

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΔ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1995

ΑΡΙΘ. 13

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. **Θεοδώρου**, 'Ο ἅγιος μεγαλομάρτυς Νικήτας ὁ Γότθος. - Μητροπ. Πατρῶν **Νικοδήμου**, Μηνύματα Μεγάλης Ἑβδομάδος. - Ἐπισκ. Ἀχελώου **Εὐθυμίου**, 'Ο ἐκκλησι. ὕμνος. - Ἰω. **Φουντούλη**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλης ἀπορίης. - Μητροπ. Πατρῶν **Νικοδήμου**, Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς τελέσεως μνημοσύνων «μετὰ κολλύβων» ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ. - π. Ἀντ. **Ἀλεβιζόπουλου**, Οἱ κυβερνήσεις τῆς Ἑυρωπαϊκῆς Ἐνώσεως μπροστὰ στὸ πρόβλημα τῶν αἰρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας. - Οἶκον. Ἀναστασίου Δ. **Σαλαπάτα**, Οἱ μικτοὶ γάμοι στὴν ἑλληνορθόδοξη ὁμογένεια τῆς Μεγ. Βρετανίας. - Ἀλεξ. Μ. **Σταυρόπουλου**, Ὡς διὰ πυρός. - π. Κ.Ν. **Καλλιανού**, «Ἐνας (ἀκόμη) λόγος γιὰ τὸ καλοκαίρι»... - **Παύλου** Μοναχοῦ Λαυριώτου, Ἰστορία τῆς ἀδελφότητος Ἰωασαφαίων τοῦ Ἁγίου Ὁρους. - Κων. Μ. **Κονταξόπουλου**, Οἱ 45 Ἅγιοι τῆς Ὁρθοδοξίας πὸν φέρουν τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος. - Ἀχιλλέως Γ. **Χαλδαϊάκη**, Ἡ μουσικότης τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου. - Νικ. Κ. **Δρατσέλλα**, Ἡ ἸΓ' Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους. - Ἐπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 - Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 - Πέραμα.

Ὁ ἅγιος μεγαλομάρτυς Νικήτας ὁ Γότθος

Ἐπιφανῆς ἅγιος τῆς Χριστιανικῆς Οἰκουμένης, πὸν σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύσι ἐορτάζεται τὴν 15ῃ Σεπτεμβρίου, εἶναι ὁ γοτθικῆς καταγωγῆς μεγαλομάρτυς Νικήτας. Οἱ Ἀνατολικοὶ Γότθοι (Ὀστρογότθοι), πὸν εἶχαν κατέλθει πρὸς νότον ἀπὸ τὴς ἀκτῆς τῆς Βαλτικῆς, ἀπὸ τὸν γ' αἰῶνα βροσκοῦνταν στὴς παραδουνάβειες περιοχῆς καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔκαναν ἐπιδρομῆς στὴς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ μερικῆς φορῆς ἔφθαναν ἕως τὸ Αἰγαῖο. Τότε ἀκριβῶς ἡ βυζαντινὴ Ἐκκλησία ἀπέστειλε τοὺς ἱεραποστόλους τῆς στοὺς Γότθους αὐτοὺς καὶ ἀπέβη, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Jorga, «ὁ κύριος παράγων ἐξελληνισμοῦ». Μέσα στοὺς ἀνακαινιστικὸς κόλπους τῆς μεγάλης ὁμάδες Γότθων, ὅπως καὶ πλήθη ἄλλων βαρβάρων, μετὰ τὸ ἅγιο βάπτισμα καὶ μετὰ τὴν πρόσληψι βυζαντινοελληνικῆς μορφώσεως μεταμορφώθηκαν σὲ βυζαντινοὺς Ἕλληνας. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὑπῆρξαν στὸν βυζαντινὸ στρατὸ καὶ ἄλλοι κατετάγησαν στὴς τάξεις τοῦ βυζαντινοῦ ἱεροῦ κλήρου. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου Γότθος ἐπίσκοπος, πὸν ὀνομαζόταν Θεοφίλος, εἶχε συμμετάσχει στὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (στὴν Νίκαια). Ὡς ἀναφέρει τὸ σχετικὸ ἑλληνικὸ μαρτυρολόγιο (passio) (πρὸβλ. Migne Ἐ.Π. 115, 704-712 καὶ Analecta Bollandiana 31, ἔτος 1912, σσ. 109-215 καὶ 281-288), ὁ ἅγιος Νικήτας, πὸν προερχόταν ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια Γότθων, ὑπῆρξε, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μαθητῆς καὶ εὐσεβέστατο πνευματικὸ τέκνον τοῦ Θεοφίλου τούτου.

Ὁ ἅγιος Νικήτας ἀνέπτυξε μεγάλη ἱεραποστολικὴ δρᾶσι καὶ διέδιδε τὸ Εὐαγγέλιον μέσα στὴς ὁμάδες τῶν Γότθων. Αὐτὸ ἐξώργισε τὸν -εἰλωλολάτρη ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχῆ- ἀρειανὸ ἡγεμόνα τῆς Γοθθίας Ἀθανάριχο, ὁ ὁποῖος συνέλαβε τὸν ἅγιο Νικήτα καὶ τὸν ὑπέβαλε σὲ βασανιστήρια, γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ σὲ ἄρνησι τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως. Στὸ τέλος ὁ ἅγιος, ἐπειδὴ ἔμενεν ἀκλόνητος στὴν πίστι τοῦ, ἐθανατώθη ριφθεῖς σὲ φλόγες πυρός.

Κάποιος εὐσεβῆς, πὸν ὀνομαζόταν Μαριανὸς καὶ καταγόταν ἀπὸ τὴν Μοψουεστία, μετέφερε τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Νικήτα στὴν πόλι αὐτῆ τῆς Κιλικίας. Ἀργότερα τὰ λείψανα αὐτὰ τοποθετήθηκαν στὸν ἱερὸ ναὸ σὲ στυλ βασιλικῆς, πὸν ἀνηγέρθη στὴν Μοψουεστία πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος. Συμφώνως πρὸς τὸ Συναξάριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως (κεφ. 45) λείψανα τοῦ Ἁγίου βροσκοῦνταν τὸν ἴσ' αἰῶνα στὸν ἰ. ναὸ τοῦ ἁγίου Νικήτα στὴν Κωνσταντινούπολι. Τὰ λείψανα αὐτὰ, ὡς ὑποστηρίζει ὁ γάλλος ἀγιοστυλιανὸς ἀγιολόγος Vitalien Laurent (Παρίσι), μετεφέρθησαν τὸν ἰδ' αἰῶνα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως στὴν Βενετία (S. Raffaele).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Β' ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΣΠΕΡΑΣ (ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΡΙΤΗΣ)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

3. ΤΟ ΜΥΡΟΝ ΤΗΣ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ

*«Καὶ μύρον εὐωδίας Σοὶ προσφέρειν, βίον
καθαρὸν ἐν μετανοίᾳ μοι κτισθέντα»
(Ἀπόσπασμα ὕμνου)*

Δύο Σίμωνες ἠξιώθησαν τῆς τιμῆς νὰ δεχθοῦν εἰς τὸν οἶκόν τους ἐπίσκεψιν τοῦ Κυρίου. Σίμων ὁ Φαρισαῖος ἦτο ὁ πρῶτος τὸν ὁποῖον ἐτίμησε δι' ἐπισκέψεως κατ' οἶκον ὁ Κύριος. Ἡ ἐπίσκεψις ἐγίνε εἰς τὴν πόλιν Ναῖν, ἡ ὁποία ἐλέγετο καὶ Μάγδαλα, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου. Καί, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν καὶ τὴν φιλοξενίαν τοῦ Κυρίου ἐκεῖ, συνέβη τὸ συγκινητικὸν γεγονός τὸ τόσο γνωστόν.

Μία γυναῖκα ἀμαρτωλός, διαβεβημένη διὰ τὸν ἐκλυτον βίον τῆς, εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον, ἀφοῦ προηγουμένως εἰς τὴν καρδίαν τῆς εἶχαν σημειωθῆ οἱ πρῶτοι νυγμοὶ τῆς μετανοίας. Καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μετανοίας προσέρχεται ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ προβαίνει εἰς πράξεις τόσο χαρακτηριστικάς: βρέχει τοὺς πόδας Του μὲ τὰ δάκρυά τῆς, ἐπιχέει μύρον πολύτιμον εἰς αὐτοὺς, καὶ λύνει τοὺς πλοκάμους τῆς κεφαλῆς τῆς, διὰ νὰ σπογγίσῃ τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου.

Πράξεις ἐκδηλώσεως μετανοίας, ἀλλὰ καὶ πράξεις ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Χριστόν, τὸν Ὅποῖον ἀναγνωρίζει ὡς Σωτήρᾳ τῆς, καὶ ζητεῖ τὴν συγχώρησιν, τὴν ὁποῖαν καὶ λαμβάνει, διότι ὁ Κύριος διακρίνει τὸν βαθμὸν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης τῆς καὶ λέγει «ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι πολὺ ἠγάπησεν (τὸν Χριστόν)· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφέεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ».

Ὁ δεύτερος Σίμων, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίσης ὁ Κύριος ἔκαμε τὴν τιμὴν τῆς ἐπισκέψεως, εἶναι ὁ Σίμων ὁ λεπρός. Ἄλλ' ἐκεῖνος διαφέρει ἀπὸ τὸν πρῶτον, καὶ εἶναι συγγενῆς ὡς φαίνεται, τῆς οἰκογενείας τοῦ Λαζάρου. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ ἡ φιλοξενία τοῦ Κυρίου καὶ αἱ πρὸς Αὐτὸν περιποιήσεις γίνονται τὰς τελευταίας ἡμέρας πρὸ τῶν Παθῶν, καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι πλήρης ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν Χριστόν, λόγῳ τοῦ θαύματος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου.

Μία σκηνή, κατὰ κάποιον τρόπον παρομοία, συμβαίνει καὶ ἐκεῖ, ἀλλ' ἔχει διαφορετικὴν ἀφορμὴν: ἡ Μαρία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου, προσφέρει τὸ μύρον

εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ἡ πράξις αὐτὴ εἶναι πράξις εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς.

Εἶναι σαφὲς ὅτι πρόκειται περὶ δύο διακεκριμένων περιπτώσεων, τὰς ὁποίας συναντῶμεν εἰς τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια. Ἐν τούτοις, μὲ μίαν ἀνάμειξιν τῶν πραγμάτων ὄχι ἀκριβῆ ἐδημιουργήθη ἡ ἐντύπωσις ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς περιπτώσεως. Καὶ ἐθεωρήθη ὑπὸ τινων ὅτι ἡ πράξις τῆς μετανοίας τῆς ἀμαρτωλῆς γυναῖκος ταυτίζεται μὲ τὸ δεύτερον γεγονός, τὸ ὁποῖον συνέβη εἰς τὸν οἶκον τοῦ Σίμωνος τοῦ Λεπροῦ. Ἄλλ' ἐγίνε σύγχυσις προσώπων καὶ πραγμάτων. Ὑπέθεσαν δὲ πολλοὶ ὅτι ἡ Μαρία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου, ἦτο ἡ ἀμαρτωλός· ἡ παρεσύρθησαν ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν τῆς πόλεως Ναῖν, Μάγδαλα, καὶ συγχέουσι τὴν Μαγδαληνὴν μὲ τὴν ἀμαρτωλὸν γυναῖκα. Καὶ ἄλλοι δὲν ἐδίστασαν νὰ τοποθετήσουν εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀμαρτωλοῦ γυναῖκος τὴν Κασιανήν, ἐνῶ πρόκειται περὶ τῆς ποιητρίας, ἡ ὁποία ἀπλῶς διὰ τοῦ ὠραίου τροπαρίου δίδει εἰς τὸ γεγονός ποιητικὴν ἔκφρασιν καὶ ἐξιστόρησιν.

Καὶ ἡ μὲν ἀποκατάστασις τῆς ἀληθείας ἐγίνε, διὰ τῶν ἐξηγήσεων τὰς ὁποίας παρέσχομεν. Μένει δὲ πρὸς ἀνάπτυξιν τὸ γεννός, τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία ἀπόψε προβάλλει ὡς διδακτικώτατον καὶ ἐπικαίρως ὀμιλοῦν εἰς τὰς καρδίας τῶν χριστιανῶν.

Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης. Ὁ Θεὸς τῆς συγγνώμης πρὸς πάντα μετανοοῦντα ἀμαρτωλόν. Ἄλλ' εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρξουν αἱ ἐκδηλώσεις ἐκεῖναι τῆς μετανοίας, πού εἶδομεν ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἀμαρτωλῆς γυναῖκος: δάκρυα, ἀφ' ἑνός, καὶ μύρον εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας τοῦ Κυρίου, ἀφ' ἑτέρου. Ὁ μετανοῶν χριστιανὸς καλεῖται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν καὶ Σωτήρᾳ του, ἐν πρῶτοις, τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας. Δὲν ὀμιλοῦμεν διὰ τὰ δάκρυα τῆς ἀπλῆς συγκινήσεως τὰ ὁποῖα ἐξάπαντος ἔρχονται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν χριστιανῶν κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Δὲν ἀναφερόμεθα εἰς τὴν συναισθηματικὴν φόρτισιν, τὴν μέχρι δακρύων πολλὰς, κατὰ τὴν Ἑβδομάδα τῆς παρακολουθήσεως τῶν ἀχράντων Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ὀμιλοῦμεν διὰ τὰ δάκρυα ἐκεῖνα πού θὰ ἔλθουν, καὶ πρέπει νὰ ἔλθουν, εἰς τὸν χριστιανόν, ὁ ὁποῖος θὰ θελήσῃ νὰ κἀνῃ μίαν περιουλογοῦν καὶ αὐτοεξέτασιν, καὶ θὰ ἴδῃ τὸν ἑαυτὸν του μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου μακαριζομένων εἰς τὸν δεύτερον μακαρισμόν· «μακάριοι οἱ πενθοῦν-

τες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται». Πενθούντας διὰ τὰς ἁμαρτίας μας μᾶς θέλει ὁ Κύριος, λυπημένους καὶ ἀποφασισμένους νὰ ἀπαλλαγώμεν ἐξάπαντος ἀπὸ αὐτάς. Ἐὰν δὲ ἡ συναίσθησις ἁμαρτιῶν καὶ σφαλμάτων φθάσῃ μέχρι συγκινήσεως ἐκδηλουμένης μὲ δάκρυα (ὄχι ἐξωτερικὰ ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ βάθους ψυχῆς καὶ καρδίας), ὁ Κύριος εἶναι διατεθειμένος νὰ παράσῃ πλήρη καὶ τελείαν τὴν συγγνώμην. Διότι διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ὅπως εἶπεν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἠκούσαμεν: «οὐ (γὰρ) ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον». Καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, διὰ νὰ δώσῃ ἔλεος καὶ συγγνώμην εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ὑπάρξῃ συναίσθησις καὶ ἀναγνώρισις τῶν σφαλμάτων καὶ παραπτωμάτων καὶ διόρθωσις.

Μετὰ τὰ δάκρυα τῆς ἁμαρτωλοῦ, ἠκολούθησεν ἡ προσφορὰ τοῦ μύρου. Ὁ Κύριος δὲν ζητεῖ τὰ μύρα καὶ τὰ συνήθη ἀρώματα καὶ ἄνθη, τὰ ὁποῖα οἱ χριστιανοὶ θὰ τοῦ προσφέρουν κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Εἶναι βεβαίως καὶ αὐτὰ μία εὐλαβὴς ἐκδήλωσις καὶ ἀξιόσυστατος προσφορὰ. Ἄλλ' ἓνα ἄλλο μύρον ζητεῖ ὁ Κύριος ἀπὸ ἡμᾶς· ζητεῖ νὰ ζῶμεν ὡς «εὐωδία Χριστοῦ», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ζητεῖ νὰ εὐωδιάξῃ ἡ ψυχὴ μας καὶ ἡ ζωὴ μας ἀπὸ πράξεις ἀνωτερότητος, ἀπὸ ἀρετῆν καὶ ἐν γένει χριστιανικὴν διαγωγὴν. Καὶ εἶναι καθήκον τοῦ χριστιανοῦ νὰ ἀρωματίζῃ τὴν κοινωνίαν μὲ τὸ ἄρωμα τῆς ἀρετῆς. Καὶ εἶναι ἀνάγκη, εἰς τὴν σῆψιν τῆς κοινωνίας νὰ ὑπάρξῃ ὡς ἀντιστάθμισμα ἡ εὐωδία, τὸ ἄρωμα τῶν χριστιανῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι θὰ παρουσιάζουν ὑπέροχον παράδειγμα ἀγιότητος, ἐνεργειῶν καὶ διαθέσεων καὶ συμπεριφορᾶς ἐντίμου, ἠθικωτάτης καὶ ἀδιαβλήτου καὶ συμφώνου πρὸς τὸ θεῖον θέλημα. Τοῦτο τὸ μύρον ζητεῖ ὁ Κύριος ἀπὸ ἡμᾶς.

Καί, τέλος, ζητεῖ κάτι ἀνάλογον πρὸς τὸ φίλημα τῶν ἀχράντων ποδῶν Του ὑπὸ τῆς ἁμαρτωλῆς γυναικός· ζητεῖ τὴν ἀγάπην μας νὰ τοῦ προσφέρωμεν πλουσίαν· καὶ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ πρὸς Αὐτὸν ἀφοσίωσις καὶ ἀπόλυτος ἀγάπη μας εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ ὀφειλομένη εἰς Αὐτόν· ὡς ἀγάπη τὴν ὁποῖαν θὰ τοῦ δεῖξωμεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πλησίον. Διότι ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ὅσον ὀφείλει νὰ εἶναι βαθεῖα, τόσον πρέπει νὰ εἶναι καὶ εὐρεία πρὸς τὸν πλησίον, διὰ νὰ ἀπομακρύνωνται μῖση καὶ κακίαι καὶ ἐμπάθειαι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὰ μᾶς ζητεῖ ὁ Κύριος. Ἐὰν δὲ πάντοτε ἔχωμεν χρέος νὰ τὰ ἀναλογιζώμεθα, ἡ παρούσα Μεγάλη Ἑβδομάς ἐξάπαντος πρέπει νὰ λαλήσῃ εἰς τὰς καρδίας μας, ὑπαγορεύουσα τὰς ἀπαιτήσεις αὐτάς τοῦ Κυρίου.

Θὰ τὸν ἴδωμεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἄς σκεφθώμεν

τὸν πόνον ποῦ ἔνοιωσε καὶ τὸ αἷμα ποῦ ἔχυσεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἄς σκεφθώμεν ὅτι, ἐναντι τοῦ πόνου καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῆς θυσίας Του, ἡμεῖς καλούμεθα νὰ τοῦ προσφέρωμεν δάκρυα μετανοίας· καὶ ἄρωμα ἐναρέτου ζωῆς· καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Θὰ ὑστερήσωμεν; Ὅχι· ἀσφαλῶς ὄχι.

4. Ο ΦΑΡΙΣΑΙΟΣ ΚΑΙ Η ΑΜΑΡΤΩΛΟΣ

Εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιραν Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου ἐφιλοξενεῖτο ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν μία γυναῖκα — διαβεβημένη ἁμαρτωλὸς — κακῆς διαγωγῆς, ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ εἰσέλθῃ ἐκεῖ, διὰ νὰ προσφέρῃ πολύτιμον μύρον εἰς τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον. Θέλει νὰ βρέξῃ τοὺς πόδας Του μὲ τὰ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς· καὶ νὰ σπογγίσῃ αὐτοὺς μὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς. Ὁ Σίμων παραξενεύεται καὶ δυσφορεῖ, διότι μέσα εἰς τὸν οἰκογενειακὸν του χῶρον εἰσέρχεται μία ἐπιλήψιμος γυναῖκα· καὶ πρὸ πάντων διότι πλησιάζει τὸν Διδάσκαλον αὐτῆ ἡ ἀθλία ὑπαρξίς. Τότε ὁ Κύριος λαμβάνει τὴν ἀφορμὴν καὶ τὸν Σίμονα νὰ διδάξῃ καὶ τὴν ἁμαρτωλὸν νὰ συγχωρήσῃ.

1. Ἴδου λοιπὸν ὁ Κύριος ἐν μέσῳ τῶν δύο αὐτῶν προσώπων· τοῦ Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἁμαρτωλῆς γυναικας, ἀφ' ἑτέρου. Καὶ ὁ Σίμων δὲν ἦτο καὶ αὐτὸς ὀλιγώτερον ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὴν γυναῖκα ἐκείνην, διότι ναι μὲν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἦσαν γνωσταὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, ἐκείνου ὅμως ἡ ἁμαρτωλὸς κατάστασις ἦτο ριζωμένη εἰς τὸ βάθος τῆς ὑποστάσεώς του. Ἐκείνη ἦτο ἐπιλήψιμος ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶχεν ὑπερτροφικὸν ἐγωισμόν καὶ πολλὴν ἀσπλαγχνίαν πρὸς τὸν πλησίον. Ἄλλὰ ἅς παρακολουθήσωμεν ἐγγύτερον τὴν νοοτροπίαν τῶν δύο αὐτῶν προσώπων.

Ἴδωμεν ἐν πρώτοις τὸν Σίμονα τὸν Φαρισαῖον. Αὐτὸς πλανᾶται εἰς τὴν κρίσιν του περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ Κυρίου, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ὑπόνοιαν· μήπως δὲν ξέρει ὁ Κύριος τὸ ποῖον τῆς γυναικας ἐκείνης καὶ τῆς ἐπιτρέπει αὐτὰς τὰς ἐκδηλώσεις; Ἄλλὰ μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν φαίνεται ὁ Σίμων νὰ ἀγνοῇ ὅτι ὁ Κύριος εἶναι καρδιογνώστης καί, ἐπομένως, ὅτι εἶναι Θεός. Σφάλλει λοιπὸν ὁ Σίμων καὶ ὑποτιμᾷ τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐφ' ὅσον ἀμφιβάλει περὶ τῆς Θεανδρικῆς ὑποστάσεώς Του.

Καὶ δυστυχῶς δὲν εἶναι ὁ μόνος. Διότι πολλοὶ ἄνθρωποι εἰς κάθε ἐποχὴν διατυπώνουν τὸν σκεπτικισμόν καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις των, καὶ μπορεῖ νὰ θεωροῦν τὸν Χριστὸν ὡς προφήτην καὶ διδάσκαλον, ἀλλὰ μένουσιν ἕως ἐκεῖ· καὶ δὲν προχωροῦν ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὴν πίστιν καὶ παραδοχὴν τῆς Θεότητός Του.

Ἄλλὰ ὁ Σίμων σφάλλει καὶ εἰς τὴν κρίσιν του πε-

ρι της άμαρτωλής γυναίκας. Διότι την ώραν πλέον εκείνην δέν ήτο εις την κατάσταση της άμαρτίας, αλλά εις τον δρόμον της μετανοίας. Μεταβολή ριζική και βαθεία έχει συντελεσθή εντός της· και αυτή ή όποία προηγουμένως άμάρτανε δημοσία, τώρα έμφανίζεται με έκδηλα σημεία άπαλλαγής από τον ρύπον της άμαρτίας. Και πολύ προσφυώς παρατηρήθη ότι τά μάτια εκείνα τά όποία άλλοτε έσαγήνευαν και έγίνοντο όργανα της άμαρτίας, τώρα διαβρέχονται από τά δάκρυα της μετανοίας. Και τά μαλλιά εκείνα τά άλλοτε στολισμένα και πολυπλόκως διευθετημένα δια να έλκύουν εις τό δέλεαρ της άμαρτίας, τώρα λύνονται δια να σπογγίσουν τους δακρυβρέκτους από αυτήν πόδας του Κυρίου. Και τό μύρον, τό όποιον έχρησιμοποεί άλλοτε εις κοσμικάς και άμαρτωλάς εύκαιρίας, δια να παρασύρη εις την άμαρτίαν, τώρα τά μύρα αυτά τά χρησιμοποιεί δια να έκφράση την άλλαγήν και την μετάνοιάν της. 'Αλλά όλα αυτά τά άγνωεϊ ό Σίμων' και σφάλλει εις την κρίσιν του.

'Αλλά μήπως δέν σφάλλει και δια τον έαυτόν του, όταν τον φαντάζεται άκηλίδωτον και άψογον, ένώ και αυτός έχει τόσας έλλείψεις και άσχημίας; 'Αν ή ταλαίπωρος εκείνη γυναίκα ήγγιζε τον Σίμωνα, άσφαλώς θα την άπεμάκρυνεν από κοντά του, και θα έχρησιμοποεί βαρείας έκφράσεις προς αυτήν. Στάσου μακριά μου, «πόρρω άπ' έμού», άμαρτωλή.

'Αλλ' ό Σίμων άδικεί τον έαυτόν του και από άλλης άπόψεως. Διότι δέν μπορεί να κατανοήση τί σημαίνει έλεος και χάρις παρά Θεού. Και όταν στρέφη με άποστροφην τό βλέμμα από την άμαρτωλόν γυναίκα και πλησιάζει τον Σωτήρα, άγνωεϊ τελείως ότι από τον Σωτήρα Χριστόν πηγάζει ή χάρις και τό έλεος. Δύο πράγματα βασικά άγνωεϊ· ότι άφ' ένός είναι δυνατόν μία άμαρτωλός ύπαρξις να σωθή από πώσεις και κηλίδας και να παρουσιασθή άγία και έξαγνισμένη' και άφ' έτέρου άγνωεϊ ότι ό Κύριος δέν είναι μόνον ό Διδάσκαλος των άμαρτωλών, αλλά είναι 'Εκείνος ό 'Οποίος προσφέρει την χάριν της άπολυτρόσεως και την αναγέννησιν' είναι 'Εκείνος ό 'Οποίος δύναται να παραλάβη μίαν άθλιότητα και να παρουσιάση άγιωσύνην' είναι Αυτός ό 'Οποίος μεταβάλλει τον χαμερπη και χαμαίζηλον, και τον κάνει άνωτέραν ύπαρξιν. Και είναι 'Εκείνος ό 'Οποίος δύναται να έξιδανικεύση την ζωήν μας, παρ' όλην την άθλιότητα και την άμαρτωλότητά μας.

2. Και ταύτα μέν περι της νοοτροπίας του Σίμωνος του Φαρισαίου. 'Ας ιδωμεν τώρα και την νοοτροπίαν της «άμαρτωλοῦ» γυναίκας, περι της όποίας θα ψαλλή έν συνεχεία, τό γνωστόν τροπάριον, με τους ύψηλους τόνους του όποίου ή Κασιανή έγκωμιάζει την μετάνοιαν και την σωτηρίαν της.

Φαντασθήτέ την, όπως περιγράφει την σκηνήν ό

Ευαγγελιστής Λουκάς, να πλησιάζη με δειλίαν και συστολήν τον Κύριον και να λαμβάνη θέσιν όπισθεν Αυτού. Και όπως ό Κύριος είναι έξαπλωμένος επί του ανακλίντρον, με τους πόδας έστραμμένους όπισθοφανώς, να προχωρήη διστακτικά προς Αυτόν. Λαμβάνει δέ την θέσιν αυτήν, διότι δέν έχει τό θάρρος να προχωρήση έμπροσθεν. Μένει εκεί, διότι συναίσθάνεται την κατάσταση της ένοχής, και ότι πολὺς βόρβορος έχει ρυπάνει την ψυχήν της. Η συναίσθησις αυτή την τοποθετεί παρά τους πόδας του Κυρίου με ένα δέος εύλαβές. Λαμβάνει την θέσιν του δούλου (διότι οί δούλοι έλάμβανον αυτήν την θέσιν, δια να πλύνουν τους πόδας του Κυρίου κατά τρόπον ό όποίος, την στιγμήν εκείνην, ήτο αὐθόρμητος δι' αυτήν. Διότι εκείνη ήλθεν έφοδιασμένη με μύρον πολύτιμον. Και ή συγκίνησις την καταλαμβάνει τόσον, ώστε γίνονται τά μάτια της πηγαί και βρύσες, και αυτομάτως βρέχει τους πόδας του Κυρίου με τά δάκρυά της. Και επειδή δέν έχει προβλέψει αυτήν την πράξιν, και δέν έχει έτοιμον την σινδόνα δια να σπογγίση τους πόδας, εύρίσκει την λύσιν: λυσίκομος σπογγίζει τους πόδας του Κυρίου.

Αὐτή ή στιγμή των δακρύων είναι τόσον δηλωτική της μετανοίας της. Είναι καρπός της μετανοίας πλήρης, που παρουσιάζεται με την λύπην την σωτήριον και προχωρεί εις την πράξιν της άγάπης, της λατρείας, της άφοσιώσεως και της θυσίας' και προσφέρει τό μύρον τό πολύτιμον. Τό μέγα τότο δείγμα της ώλοκληρωμένης μετανοίας μαρτυρεί την όλόψυχον άπόφασίν της να δώση όλην την καρδιά της εις τον Κύριον. Και ένώπιον αυτής της ώλοκληρωμένης μετανοίας είναι έτοιμος ό Κύριος να εΐπη: «άφένται αί άμαρτίαι αυτής αί πολλάί, ότι ήγάπησε πολύ». Είναι σαν να έλεγε στον Σίμωνα· «ότι αυτή, με την συναίσθησιν και την λύπην και συντριβήν και την άφοσίωσίν της παρουσιάζεται ως προσωπικότης μεταβεβλημένη ριζικώς, ως πρόσωπον γεμάτο άγάπην και άφοσίωσιν, ως άνθρωπος που έκτιμά την ανάγκην της άφέσεως και της λυτρώσεως, ένώ συ Σίμων, φαίνεσαι ως να μὴν σου χρειάζεται σωτηρία, και άρκείσαι εις έξωτερικάς και τυπικάς μόνον έκδηλώσεις.

Ταύτα, άγαπητοί, ως επικαίρους σκέψεις κατά την παρουσαν άγιαν ήμέραν, κατά την όποιαν ή 'Εκκλησία μας δίνει τό μάθημα της μετανοίας. Και είθε να κατανοήσωμεν πάντες πόσον έσφαλμένη ύπήρξεν ή νοοτροπία του Σίμωνος του Φαρισαίου, και πόσον σωτήριος και ύγιής ήτο ή νοοτροπία της τέως άμαρτωλής γυναίκας, ώστε και ήμεϊς, με βαθείαν μετάνοιαν και τελείαν άφοσίωσιν προς τον Σωτήρα Χριστόν, να θελήσωμεν να γίνη ή ρυθμιστής της ζωής μας και ό εύλογών και άγιάζων την ζωήν μας όλόκληρον.

2. Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τού Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Στὴν ἀρχαία χριστιανικὴ Ἐκκλησία ὁ ὕμνος ἦταν περιορισμένος. Ἡ Ἐκκλησία ἐξῆσε καὶ διαδόθηκε σὲ ἓνα κόσμον ὅπου τὸ θρησκευτικὸ ἄσμα συνδυαζόταν μὲ πάσης φύσεως ὄργανα (ὄργανιστικὸς χορὸς κ.λπ.). Ἡ Ἐκκλησία, ὅπως ἦταν φυσικὸ, περιόρισε τὰ πρωτόγονα συναισθηματικὰ στοιχεῖα (κινήσεις τοῦ σώματος, ὑστερικὲς κραυγὲς κ.λπ.) καὶ ἔδωσε λογικὸ χαρακτήρα στὴν λατρεία τοῦ Θεοῦ. Ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἐγένε «λογικὴ» (Ρωμ. ιβ' 1), μὲ τὴν ἔννοια ὅτι σ' αὐτὴ συμμετέχουν ὅλες οἱ ψυχοσωματικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι μόνον τὸ συναίσθημα. Ἡ ἔννοια «λογικὴ λατρεία» ἀναφέρεται καὶ στὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς χριστιανικῆς λατρείας εἶναι ὁ ἀποκαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγος ζωντανὸς καὶ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ὄχι τὰ μυθώδη κατασκευάσματα τῆς φαντασίας τῶν πρωτογόνων. «Ἡ ψάλτικὴ στὴν ὀρθόδοξον λατρεία εἶναι λογικὴ μουσικὴ, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ μουσικὴ ἀποτελεῖ τὸ ἔνδυμα τοῦ λόγου, ἢ κατὰ πῶς λέγει ὁ Γρηγόριος Νύσσης "ἡ μουσικὴ ἐρμηνεύει τὴν τῶν λεγομένων διάνοιαν"»¹.

Λόγοι ὅμως ποιμαντικοὶ συνετέλεσαν ὥστε ὁ ὕμνος σιγὰ-σιγὰ νὰ εἰσαχθεῖ καὶ νὰ κυριαρχήσει καὶ στὴν χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὅπως θὰ δοῦμε σὲ ἄλλο ἄρθρον τῆς σειρᾶς αὐτῆς πῶς κάτω. Κατὰ τὴ βυζαντινὴ, μάλιστα, περίοδο, μὲ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου ποιητικοῦ καὶ μουσικολογικοῦ συστήματος τοῦ «Κανόνος», ὁ ὕμνος ἐπικράτησε ὀριστικὰ στὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν λατρεία.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων ἔχει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ:

α) **Τὸ θεολογικὸ στοιχεῖο:** Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι θεολογικὰ ποιήματα. Πολλοί, μάλιστα, ὑμνογράφοι, στοὺς ὕμνους ποὺ συνέθεσαν, χρησιμοποίησαν αὐτούσια ἀποσπάσματα ἀπὸ λόγους τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας². Προέχουν οἱ ὕμνοι ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἁγία Τριάδα καὶ στὰ Τρία Πρόσωπα ξεχωριστά, τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀκολουθοῦν οἱ ὕμνοι ποὺ ἀναφέρονται στὴν Θεοτόκον (τὰ Θεοτοκία), τὸν Πρόδρομον Ἰωάννη, τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς Μάρτυρες κ.λπ. Οἱ ὕμνοι ἀποτελοῦν μιὰ πλήρη ἀσματικὴ θεολογία, ἢ ὅποια μὲ τὸν ἐπαγωγικὸ τρόπο τοῦ ἄσματος, διδάσκεται σὲ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Ὀρθόδοξοι, ὅταν ψάλλουν, θεολογοῦν. Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικὸ, ὅτι πολλὲς

θέσεις τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας, διὰ μέσου τῶν ὕμνων, ἔχουν περάσει στὴν ὀρολογία τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν ὀρθοδόξων.

β) **Τὸ ἐορτολογικὸ στοιχεῖο:** Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας συνδέονται ἐπίσης μὲ τὸν ἐορτολογικὸ κύκλον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Ἀποτελοῦν θεολογικὰ ὑπομνήματα τῶν διαφόρων ἐορτῶν, ἰδιαίτερα μάλιστα τῶν Δεσποτικῶν. Τὰ ἱερὰ γεγονότα καὶ οἱ ἀλήθειαι τῆς ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας βιώνονται ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς, διὰ μέσου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων. Ἰδιαίτερη σημασία καὶ ἐπίδραση στὴ ζωὴ τῶν ὀρθοδόξων ἔχουν τὰ «Ἀπολυτίκια» καὶ τὰ «Κοντάκια» τῶν ἐορτῶν, τὰ ὅποια δίνουν περιληπτικὰ τὸ περιεχόμενον κάθε ἐορτῆς.

γ) **Τὸ ἀγιολογικὸ στοιχεῖο:** Οἱ ἐορταζόμενοι Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας τιμῶνται μὲ ἐγκωμιαστικοὺς ὕμνους. Οἱ ὕμνοι προβάλλουν καὶ ἐγκωμιάζουν τὴν «πολιτείαν» τῶν Ἁγίων εἴτε σὲ τὸ σύνολόν της εἴτε σὲ τὸ μέρος συμπεριφορῆς. Ἡ σύντομη ποιητικὴ μορφή τοῦ «Τροπαρίου» δίνει τὴ δυνατότητα νὰ γίνεται ἀναφορὰ σὲ πολλὰ στοιχεῖα τῆς «πολιτείας» τῶν Ἁγίων. Στὶς περιπτώσεις, μάλιστα, τῶν «Κανόνων», ἡ ἀναφορὰ καὶ ἡ περιγραφή τῆς «πολιτείας» τῶν Ἁγίων ἀποκτᾶ μιὰ πληρότητα. Χρησιμοποιώντας ὄργανον ἀπὸ τὴ σύγχρονη κινηματογραφικὴ τέχνη, θὰ μπορούσαμε νὰ πούμε, ὅτι ὁ κάθε «Κανὼν» ἀποτελεῖ μιὰ πλήρη ταινία (film) τῆς «πολιτείας» τοῦ Ἁγίου. Οἱ ὕμνοι πρὸς τιμὴν τῶν Ἁγίων εἶναι οἱ περισσότεροι, γι' αὐτὸ καὶ κατέχουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν 12 λειτουργικῶν βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν «Μηναίων».

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι, ἂν καὶ ἔχουν συντεθεῖ ἀπὸ διάφορους συγγραφεῖς (ὕμνογράφους) καὶ σὲ διαφορετικὲς ἐποχές, ἐν τούτοις, ἔχουν ὁμοιογενεῖς χαρακτηριστῆρας:

α) **Ὁ προσευχητικὸς χαρακτήρας:** Οἱ ὕμνοι εἶναι κυρίως προσευχῆς τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ περισσότεροι ὕμνοι εἶναι γραμμένοι σὲ β' πρόσωπον καὶ ἐκφράζουν τὴν προσωπικὴν σχέσιν ΕΓΩ-ΣΥ. Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ ὕμνοι ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἐγὼ τοῦ κάθε πιστοῦ ποὺ ἀπευθύνεται σὲ τὸν Θεὸν καὶ τῶν Ἁγίων³. Ἡ προσωπικὴ αὐτὴ σχέση μέσα στοὺς ὕμνους παίρνει διάφορα σχήματα: γίνεται ἐγκώμια, καύχησις, ἰαχή, ἱκεσία, συντριβή, μετάνοια κ.λπ. Οἱ ὕμνοι, ὡς μυροδοχεῖα, ἔχουν περισυλλέξει ὅλους τοὺς

«άλαλήτους στεναγμούς» τῶν πιστῶν πρὸς τὸν Θεό, τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς Ἁγίους. Ὁ ὕμνος εἶναι τὸ ἠχητικὸ ὄργανο διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου οἱ πιστοὶ συνομιλοῦν μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς Ἁγίους καὶ ἐκφράζουν τὰ πρὸ βαθιὰ μυστικὰ τῆς ψυχῆς τους, τὴν ψυχὴ τῆς ψυχῆς τους!

β) **Ὁ δοξολογικὸς χαρακτήρας:** Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν δοξαστικὸ χαρακτήρα. Εἶναι ὕμνοι δοξολογικοί. Ὑμνοῦν καὶ δοξολογοῦν τὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ τὶς σωστικὲς ἐνέργειες καὶ ἐπεμβάσεις τῆς ἀγάπης του, γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ κόσμου. Οἱ ὕμνοι ἐκφράζουν, καταρχήν, τὴν προσωπικὴ ἀνάγκη τοῦ ὑμνογράφου νὰ δοξάσει τὸν Θεό, ταυτόχρονα, ὅμως, ἀνταποκρίνονται καὶ στὴν ἀντιστοιχὴ ἀνάγκη τῶν πιστῶν νὰ ὑμνήσουν τὸν Θεὸ καὶ Δημιουργὸ τοῦ παντός. Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓνα συνεχῆ καὶ παρατεταμένο Δοξαστικὸ στὸν ἐν Τριάδι Θεό. Ἡ Ὁρθόδοξη ὑμνογραφία εἶναι ἢ πρὸ ὁμορφῆς δοξολογία τοῦ Θεοῦ!

γ) **Ὁ ἐγκωμιαστικὸς χαρακτήρας:** Οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐγκώμια πρὸς τοὺς Ἁγίους. Μετὰ τὸν Θεό, ἡ Ἐκκλησία ἐγκωμιάζει τοὺς Ἁγίους, τὰ μέλη τῆς πρὸς ἀνήκουν στὴν Θριαμβεύουσα Ἐκκλησία τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ ἐγκωμιαστικοὶ ὕμνοι εἶναι οἱ ἐπευφημίαι τῶν ἐπὶ γῆς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Ἁγίους, γιὰ τοὺς ἀγῶνες τους καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ νικηφόρο ἐκβασὴ τους. Οἱ ἐγκωμιαστικοὶ ὕμνοι ἐκφράζουν τὸν ἀγωνιστικὸ χαρακτήρα τῆς Ἐκκλησίας. Τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀγωνισταὶ τῆς πίστεως καὶ στρατιῶται τῆς ἀληθείας. Εἶναι, ἐπομένως, φυσικὸ νὰ ἐγκωμιάζονται καὶ νὰ τιμῶνται ἐκεῖνοι πρὸς ἀνεδείχθησαν νικηταὶ στὸν καλὸν ἀγῶνα. Οἱ ἐγκωμιαστικοὶ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἢ ἀμοιβή, τὴν ὁποία δικαιοῦνται οἱ Ἅγιοι, ὁ δίκαιος ἔπαινος τῆς Ἐκκλησίας!

Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐξῆς:

α) **Ἀπὸ τοὺς πιστοὺς:** Ἐνας ἄπιστος ἢ μὴ μέλος τῆς Ἐκκλησίας δὲν μπορεῖ νὰ ψάλλει τοὺς ὕμνους αὐτοὺς. Δὲν ταιριάζουν στὶς πεποιθήσεις τους, στὰ πιστεύω τους, ἀλλὰ καὶ στὶς συνήθειές τους, στὸν τρόπο ζωῆς πρὸς κάνουν. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι γράφτηκαν γιὰ τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς καὶ προορίζονται γι' αὐτοὺς. Γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι, ἐπομένως, ἔχουν μιὰ ἀποκλειστικότητα: εἶναι ἱεροὶ ὕμνοι.

β) **Στὸ ναὸ:** Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι προϋποθέτουν καὶ ὀρισμένο χῶρο, τὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ ναοῦ. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι δὲν μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ. Οἱ ὕμνοι ἔχουν ταυτισθεῖ μὲ τὴ

δύναμη τῶν πιστῶν στὸ ναὸ καί, εἰδικότερα, μὲ τὴ θεία Λατρεία. Οἱ ὕμνοι ἔχουν τὴν θέση τους, ὅταν ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς χρησιμοποιοῦν εἶναι συναγμένοι γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

γ) **Ἡ ἐπικαιρότητα:** Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ἀναφέρονται σὲ ὀρισμένα γεγονότα καὶ ἑορτῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, ὅπως εἶπαμε. Ἐχουν, ἐπομένως, μιὰ ἀμεσότητα καὶ μιὰ ἐπικαιρότητα. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, οἱ ὕμνοι χρησιμοποιοῦνται πάντοτε σὲ σχέση μὲ τὰ ἱερὰ γεγονότα καὶ τὶς ἑορτῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ λειτουργικοῦ ἔτους, στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμοποιοῦνται **αὐτοτελῶς**, ἔξω δηλαδὴ ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ τους πλαίσια καὶ ἄσχετα μὲ τὰ ἱερὰ γεγονότα τοῦ ἑορτολογικοῦ κύκλου. Ἐνα ἀναστάσιμο τροπάριο π.χ. πρὸς ψάλλεται πάντοτε τὴν Κυριακὴ ἢ τὴν περίοδο τοῦ Πάσχα, δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστής. Οὔτε ἓνας ὕμνος πρὸς ἀναφέρεται στὴν Ἐνσάρκωση τοῦ Χριστοῦ, μπορεῖ νὰ ψαλεῖ τὸν Δεκαπενταῦγουστο...

Ὅλα αὐτὰ φανερώουν, ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι ἔχουν μιὰ ἀποκλειστικότητα. Ἡ ἀποκλειστικότητα αὐτὴ ὀφείλεται στὸν ἱερὸ χαρακτήρα τους, ὅπως εἶπαμε. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι γράφτηκαν ἀπὸ ἁγίους ἀνθρώπους, ἀναφέρονται στὸν Θεὸ καὶ τοὺς Ἁγίους καὶ ψάλλονται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, μέσα στὸν ἱερὸ χῶρο τοῦ ναοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι εἶναι **ἱερὰ σκεῦη**. Τὰ ἱερὰ σκεῦη χρησιμοποιοῦνται μόνο μέσα στὸ ναὸ καὶ μόνο γιὰ λειτουργικὴ χρῆση. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ χρησιμοποιήσει τὸ Δισκοπότηρο γιὰ νὰ πιεῖ κρασί! Ὅλοι πρέπει νὰ σέβονται τὸν ἱερὸ καὶ ἀποκλειστικὸ αὐτὸ χαρακτήρα τῶν ἱερῶν ὕμνων.

1. Γρ. Στάθης, ὀπ.π., σ. 4. «Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι κατεξοχὴν μουσικὴ τοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος στὴν ὀρθόδοξη λατρεία κατέχει τὴν πρώτη θέση. Ἡ μουσικὴ, μὲ τὶς ἀπλῆς μελωδίαις τῆς καὶ χωρὶς τὸ φόρτο τῆς πολυφωνίας καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων, ντύνει διακριτικὰ τὸν ὕμνο καὶ βοηθᾷ στὴν πληρέστερη κατανόηση τοῦ ἐννοιολογικοῦ περιεχομένου του», Γ. Ἀμαργιανᾶκη, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ὀπ.π., σ. 6.

2. Ὁ Κανὼν τῶν Χριστουγέννων ἀρχίζει μὲ τὶς πρώτες λέξεις τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «εἰς τὸ Γενέθλιον τοῦ Χριστοῦ»: «Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε, Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε...» Καὶ ὁ Εἰρμὸς τῆς Θ' Ὁδῆς τοῦ ἴδιου Κανὼνα ἐπαναλαμβάνει φράση τοῦ ἀντίστοιχου λόγου τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Μυστήριον ξένον ὀρῶ καὶ παράδοξον!»

3. «Ὁ ὑμνογραφικὸς λόγος προβάλλει ἐντονο τὸ προσωπικὸ στοιχείο γιὰ νὰ τονίζεται ἢ προσωπικὴ πληρότητα τοῦ κάθε πιστοῦ. Ὁ ὀρθόδοξος εἶναι μόνος, «ἐνώπιος ἐνωπίω», ἀπέναντι στὸ Θεὸ πρὸς λατρεύει», Γρ. Στάθης, ὀπ.π., σ. 4.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ**, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ 11ο τεῦχος)

Κατὰ ὀγδόντα χρόνια παλαιότερο ἀπὸ τὸ Συνοδικὸ Γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Παΐσιου τοῦ Α' πρὸς τὸν Μόσχα Νίκωνα εἶναι ἓνα ἄλλο κείμενο, τὸ ὁποῖο παραθέτουμε κατωτέρω. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τίς παλαιότερες ἔντυπες ἐκδόσεις, πὸ ἐγίνε στὴν Βενετία (in Venetia) τὸ 1574, μὲ τίτλο «Ἡ θεία Λειτουργία μετὰ ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων». Τὴν ἐρμηνεῖα αὐτὴ ἔγραψε «εἰς τὴν κοινὴν γλώτταν» ὁ ἱερεὺς Ἰωάννης Ναθαναήλ (ἢ Ναθαναήλος) «οἰκονόμος καὶ ἐπίτροπος τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Ἰερεμίου» (τοῦ Β', 1536-1595). Στὸ κεφάλαιο σέ' (σελίδα λ'β), πὸ ἔχει τίτλο «Περὶ τῶν μερίδων τῶν προσφερομένων εἰς τὴν πρόθεσιν ὑπὲρ τῶν ἁγίων καὶ πάντων τῶν εὐσεβῶν» ἀναφέρεται ἐν συντομίᾳ στὸ θέμα πὸ μᾶς ἀπασχολεῖ, προσθέτοντας χαρακτηριστικὰ στὸ περιθώριο τὴν φράση «πρόσχευς καλῶς»: «Ὅμως δὲ μεταγίνονται αἱ μερίδες ἢ εἰς σῶμα δεσποτικὸν ἢ εἰς τὰ σώματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ μόνον δῶρα εἶναι καὶ προσφοραὶ καὶ θυσίαι μὲ ἄρτον εἰς μύμησιν τοῦ δεσπότη καὶ προσφέρονται εἰς αὐτὸν τὸν δεσπότην εἰς τὸ ὄνομα τούτων καὶ ἀγιάζονται εἰς τὴν ἱερουργίαν τῶν μυστηρίων μὲ τὴν σμίξιν καὶ ἀνακάτωσιν καὶ κοινωνίαν καὶ πέμπουσι τὸν ἁγιασμὸν καὶ εἰς ἐκείνους διὰ τῶν ὁποίων γίνεται ἡ λειτουργία καὶ εἰς ἡμᾶς».

Ἐκτενέστερα ἐπανέρχεται στὸ θέμα τοῦ καθγιασμοῦ τῶν μερίδων καὶ τῆς κοινωνίας ἀπὸ αὐτὲς στὸ ἀμέσως ἐπόμενο σ' κεφάλαιο, πὸ ἔχει τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο «Περὶ τῆς θείας κοινωνίας, ὅτι δὲν πρέπει ὁ ἱερεὺς νὰ κοινωνεῖ ἀπὸ ταῖς μερίδες μηδὲ αὐτὸς μηδὲ τινα ἄλλον, εἰ μὴ ἀπὸ τὸ δεσποτικὸν σῶμα μόνον» (σελίδα λα'β-λβ'α). Καὶ πάλι προσθέτει στὸ περιθώριο: «πρόσχευς ὡ ἱερεῦς». Ἰδοὺ τί λέγει: «Ἰστέον δὲ ὅτι πρέπει νὰ προσέχει ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν φρικτοτάτων μυστηρίων νὰ μεταλαμβάνει οὐχὶ ἀπὸ ταῖς μερίδες, ἀλλ' ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς δεσποτικῆς καὶ νὰ κοινωνεῖ ἐκείνους ὅπου ἔρχονται ἀξίως κοινωνεῖν. Διότι καλὰ νὰ ἔγιναν αἱ μερίδες ἐν πράγμα μὲ τὴν ἔνωσιν καὶ σμίξιν καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ εἶναι χρεια νὰ κοινωνεῖ κάθε πιστὸς ἐκ τοῦ σώματος ὁμοῦ καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἱερεὺς πιάνοντας μὲ τὸ λαβίδι τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τὸ δεσποτικὸν κοινωνεῖτω ἐκείνον ὅπου θέλει νὰ ἔλθει νὰ κοινωνήσῃ ἀξίως. Καὶ ἀληθῶς μὲν ὅτι ὄλαις αἱ μερίδες κοινωνήσασιν καὶ ἐπήρασι ἁγιασμὸν καὶ ἀγιάσθησαν καὶ ἐγένοντο ἅγιοι ἔσσοντας νὰ συναχθοῦσιν εἰς ἓνα

ποτήριον καὶ νὰ σμιχθοῦσι μὲ τὸ ἅγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὅμως καλλίστερον εἶναι νὰ κοινωνεῖ κάθε εἷς ἐκ τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο κατὰ παράδοσιν παλαιότητα, καθὼς παρελάβομεν ἀπὸ τοὺς ἁγίους πατέρας ὅπως νὰ κάμνωμεν εἰς τὴν κοινωνίαν τὴν παράδοσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς τοὺς πιστούς, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις μετέδωκεν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ καθολικῶς... Πρέπει γοῦν οἱ ἱερεῖς νὰ πιάνοσι μὲ τὸ λαβίδι ὁμοῦ τὸ τίμιον σῶμα καὶ αἷμα τὸ δεσποτικὸν καὶ νὰ μεταδίδουσι ἐκείνων ὅπου ὀφείλουσι νὰ κοινωνοῦσι. Σημειῶσαι ὅτι οὐ μεταβάλλονται αἱ μερίδες ὅπου εἶναι εἰς μύμησιν τῶν ἁγίων καὶ τῶν πιστῶν, διότι ὁ ἱερεὺς φέροντας τὸν ἄρτον ἐν τῇ προθέσει ἐκείνον μόνον ἐκβάλλει εἰς ἀνάμνησιν ἡγοῦν εἰς ἐνθύμησιν τοῦ Κυρίου, καθὼς αὐτὸς εἶπε, τὰς μερίδας δὲ εἰς μύμησιν καὶ ἐνθύμησιν τοῦ ὁ δεινοῦ ἁγίου καὶ συγχώρησιν τοῦ ζωντανοῦ ἢ τοῦ ἀπεθαμμένου καὶ ὅτι πρὶν νὰ ἐκβάλλει ὁ ἱερεὺς τὰς μερίδας, εὐθὺς ἀφοῦ ἐκβάλλει τὸν ἄμνον κάμνει καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ ποτηρίου ἔπειτα φέρνει τὰς μερίδας. Εἰ δὲ ἔχει χρεια νὰ φέρει περισσοτέρους ἄρτους εἰς προηγιασμένα, πρῶτον προσφέρει τοὺς ὄλους καὶ λέγει εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου οἱ ἄρτοι μόνοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσφορὰ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ ἄρτος ὅπου φέρεται εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου πρῶτον κράζεται ἀντίδωρον... καὶ αἱ λοιπαὶ προσφοραὶ, ἀπὸ ταῖς ὁποῖαις εἶναι αἱ μερίδες τῶν ἁγίων, οὐκ ἀντίδωρον λέγονται».

Παραθέσαμε τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἐρμηνεῖα τοῦ Ἰωάννου Ναθαναήλ γιὰ νὰ δειχθεῖ ἡ συνέπεια καὶ ἡ συνέχεια τῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδασκαλίας καὶ πράξεως τῆς Ἐκκλησίας, ἢ σταθερὰ γραμμὴ πὸ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ὄλους τοὺς διδασκάλους πὸ ἀναφέρονται στὸ θέμα αὐτό. Ὁ Ἰωάννης Ναθαναήλ δὲν προσθέτει σχεδὸν τίποτε τὸ ἰδιαίτερο. Τὸ κείμενό του ὅμως στὴν ἀπλότητά του καὶ στὴ σεμνὴ λαϊκὴ γλωσσικὴ του μορφὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ ὠραῖο. Τὸ βιβλίον ἐξ ἄλλου αὐτὸ εἶναι τόσο σπάνιο καὶ δυσεῦρετο, πὸ θὰ ἄξιζε νὰ πάρουμε μιὰ μικρὴ γεύση γνωριμίας ἀπ' αὐτό.

Ἡ παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅπως ἐκφράζεται ἀπὸ τοὺς ἔξι μάρτυρες τῆς πὸ μνημονεύσαμε, εἶναι σαφῆς καὶ ὁμόφωνη: οἱ μερίδες τῶν ἁγίων καὶ τῶν πιστῶν δὲν μεταβάλλονται κατὰ τὸν καθγιασμὸν σὲ σῶμα Χριστοῦ καὶ οὔτε ὁ ἱερεὺς οὔτε οἱ πιστοὶ κοινωνοῦν ἀπὸ αὐτῆς, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἄμνον, τὸ τίμιον δηλαδὴ σῶμα τοῦ Κυρίου.

Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς τελέσεως μνημοσύνων «μετὰ κολλύβων», ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου μέχρι καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ
Προέδρου τῆς Σ. Ε. Νομοκανονικῶν Ζητημάτων

Ἡ ἐν λόγῳ ἀπαγόρευσις ὀρίζεται, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ παρέχονται περαιτέρω ἐξηγήσεις περὶ τῶν λόγων, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται αὕτη, καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἀπόλυτόν καὶ γενικὸν καὶ ἄνευ ἐνδεχομένων ἐξαιρέσεων. Ὅθεν πολλοὶ ἱερεῖς εὐρίσκονται ἐν ἀπορία περὶ τοῦ πρακτέου, ὡσὰν συντρέχουσιν εἰς τὰς ἐνορίας αὐτῶν συγκυρία συμπληρώσεως 40ήμερου ἀπὸ τῆς κοιμήσεως πιστῶν ἐντὸς τῆς 16ήμερου ἀπαγορευτικῆς ταύτης περιόδου καὶ οἱ οἰκείοι τῶν μεταστάντων, μὴ στέργοντες τὴν μακρὰν ταύτην ἀναβολήν, αἰτοῦνται τὴν κατ' ἐξαιρέσειν τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου τῶν προσφιλῶν τῶν περὶ τὴν 40ὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐκδημίας αὐτῶν καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ πρὸ ἢ μετ' αὐτὴν ἀκόλυτον Σάββατον ἢ Κυριακὴν, ἐὰν οὕτω συντέμνεται ἢ ἐπεκτείνεται ἐφ' ἰκανὰς ἡμέρας τὸ καθιερωμένον 40ήμερον, ὡς ἰσχύει ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ. Καὶ Ἀρχιερεῖς τινες, ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει ἢ τῇ αἰτήσει τῶν ἐδιαφερομένων κληρικῶν ἢ λαϊκῶν, ἀποφαίνονται οὐχὶ ἐκ συμφώνου πάντες, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν κρίσιν. Διὸ καὶ δημιουργεῖται σύγχυσις καὶ ἀπορία, ἐφ' ὅσον εἰς ἄλλας ἐνορίας ἢ Μητροπόλεις παρακάμπτεται ἢ ἀπαγόρευσις τοῦ Τυπικοῦ, ἀλλαχού δὲ αὕτη τηρεῖται ἀπαρεγκλίτως, ὡς ἐὰν ἰσχύωσι δύο μέτρα καὶ δύο σταθμά, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκασταχοῦ τηρήσεως τῆς ἀκριβείας ἢ τῆς οικονομίας. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἤχθη τὸ ζήτημα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον. Αὕτη δὲ παρέπεμψε τοῦτο εἰς τὴν Μόνιμον Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν Νομοκανονικῶν Ζητημάτων, ὅπως εἰσηγηθῇ τὰ δέοντα καὶ ληφθῇ ἡ προσήκουσα ἀπόφασις, πρὸς κοινήν παρὰ πάντων συμμόρφωσιν.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ εἰρημένη ἀπαγόρευσις δὲν προκύπτει οὔτε ἐκ κανονικῆς τινος διατάξεως, οὔτε ἐκ θεολογικῶν λόγων. Θὰ ἐλέγομεν ὅτι οὔτε λειτουργικῶς συνάδει πρὸς τὴν τῆς θείας Εὐχαριστίας δομὴν. Διότι ἐξ οὐδεμιᾶς εὐχῆς τῆς «Ἀναφορᾶς» τῶν ἐκ χρῆσει Ὁρθοδόξων λειτουργικῶν Δέλτων (Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, Μεγ. Βασιλείου καὶ Ἰω. Χρυσοστόμου) ἐλλείπει τὸ μνημόσυνον τῶν κεκοιμένων. Καὶ κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα οὐδαμῶς παρα-

λείπεται ἡ μνημόνευσις ζώντων καὶ νεκρῶν ἐν τῇ ἀγία ἀναφορᾷ. Ἀναντιρρήτως δὲ τὸ οὐσιαστικὸν μέρος τῶν τελουμένων μνημοσύνων ἐγκτεται εἰς τὴν ἀγίαν Ἀναφορὰν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ἐν τέλει τῆς θείας Λειτουργίας τελούμενον Τρισάγιον ἢ τὸ αὐτῷ καλούμενον «μνημόσυνον» (μετὰ «Εὐλογηταρίων» κ.λπ.), εἴτε «μετὰ κολλύβων, εἴτε ἄνευ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο θὰ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πολλῶν ἐξεζητημένων νὰ τίθεται ζήτημα ἀπαγορεύσεως ἐνὸς ὑποτυπώδους —ἐναντι τῆς Εὐχαριστιακῆς θείας ἀναφορᾶς— ἁσματικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, «μνημοσύνου», καθ' ὃν χρόνον οὐδαμῶς ἀποκλείεται τὸ κυρίως μνημόσυνον τῶν κεκοιμημένων ἐν τῇ τελουμένῃ (καὶ ἐν ταῖς διαληφθείσας «ἀπαγορευτικαῖς» (;) ἡμέραις θεία Λειτουργία.

Ἄλλο τὸ ζήτημα, κατὰ πόσον ἐν γένει ἔχουσι θέσιν ἢ μὴ μετὰ τὴν θ. Λειτουργίαν αἱ εἰθισμένα ἤδη πρόσθετοι καὶ ἐπισυναπτόμενοι ἀκολουθία (Δοξολογία, παρακλήσεις, μνημόσυνα κ.ά. τελεταί). Περὶ αὐτῶν ἄλλοι ἄλλα ἀποφαίνονται. Ἀλλὰ δὲν ἔχει θέσιν ἐνταῦθα ὁ περὶ τούτων λόγος.

Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι, εἰς τὴν ἀπαγορευτικὴν διάταξιν τοῦ Τυπικοῦ, τὴν μὴ ἐπιτρέπουσαν τὴν τέλεσιν «μνημοσύνων μετὰ κολλύβων» κατὰ τὰς περὶ τὸ Πάσχα ἡμέρας (ἀπὸ τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ), αὐτὸ τοῦτο τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀνοίγει θύραν διεξόδου, ὀρίζον ὅτι *μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν κεκοιμημένων*, καὶ ψάλλονται τὰ τροπάρια «Μετὰ πνευμάτων δικαίων...» κ.λπ. καὶ βεβαίως ἀπαγγέλλεται ἡ Εὐχή «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων...», ἐν τέλει τῆς Θ. Λειτουργίας, ὅταν τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον.

Οὕτω δὲ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ Τυπικοῦ φαίνεται ὡς νὰ ἐντοπίζεται εἰς τὸ «μετὰ κολλύβων» καὶ εἰς τὰ ἐπισήμου, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτηρῶς μνημόσυνα.

Ἄλλὰ τὰ μὲν «κόλλυβα» εἶναι σύμβολον τῆς Ἀναστάσεως (Πρβλ. «ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει» (Ἰω. 12.24), καὶ «ὁ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ... σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ...» (Α' Κορ. 15. 36,43).

Οί κυβερνήσεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως μπροστὰ στο πρόβλημα τῶν αἰρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας

3. Ὁμόσπονδες Χῶρες*

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ, Δρ. Θεολ. - Δρ. Φιλολ.

Μὲ τὴν ἔνταξη στὴν ὀργάνωση τῆς διοίκησης μιᾶς ἐπιχείρησης καὶ μὲ τὸ σύστημα «ἐκπαίδευσης τοῦ προσωπικοῦ», ὅλοι οἱ συνεργάτες μιᾶς ἐπιχείρησης, σὲ διάστημα δύο-τριῶν ἐτῶν, ἐντάσσονται στὴ σαηεντόλοτς¹ ὅσοι δὲν εἶναι πρόθυμοι νὰ τὸ κάνουν ἐξαναγκάζονται σὲ παραίτηση. Ὁ τρόπος διοίκησης ἀλλάζει, στὴν ἐπιχείρηση ἐγκαθίσταται ἕνας σαηεντολόγος «ἀξιωματικὸς ἠθικῆς», στὴ θέση τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπιχείρησης καὶ ὅλα ρυθμίζονται μὲ βάση τὶς νέες ὀλοκληρωτικὲς δοικητικὲς δομές.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, ἡ ὀργάνωση ἔχει πλέον στὴ διάθεσή της ὅλα τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὴν κατάσταση τῆς ἐπιχείρησης καὶ σὲ δεδομένη στιγμή μπορεῖ νὰ γνωρίζει τὶς δυνατότητες καὶ τὶς προοπτικὲς τοῦ μέλλοντος. Ἐχει λοιπὸν τὰ κριτήρια, μὲ βάση τὰ ὁποῖα ἀποφασίζει νὰ ἀγοράσει ἐπιχειρήσεις. Τὸ γεγονός ὅτι δραστηριοποιεῖται στὸν τομέα τοῦ ἐμπορίου κτημάτων ἢ καὶ τὸ ὅτι ἀγοράζει ἐπιχειρήσεις ἰδιαίτερα στὶς ἀναπτυσσόμενες περιοχές, ἔχει ἀνησυχήσει πολὺ τὰ κοινοβούλια τῶν ὁμοσπόνδων γερμανικῶν χωρῶν.

Οἱ βουλευτὲς τόνισαν πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνημερωθοῦν γι' αὐτὸ τὸν κίνδυνο τὰ Ἐργατικὰ Συνδικάτα, τὸ Ἐμπορικὸ Ἐπιμελητήριο καὶ τὸ Βιομηχανικὸ Ἐπιμελητήριο. Ἡ ἐνημέρωση αὐτὴ εἶναι ἀπαραίτητη καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι οἱ ὀργανώσεις αὐτές, μὲ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν θυμάτων τους, πραγματοποιοῦν ἕνα τέτοιο ἀθέμιτο ἀνταγωνισμό. Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη ἐφαρμογῆς τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας, ὥστε νὰ ἀποφευχθεῖ αὐτὴ ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρωπίνων ὄντων, τόσο στὸ θέμα τῆς ἐργασίας χωρὶς ἀμοιβή, ὅσο καὶ στὸ θέμα τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλειας γιὰ τὴν περίπτωση ἀσθενείας ἢ γῆρατος.

Κάθε τι ποὺ εἶναι ὁμοιο πρέπει νὰ τυγχάνει τῆς ἴδιας μεταχειρίσεως ἀπέναντι στὸ νόμο. Αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς οἰκονομικὲς - κερδοσκοπικὲς δραστηριότητες τῶν ὁμάδων αὐτῶν. Τέτοιες δραστηριότητες δὲν μπορεῖ νὰ ἔχουν σχέση μὲ δραστηριότητες «κοινῆς ὠφελείας». Συνεπῶς πρέπει νὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τὴν ἐφορία καὶ νὰ ὑπόκεινται στὶς ἴδιες διατάξεις τοῦ νόμου, ἰδιαίτερα τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας καὶ στὸ νόμο περὶ ἀθέμιτου ἀνταγωνισμοῦ.

Ἡ ἀπειλὴ τῶν αἰρέσεων τῆς νεότητος ἀναγκάζει τὴν Πολιτεία νὰ λάβει τὰ ἀπαραίτητα μέτρα, στὰ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 178 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

Διαφορὰ δὲ ἐπισήμου καὶ ἀπλοῦ μνημοσύνου δὲν νοεῖται ἐν ταῖς ἱερουργίαις καὶ ταῖς προσευχαῖς τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁπωσδήποτε, ὅμως, ὑπὸ τὴν ἐν λόγῳ ἀπαγόρευση, εἶναι ἀνάγκη νὰ διίδωμεν καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὸ πνεῦμα τῆς σχολιαζομένης Τυπικῆς διατάξεως, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς ἐκφράζει τὴν ἀξιοπρόσεκτον καὶ ἀξιοσέβαστον ἀντίληψιν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ ὁποία, ὅπως διὰ τοῦ 49ου κανόνος τῆς ἐν Λαοδικεῖα Συνόδου ὤρισε, κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, μόνον ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ «ἄρτον προσφέρειν» (διὰ τελείας θ. Λειτουργίας) καὶ διὰ τοῦ 51ου κανόνος τῆς αὐτῆς Συνόδου ὤρισε ὡσαύτως νὰ μὴ τελῶνται μνήμαι μαρτύρων ἐν ἄλλαις ἡμέραις τῆς Τεσσαρακοστῆς, διὰ νὰ δεσπόζη τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου καὶ Αὐτὸς καὶ μόνον νὰ λατρεύεται «ἐξ ὅλης τῆς καρδίας» τῶν πιστῶν, ἐν τελείᾳ μεταρσιώσει καὶ κατανύξει, ἐντὸς τοῦ κλίματος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, νὰ ὑποχωροῦν δ' οἱ πάντες καὶ τὰ πάντα ἐνώπιον Αὐτοῦ· οὕτω καὶ πάλιν παραγγέλλει πρὸς ἡμᾶς ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, ὅπως

«τὴν κοινὴν Ἀνάστασιν πρὸ τοῦ θείου Πάθους πιστούμενοι» καὶ τὰ βαῖα τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ φέροντες ἀνά χειρᾶς, καὶ πολλῶ μᾶλλον «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι» μνημονεύομεν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τοῦ Χριστοῦ «καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν», περιορίζομεν δὲ τὰς πενθίμους σκέψεις καὶ τελετικὰς ἐκδηλώσεις.

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀγεται τις εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ρηθεῖσα ἀπαγόρευσις τῶν μνημοσύνων, εὐλογος καὶ σεβαστὴ πάντοτε, *δέον νὰ μὲν ἀπαραβίαστος, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ θεωρητὰ ἀπόλυτος*, διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους.

Ὅθεν, ἡ περὶ αὐτῆς διαλαμβάνουσα Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος, ἐπαφίνουσα εἰς τὴν ἐμφρονα κρίσιν τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου ἠτιολογημένας τινὰς ἐξαιρέσεις — εἰς τὰς μεγάλας πόλεις κυρίως, ὅπου αἱ συναφεῖς συγκυρίαι καὶ ἀνάγκαι εἶναι πολλαῖ — συγκερῶν τὴν ἀκριβειαν μετὰ τῆς οἰκονομίας, κατὰ τὸ ἀείποτε φιλόανθρωπον πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

πλαίσια τών συνταγματικῶν δικαιωμάτων καὶ περιορισμῶν. Ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ ἐρευνᾷ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ τὶς ἐξελίξεις στὸν κοινωνικὸ τομέα καὶ νὰ ἐπισημαίνει τοὺς κινδύνους ποὺ ἀπειλοῦν τὰ ἔννομα ἀγαθὰ καὶ τὶς ἀξίες ποὺ εἶναι συνταγματικὰ κατοχυρωμένες. Ὅφειλε νὰ συγκεντρῶσει ὅλο τὸ ἀπαραίτητο ὑλικό, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ σχηματίσει μιὰ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τῆς κατάστασης, βασισμένη σὲ στοιχεῖα ποὺ ἐπιτρέπουν μιὰ ἀντικειμενικὴ ἀξιολόγηση τοῦ κινδύνου.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο μερικὲς ὁμοσπονδίες χώρες ἴδρυσαν εἰδικὴ ὑπηρεσία σὲ ἀρμόδιο ὑπουργεῖο, γιὰ νὰ παρακολουθεῖ αὐτὲς τὶς ἐξελίξεις, νὰ συγκεντρῶνει ὑλικό, νὰ τὸ ἀξιολογεῖ, νὰ ἐνημερώνει τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας καὶ τὸ κοινό, νὰ προσφέρει βοήθεια σὲ ἐπὶ μέρους περιπτώσεις. Ὁμόφωνα προτάθηκε ἡ συστηματοποίηση αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας, μὲ τὴ διάθεση τῶν ἀπαραίτητων ὑλικῶν πόρων ἀπὸ τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό, ἡ δημιουργία παρομοίων ὑπηρεσιῶν σὲ ὅλες τὶς ὁμοσπονδίες χώρες καὶ ὁ συντονισμὸς τῆς προσπάθειας αὐτῆς σὲ ὁμοσπονδιακὸ ἐπίπεδο, χωρὶς γραφειοκρατικούς περιορισμούς.

Κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν κοινοβουλίων, ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ ἀρμοδιότητα ἐνὸς μόνου ὑπουργείου, ἀλλὰ γιὰ ὑπόθεση ποὺ ἀφορᾷ ἄμεσα πολλὰ ὑπουργεῖα, καὶ ἰδιαίτερα τὰ ὑπουργεῖα ποὺ εἶναι ὑπεύθυνα γιὰ τὴ νεότητα, τὴν υγεία, τὴν οἰκογένεια, τὸ γάμο, τὰ ὑπουργεῖα πολιτισμοῦ, δικαιοσύνης, οικονομικῶν κ.ἄ. Κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν βουλευτῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ομάδα ἐντεταλμένων τῶν ὁμοσπόνδων χωρῶν καὶ τῆς ὁμοσπονδιακῆς κυβέρνησης, ποὺ νὰ μελετᾷ τὶς ἐξελίξεις ἀκόμη καὶ στὸ ἐξωτερικό. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ συνεργασία τοῦ ὑπουργείου ἐξωτερικῶν θεωρεῖται ἀπαραίτητη.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ καταστεῖ ἀποτελεσματικώτερη ἡ ἐνημέρωση ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων παραγόντων, φορέων, κοινωνικῶν ομάδων, μέσων μαζικῆς ἐνημέρωσης κ.ο.κ. Μόνον ἔτσι θὰ ἀποφευχθοῦν περιπτώσεις «παγιδεύσεως» δημοσίων προσώπων καὶ φορέων, οἱ ὁποῖοι προβαίνουν σὲ ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες ἐρμηνεύονται ἀπὸ τὶς αἰρέσεις ὡς «πιστοποιητικὰ κοινωνικῆς προσφορᾶς» (π.χ. παραχώρηση αἰθουσῶν γιὰ τὶς ἐκδηλώσεις τέτοιων ομάδων, συνεργασίας σὲ προγράμματα «διαφωτίσεως» τῶν παιδιῶν γιὰ τὰ ναρκωτικά, κοινὲς πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις κ.ο.κ.).

Ἡ Πολιτεία μπορεῖ νὰ ἐρευνήσει, νὰ προειδοποιήσει γιὰ τοὺς κινδύνους. Ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ πάρει θέση σὲ μιὰ θρησκευτικὴ ἀντιπαράθεση. Αὐτὸ δὲν τῆς τὸ ἐπιτρέπει τὸ Γερμανικὸ Σύνταγμα. Ὅμως ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ συγκεντρῶσει ὅλο τὸ ὑλικό, ὥστε νὰ σχεδιάζεται μιὰ ἀντικειμενικὴ εἰκόνα γιὰ τὴν κάθε ομάδα. Αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ἀντι-

παράθεση, ἡ ὁποία ἀνήκει στὶς κοινωνικὲς ομάδες καὶ ἰδιαίτερα στὶς ἐκκλησίες.

Μὲ τὸ ἔργο ἐνημέρωσης τῆς Πολιτείας ὁ κάθε ἐνήλικας θὰ μπορεῖ πλέον νὰ κάνει ἐλεύθερα τὴν ἐπιλογή του, ἐφ' ὅσον γνωρίζει τὴν ἀληθινὴ ταυτότητα τῆς κάθε ομάδος, τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο πίσω ἀπὸ πολυάριθμα προσώπεια.

Ἄλλὰ ἡ ἐπιτυχία τῶν ομάδων αὐτῶν βασίζεται στὰ ποικίλα κενά, ἰδιαίτερα στὸν ὑπαρξιακὸ τομέα. Οἱ ομάδες αὐτὲς προσφέρονται νὰ γεμίσουν τὸ ὑπαρξιακὸ κενὸ ποὺ δημιουργεῖται σήμερα ἰδιαίτερα στὶς περιοχὲς τοῦ ἄλλοτε ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ καί, ἐπομένως στὶς περιοχὲς τῆς ἄλλοτε Ἀνατολικῆς Γερμανίας. Ἡ κρίση τοῦ συστήματος ἀξιών δημιουργεῖ κατάσταση ἀβεβαιότητας. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἰδεολογικὸ κενὸ προσπαθοῦν νὰ εἰσχωρήσουν οἱ αἰρέσεις αὐτῆς.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἡ γερμανικὴ Πολιτεία θεωρεῖ ἀπαραίτητη τὴν ἐνίσχυση τῶν κοινωνικῶν φορέων, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν ἄμεση πληροφόρηση καὶ βοήθεια σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀντιπαράθεσης. Γι' αὐτὸ καὶ ἔγινε λόγος γιὰ τὴν στάση τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὑπογραμμίστηκε ἡ θέση τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι οἱ ὁργανώσεις αὐτῆς εἶναι ἀσυμβίβαστες μὲ τὴν χριστιανικὴ πίστη καὶ ἀποτελοῦν συστήματα αὐτοσωτηρίας, ποὺ ἀπορρίπτουν κάθε σκέψη θείας ἐπέμβασης καὶ θείας χάριτος.

Γι' αὐτὸ καὶ ὑπογραμμίστηκε ἡ σημασία τῶν «Συλλόγων Πρωτοβουλίας Γονέων» καὶ θεωρήθηκε ἀπαραίτητη ἡ ἐνίσχυσή τους ἀπὸ τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό. Τὸ ἔργο τους, τονίστηκε ἀπὸ πολλὲς πολιτικὲς παρατάξεις ποὺ ἐκπροσωποῦνται στὴ Βουλὴ, πρέπει νὰ συνεχιστεῖ. Πρέπει νὰ ἀντιμετωπιστοῦν τὰ λειτουργικὰ τους ἔξοδα, νὰ ἐπιδοτηθοῦν τὰ προγράμματα τους, γιατί ἡ ὅλη ἐργασία, ἰδιαίτερα στὸν τομέα τὸ συμβουλευτικό, εἶναι πολύτιμη.

Οἱ ομάδες αὐτῆς προβάλλουν μιὰ ἀντίληψη γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι ἀντίθετη μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, πάνω στὴν ὁποία θεμελιώνεται τὸ Σύνταγμα, οἱ δημοκρατικὲς καὶ κοινωνικὲς δομές, οἱ πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς ἀξίες ποὺ προστατεύονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Αὐτὴ ἡ περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψη ταυτίζεται μὲ τὴν χριστιανικὴ ἀνθρωπολογία. Ἡ περὶ ἀνθρώπου λοιπὸν ἀντίληψη ἀποτελεῖ βασικὸ θέμα γιὰ μιὰ ἀντιπαράθεση μ' αὐτῆς τὶς ομάδες. Μόνον μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεῖ κανεὶς νὰ προσφέρει στὸν ἄνθρωπο ποὺ βρίσκεται σὲ ἀβεβαιότητα καὶ ἰδιαίτερα στοὺς νέους, ἓνα σταθερὸ σημεῖο προσανατολισμοῦ καὶ ἓνα μέτρο κρίσεως καὶ ἀξιολογήσεως τῶν νέων τάσεων καὶ ομάδων. Αὐτὸ τὸ ἔργο μόνον ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ τὸ κάνει. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Πολιτεία ὀφείλει

νά βοηθήσει σ' αυτό τὸ σημεῖο καὶ νά δημιουργήσει τὴν ἀπαραίτητη ὑποδομὴ γι' αὐτὸ τὸ ἔργο.

Ἄλλὰ ἂν ἡ Πολιτεία πρέπει νά τηρήσει οὐδετερότητα στὴν περίπτωση ἐνηλίκων, ὀφείλει νά λάβει πιὸ δραστικὰ μέτρα γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀνηλίκων παιδιῶν. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ βουλευτὲς ὄλων τῶν παρατάξεων στὴ Γερμανία ὑπογράμμισαν τὸ καθήκον τῆς Πολιτείας σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1979 ὑφίσταται σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Συνόδου τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας, στὴν ὁποία μετέχουν ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι ὑπουργοὶ τῶν ὁμοσπόνδων χωρῶν. Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν Ἐγκύκλιο εἶναι ἀνάγκη καλῆς ἐνημερώσεως τῶν παιδιῶν. Γι' αὐτὸ καὶ λαμβάνονται μέτρα γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση τῶν δασκάλων μέσα ἀπὸ τὶς ἐπίσημες δομές, τῆς ἐκδόσεως τῶν καταλλήλων βοηθημάτων καὶ τῆς προσφοράς τοῦ ἀπαιτήτου ὑλικοῦ πρὸς ἐπεξεργασία. «Ἄν οἱ δάσκαλοι δὲν εἶναι ἐνημερωμένοι, τότε ἡ κατάσταση στὰ σχολεῖα εἶναι μοιραία», τόνισε χαρακτηριστικὰ βουλευτῆς καὶ συνέστησε περισσότερο συστηματικὴ μετεκπαίδευση τῶν ἐκπαιδευτικῶν σ' αὐτὰ τὰ θέματα.

Εἶναι ἀνάγκη νά ἐκπαιδευτοῦν εἰδικοὶ συνεργάτες - πολλαπλασιαστές, τόνιστηκε στὸ κοινοβούλιο. Σ' αὐτοὺς περιλαμβάνονται δάσκαλοι, παιδαγωγοί, κοινωνικοὶ λειτουργοὶ κ.ἄ., πού θὰ εἶναι σὲ θέση νά ἐνημερώσουν ἐκείνους, πού μὲ τὴ σειρά τους θὰ ἀναλάβουν νά μεταδώσουν τὶς πληροφορίες αὐτὲς στὸ χῶρο εὐθύνης τους.

Ἡ πληροφόρηση τῶν παιδιῶν πραγματοποιεῖται στὰ πλαίσια τῶν σχολικῶν μαθημάτων πού εἶναι ὑποχρεωτικὰ γιὰ τὰ παιδιά. Ἔτσι δὲν περιορίζεται μόνο στὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ἀλλὰ καὶ στὸ μάθημα τῆς ἠθικῆς καὶ γενικὰ στὰ μαθήματα πού ἀναφέρονται στὸ νόημα τῆς ζωῆς. Στὰ μαθήματα προσανατολισμοῦ καὶ σὲ ἐκεῖνα πού ἀσχολοῦνται μὲ τὴ θέση τοῦ πολίτη μέσα στὴν κοινότητα.

Στὰ μαθήματα αὐτὰ δίνονται στὰ παιδιά ὅλες οἱ χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὴ διδαχὴ τῶν ὁμάδων αὐτῶν, γιὰ τὶς μεθοδεύσεις καὶ τεχνικὲς πού ὀδηγοῦν σὲ ἐξάρτηση καὶ γιὰ τὰ καταστροφικὰ ἀποτελέσματα πάνω στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ παιδιά δὲν διδάσκονται τὰ πράγματα αὐτὰ μὲ τρόπο οὐδέτερο, ἀλλὰ τοὺς δίδεται τὸ σταθερὸ σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ τὸ μέτρο κρίσεως, ὥστε νά εἶναι ἱκανὰ νά προβοῦν στὴν ἀπαραίτητη ἀντιπαράθεση τῶν ὁμάδων αὐτῶν μὲ τὴ χριστιανικὴ πίστη ἢ μὲ τὶς πολιτιστικὲς ἀξίες, πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνεται ὁ δυτικὸς πολιτισμός. Κατὰ ὁμοσπονδιακὸ ὑπουργό, ὑπεύθυνο γιὰ τὴν παιδεία, ἡ πνευματικὴ στάση πού μειώνει τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου ξεπερνιέται μόνο μὲ τὴ γνήσια πίστη στὸν Θεό.

Αὐτὴ ἡ πληροφόρηση, μέσα στὰ πλαίσια τῶν μαθημάτων καὶ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος, δὲν γίνεται μόνο στὰ Γυμνάσια, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλες τὶς μορφὲς ἐπαγγελματικῶν σχολείων.

Στὴν Ἐκθεση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ τῆς Βάδης - Βυρτεμβέργης ἐξετάζονται οἱ αἰρέσεις τῆς νεότητος μὲ νομικὸ πρίσμα.

Ἡ συνταγματικὴ κατοχύρωση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας μιᾶς ὁμάδας περιορίζεται στὴν περίπτωση πού παραβιάζονται συνταγματικὰ δικαιώματα τρίτων ἢ προσβάλλονται ἀξίες, πού προστατεύονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα. Σωματεία, πού δὲν ἐναρμονίζονται ἢ δὲν προσαρμόζονται μὲ τὴν συνταγματικὴ τάξη διαλύονται.

Μία βασικὴ ἀξία ἀποτελεῖ ἡ ὑγεία. Ἡ Πολιτεία ὀφείλει νά προστατέψει τοὺς ἀσθενεῖς, ὥστε νά μὴ πέσουν στὰ χέρια ἀνθρώπων, δῆθεν θεραπευτῶν, πού δὲν ἔχουν τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γι' αὐτὸ τὸ ἔργο. Τέτοια ἄτομα δὲν ἐπιτρέπεται νά κάνουν γνωματεύσεις, νά ἀσχοληθοῦν μὲ τὴ θεραπεία ἀνθρώπων πού πάσχουν σωματικὰ ἢ νά προσπαθήσουν νά ἀνακουφίσουν τὸν πόνο τους.

Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ὀφείλουν νά τηροῦν πίστη στὸ Σύνταγμα καὶ στὶς συνταγματικὰ κατοχυρωμένες ἀξίες καὶ σὲ περιόδους διαμάχης πρέπει νά παίρνουν τὸ μέρος τῆς Πολιτείας. Στὴ ζωὴ τους δὲν πρέπει νά ὑπάρχει κάτι πού θὰ θέσει σὲ ἀμφιβολία τὴν μελλοντικὴ τους στάση ἀπέναντι στὸ καθήκον αὐτὸ.

Ἄν κάποιος ἀκολουθεῖ θρησκευτικὲς δοξασίες πού δὲν ἐναρμονίζονται μὲ τὶς ἀξίες τοῦ Συντάγματος, δὲν εἶναι δυνατόν νά διοριστεῖ δημόσιος ὑπάλληλος ἢ νά παραμείνει δημόσιος ὑπάλληλος στὴν περίπτωση πού προσχωρήσει σὲ μιὰ θρησκευτικὴ ὀργάνωση, πού οἱ ἀρχές της εἶναι ἀντίθετες μὲ τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς καὶ μὲ τὶς κοινωνικὲς, πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς ἀξίες, πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνεται τὸ Σύνταγμα.

Ἄν σὲ μιὰ ὁμάδα κυριαρχεῖ τὸ κερδοσκοπικὸ στοιχείο καὶ ἀποτελεῖ κύριο ἄξονα τῆς ὁμάδος, δὲν εἶναι δυνατόν νά χαρακτηριστεῖ θρησκευτικὴ κοινότητα μὲ τὴν ἔννοια τῆς συνταγματικῆς ἐπιταγῆς. Πρὸς τοῦτο δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ αὐτομαρτυρία τῆς ὁμάδος. Εἶναι ἀνάγκη νά ἐρευνηθεῖ ἡ ὅλη συμπεριφορὰ της. Σημασία ἔχει ἐπίσης ὁ τρόπος πού διατίθενται τὰ ἔσοδα. Ἄν δὲν χρησιμοποιεῖ τὰ χρήματα γιὰ θρησκευτικὸς σκοπὸς, δὲν ἔχει τὶς προϋποθέσεις νά χαρακτηριστεῖ σωματεῖο μὴ κερδοσκοπικό. Πρέπει νά τύχει ἴδιας μεταχείρισης, ὅπως κάθε κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρηση, ἰδιαίτερα σὲ θέματα φορολογικά, θέματα ἀμοιβῆς καὶ ἀσφάλισης τῶν ἐργαζομένων.

(Συνεχίζεται)

Οί μικτοὶ γάμοι στὴν ἑλληνορθόδοξη ὁμογένεια τῆς Μεγ. Βρετανίας*

Τοῦ οἰκονόμου π. Ἀναστασίου Δ. Σαλαπάτα

Κατὰ τὴν συνάντηση ἐκείνη θὰ ἐξεταστοῦν καὶ θὰ γίνεи προσπάθεια νὰ ἐπιλυθοῦν μιὰ σειρά ἀπὸ προβλήματα, ὅπως γιὰ παράδειγμα, ἡ γλώσσα ποῦ θὰ χρησιμοποιηθεῖ στὸ μυστήριον, τὸ ποιὸς θὰ εἶναι ὁ κουμπάρος, κι ἐπίσης ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἑτεροδόξου νὰ τελεστεῖ γάμος καὶ στὴν δική του Ἐκκλησία (Ἀγγλικανική, Ρ/Καθολική, Μεθοδιστική, κ.λπ.) τὴν ἴδια ἡμέρα ποῦ θὰ τελεστεῖ κι ὁ Ὁρθόδοξος γάμος.

Ὁ Ὁρθόδοξος Ἱερέας θὰ προτείνει τότε στοὺς μελλονύμφους διάφορες λύσεις στὰ παραπάνω προβλήματα. Σχετικὰ μὲ τὴν γλώσσα τοῦ μυστηρίου, ἐκεῖνο ποῦ φαίνεται νὰ εἶναι γενικὰ ἀποδεκτὸ εἶναι ἡ χρησιμοποίηση καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ δεύτερη εἶναι ἡ γλώσσα ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν δύο ὑποψηφίων. Τὶς περισσότερες φορὲς ὁ γάμος τελεῖται μισὸς στὰ ἑλληνικὰ καὶ μισὸς στ' ἀγγλικά. Ἔτσι, καὶ οἱ δύο ὑποψήφιοι ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκογένειές τους αἰσθάνονται πὼς ἀγκαλιάζονται καὶ εὐλογοῦνται ἰσότημα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας, καὶ νοιώθουν πολὺ χαρούμενοι κι εὐτυχησμένοι.

Ἀξίζει νὰ ἐπισημανθεῖ ἐδῶ πὼς οἱ μεταφράσεις τοῦ Μικροῦ Εὐχολογίου¹³, ἢ ἔστω μόνο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Γάμου, ποῦ ὑπάρχουν καὶ χρησιμοποιοῦνται σήμερα ἀπὸ τοὺς ἑλληνορθόδοξους Ἱερεῖς τῆς Διασπορᾶς (σὲ ἀγγλόφωνες εἰδικὰ χώρες) δὲν εἶναι τέλειες. Ἐνῶ βέβαια εἶναι σημαντικό τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἐξυπηρετοῦν πολλὰς ἀνάγκες, ἔχουν ὅμως ὅπως ὅποτε τὴν ἀνάγκη καὶ τὸ περιθώριον ἀναθεώρησης καὶ βελτίωσης.

Ὁ κουμπάρος τοῦ γάμου εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα συζήτησης, ὅπως προαναφέρθηκε, μεταξὺ τοῦ Ἱερέα καὶ τῶν μελλονύμφων. Ὁ ἑτεροδόξος ἐπιμένει πολλὰς φορὲς νὰ ὑπάρχει κουμπάρος στὸ γάμο του μὴ Ὁρθόδοξος. Οἱ ὀδηγίες ὅμως τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σαφεῖς, καὶ ὁ γάμος γίνεται πάντα μὲ κουμπάρο Ὁρθόδοξο, ἀφοῦ χρησιμοποιηθεῖ — μὲ διάκριση — ἡ πειθὴ.

Βέβαια ὅπου διαφαίνεται πὼς πρόκειται νὰ δημιουργηθοῦν προβλήματα, ἡ Ἐκκλησία ἐπιτρέπει νὰ παρευρίσκεται κοντὰ στὸ ζεῦγος, κατὰ τὴν Ἀκολουθία τοῦ Γάμου, μὲ τὸν ρόλο τοῦ «δεύτερου κουμπάρου», καὶ ὁ μὴ Ὁρθόδοξος, ἀφοῦ θὰ ὑπάρχει ὅπως ὅποτε σὰν «πρῶτος κουμπάρος» ἓνα Ὁρθόδοξο ἄτομο.

Κάποτε πάλι, ὅταν ὁ ἑτεροδόξος, ἢ ἡ οἰκογένειά του, ἔχουν καλὴ σχέση μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ Ἐνορία τους, ζητοῦν νὰ τελεστοῦν δύο γάμοι, ὁ Ὁρθόδοξος γάμος καὶ παράλληλα μὲ αὐτὸν καὶ ὁ γάμος στὴν ἑτεροδόξη Ἐκκλησία.

Συνήθως, στὴν περίπτωση αὐτὴ, καὶ μετὰ ἀπὸ προσυνηννόηση καὶ συνεργασία (ἀπαραίτητη γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τῶν μελλονύμφων), μεταξὺ τοῦ Ὁρθόδοξου καὶ τοῦ ἑτεροδόξου κληρικοῦ, ὁ Ὁρθόδοξος γάμος θὰ γίνεи ὅπως ὅποτε μετὰ τὴν Ἀκολουθία τῶν ἑτεροδόξων, ὅπως ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση ἐπιβάλλει¹⁴.

Τὶς περισσότερες φορὲς καὶ οἱ δύο γάμοι τελοῦνται τὴν ἴδια ἡμέρα. Τὸ ζευγάρι πηγαίνει πρῶτα στὸν ἑτεροδόξο Ναὸ καὶ κατόπιν ἔρχεται στὸν Ὁρθόδοξο, ἢ μπορεῖ ἀκόμη νὰ τελεσθοῦν καὶ οἱ δύο Ἀκολουθίες στὸν ἴδιο Ναό. Συνήθως, ὅταν συμβαίνει νὰ τελεστοῦν καὶ οἱ δύο γάμοι σ' ἓνα Ναό, αὐτὸς εἶναι ὁ ἑτεροδόξος (γιὰ λόγους μᾶλλον πρακτικῶν¹⁵ παρὰ ἐκκλησιαστικῶν).

4. Τὰ παιδιά τῆς μικτῆς οἰκογένειας

Ἀφοῦ ἐξετάσαμε τὰ διάφορα προβλήματα ποῦ παρουσιάζονται πρῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τέλεση τῶν μικτῶν γάμων, εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετήσουμε προσεχτικὰ καὶ νὰ ἀναλύσουμε τὸ κυριώτερο πρόβλημα ποῦ ἔρχεται μετὰ τὴν τέλεση τοῦ μικτοῦ γάμου. Κι αὐτὸ εἶναι τὰ παιδιά τῆς μικτῆς οἰκογένειας.

Εἶναι βέβαια ἀτυχὲς τὸ γεγονός ὅτι τὰ παιδιά, ποῦ εἶναι ἡ μεγαλύτερη εὐλογία στὴν οἰκογένεια, θεωροῦνται στὴν περίπτωση τῶν μικτῶν γάμων σὰν «πρόβλημα». Ἐκεῖνοι ποῦ δὲν ἔχουν τὴν δυνατότητα (γιὰ διάφορους λόγους) νὰ ἀποκτήσουν παιδιά, γνωρίζουν πολὺ καλὰ ποιὰ ὑ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 276 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

παρξιακή ἔλλειψη δημιουργεῖται στήν οἰκογένεια ἀπό τὸ γεγονός τῆς μὴ παρουσίας παιδιῶν μέσα στοὺς κόλπους τῆς.

Εἶναι ὅμως ἀληθές, καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιώνει ἡ ποιμαντική μας ἐμπειρία, πὼς τὰ παιδιά τῆς μικτῆς οἰκογένειας, ἀποτελοῦν γιὰ τοὺς γονεῖς τοὺς πηγὴ ἔντονου προβληματισμοῦ, διαρκῶν συζητήσεων, διαμάχης καὶ ἴσως κάποτε καὶ χωρισμοῦ. Στις περιπτώσεις δὲ ἐκεῖνες πού ἡ οἰκογένεια, παρ' ὅλη τὴν ἀνομοιογένειά τῆς, διατηρεῖται ἐνωμένη, μὲ τὶς συνεχεῖς καὶ ἄσκηες προσπάθειες τῶν ἐνδιαφερομένων μελῶν, παρατηροῦνται στὰ παιδιά ἰδιαίτερα προβλήματα ταυτότητας, πού κάποτε εἶναι πολὺ ἐμφανῆ καὶ ἔντονα, σ' ὀλόκληρη —πραγματικά— τὴν κοινωνικὴ συμπεριφορὰ τους.

Ἔχουμε παραδείγματα μικτῶν οἰκογενειῶν, μὲ ἀνδρόγυνα πού εἶχαν ἀπὸ πάντα «χλιαρὴ» σχέση μὲ τὴν θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ τους κουλτούρα, καὶ πού εἶχαν πρὶν ἀπὸ τὸν γάμο τους καθορίσει ἓνα συγκεκριμένο μοτίβο συμπεριφορᾶς, σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὰ παιδιά πού θὰ γεννιοῦνταν ἀπὸ τὸν γάμο αὐτό. Ἐκεῖνοι πού δὲν ἄλλαξαν τὴν στάση τους ἀπέναντι στις θρησκευτικὲς καὶ ἐθνικὲς τους παραδόσεις κατάφεραν νὰ διατηρήσουν τὶς ὑποσχέσεις πού εἶχαν δώσει πρὶν τὸν γάμο. Ἐκεῖνοι ὅμως πού ἀπὸ κάποια στιγμή τῆς ζωῆς τους καὶ πέρα ἀνακάλυψαν τὶς ρίζες τους (θρησκευτικὲς καὶ ἐθνικὲς), καὶ θέλησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν τρόπο ζωῆς τῶν προγόνων τους, δημιούργησαν ἐκ τῶν πραγμάτων ρήγματα ἀγεφύρωτα στις οἰκογενεῖς τους.

Μερικοὶ σημαντικοὶ προβληματισμοὶ πού ἀναπτύσσονται στις μικτὲς οἰκογένειες, σὲ σχέση μὲ τὰ παιδιά τους, εἶναι τὸ βάπτισμα καὶ τὸ χρίσμα, ἡ γλώσσα ἢ οἱ γλώσσες πού θὰ διδαχθοῦν, τὰ ἔθιμα καὶ γενικότερα ὁ τρόπος ζωῆς πού θ' ἀκολουθήσουν.

Στὴν ποιμαντικὴ μας διακονία ἔχουμε ἀνακαλύψει πολλὲς μικτὲς οἰκογένειες πού παρέμειναν ἀναποφάσιστες σχετικὰ μὲ τὴν βάπτισμα τῶν παιδιῶν τους. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν τὰ παιδιά αὐτὰ νὰ μὴν βαπτισθοῦν ποτέ, ἢ νὰ βαπτισθοῦν ὄντες ἐνήλικες, ἢ ἀκόμη νὰ βαπτισθοῦν σὰν ἐνήλικες σὲ ἄλλες Χριστιανικὲς Ὁμολογίες, ἀπ' αὐτὲς τῶν γονέων, γιὰ λόγους ἀντίδρασης ἢ ἄλλους.

Εἶναι βέβαια πολλὰ ἐκεῖνα τὰ παιδιά τῶν μικτῶν γάμων πού βαπτίζονται στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, καὶ αὐτὸ ὀφείλεται πρωτίστως στὴν ἐπιρροὴ πού ἀσκοῦν στὸ ἀνδρόγυνο οἱ γονεῖς

τοῦ Ὁρθοδόξου μέλους, καὶ ὄχι στὴν ἀφοσίωση ἐκείνου τοῦ ἰδίου μέλους πρὸς τὶς Ὁρθόδοξες Παραδόσεις, χωρὶς ν' ἀποκλείεται σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις καὶ τὸ τελευταῖο.

Ἡ γλώσσα, ἢ οἱ γλώσσες πού θὰ διδαχθοῦν στὰ παιδιά εἶναι ἓνα μεγάλο θέμα, τὸ ὁποῖο σχετίζεται καὶ μὲ τὸν τρόπο ζωῆς τῆς οἰκογένειας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ταυτότητα πού ἐπιθυμοῦν οἱ γονεῖς νὰ ἔχουν τὰ παιδιά τους. Τὸ πιὸ κοινό, πού συμβαίνει στὴν μεγάλη πλειοψηφία τῶν μικτῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἑλληνορθόδοξης Ὁμογένειας στὴν Μεγάλῃ Βρετανία, εἶναι τὰ παιδιά νὰ ἔχουν σὰν πρώτη γλώσσα τους τὴν Ἀγγλικὴ (βασικὰ λόγω τῶν σπουδῶν τους), καὶ ἐὰν ἡ μητέρα συμβεῖ νὰ εἶναι ἐλληνόφωνη τὰ παιδιά μπορεῖ (χωρὶς αὐτὸ νὰ εἶναι ἀπόλυτο) νὰ μιλήσουν καὶ λίγο τὴν ἐλληνικὴ. Ἐὰν συμβεῖ νὰ εἶναι ὁ πατέρας τὸ ἐλληνορθόδοξο μέλος τῆς οἰκογένειας, τὰ παιδιά θὰ ἔχουν πολὺ λίγες ἐυκαιρίες νὰ μάθουν τὴν ἐλληνικὴ γλώσσα, λόγω τῆς φύσεως τοῦ ρόλου του (εἶναι πολλὲς ὥρες ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἐξαιτίας τῆς ἐργασίας).

Ἡ ταυτότητα τῶν παιδιῶν εἶναι τὸ πιὸ σπουδαῖο ζήτημα στὴν ὅλη προβληματικὴ, πού ἀφορᾷ τὰ μέσα τῆς τέλεσης τοῦ μικτοῦ γάμου. Ἐκεῖνο πού φαίνεται νὰ συμβαίνει εἶναι πὼς καὶ οἱ δύο γονεῖς προσπαθοῦν νὰ μεταδώσουν τὰ δικά τους χαρακτηριστικὰ στὰ παιδιά τους, ἰδιαίτερα δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐθνικὴ κουλτούρα, τὰ κοινωνικὰ ἔθιμα καὶ τὸν τρόπο ζωῆς.

Τὸ πὼς αἰσθάνονται βέβαια τὰ παιδιά εἶναι ἓνα τελείως ἄλλο ζήτημα. Στις διαφορὲς Κοινοτήτες καὶ ἐκκλησίες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μεγ. Βρετανίας, ἀλλὰ καὶ στὰ Παροικιακὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα τῆς Ὁμογένειας, βρίσκει κανεὶς ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν παιδιῶν. Δημιουργεῖται ὅμως ἔντονη ἡ αἴσθησις σὲ κάποιον πού κινεῖται σ' αὐτοὺς τοὺς χώρους σὰν ἀντικειμενικὸς ἐρευνητής, χωρὶς προκαταλήψεις, πὼς τὰ παιδιά πού δὲν αἰσθάνονται Ἑλληνες καὶ πού δὲν δείχνουν εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία εἶναι καὶ ἡ πλειοψηφία. Ἄν ὑπολογίσει βέβαια κανεὶς ὅτι ὑπάρχει μιὰ μεγάλῃ μερίδα μικτῶν οἰκογενειῶν πού δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν τοπικὴ τους Κοινότητα καὶ Ἐκκλησία, οὔτε καὶ μὲ τὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο, καταλαβαίνει πὼς τὸ πρόβλημα εἶναι πραγματικὰ θεόρατο καὶ οὐσιαστικό.

Στὴν περίπτωσι πού καὶ οἱ δύο γονεῖς εἶναι καὶ θέλουν νὰ παραμείνουν αὐστηρὰ προσκολ-

λημένοι στις δικές τους (ό καθένας έννοείται στην δική του) παραδόσεις, έθιμα, συνήθειες, χριστιανικό δόγμα, κ.λπ., τὰ παιδιὰ είναι σίγουρο πώς θα ύποφέρουν. Είναι εκείνα πράγματι που θα γίνουν τὰ άθώα θύματα τών όποιων οίκογενειακών προστριβών που δημιουργούνται μέσα στο περιβάλλον μιās μικτής οίκογένειας¹⁶. Όπωςδήποτε δέ, θα φέρουν για όλη τους την ζωή, πάνω στην ψυχοσωματική τους όλότητα, τὰ σημάδια αυτής τής έσωτερικής οίκογενειακής πάλης, αλλά και άποτυχίας.

5. Οί μικτοί γάμοι σέ άλλες θρησκευτικές κι έθνικές μειονότητες τής Μεγ. Βρετανίας

Θα είναι όπωςδήποτε σωστό, και σίγουρα άρκετά ένδιαφέρον, νά κάνουμε μιá συγκριτική μελέτη τών δεδομένων, για τούς μικτούς γάμους στην Έλληνορθόδοξη Παροικία τής Μεγ. Βρετανίας, και τών δεδομένων που βασίζονται στην έμπειρία άλλων θρησκευτικών κι έθνικών μειονοτήτων στην ίδια χώρα.

Δυστυχώς δέν έχουμε συγκεκριμένα στοιχεία που νά άφορούν τούς μικτούς γάμους σέ άλλες μειονότητες, ούτε γνωρίζουμε για κάποια μελέτη σχετική με τó θέμα μας αυτό. Γνωρίζουμε όμως πολύ καλά, από προσωπική μας παρατήρηση, πώς τὰ πράγματα δέν είναι πολύ διαφορετικά από αυτά τής Έλληνορθόδοξης Παροικίας, σέ μειονότητες όπως ή Ιταλική, ή Πολωνική και ή Ισπανική. Είναι όμως πολύ διαφορετικά σέ μειονότητες όπως ή Έβραϊκή και ή Μουσουλμανική.

Είναι πασίγνωστο σέ όλους που κατοικούν στο Ένωμένο Βασίλειο πώς οί μουσουλμάνοι άποφεύγουν σαφώς νά συνάπτουν γάμους με μη μουσουλμάνους. Όλοι γνωρίζουν και όμιλούν για τις «κλειστές» κοινότητες τών μουσουλμάνων, οί όποιες ζούν σέ πολιτισμική άπομόνωση από τόν υπόλοιπο πληθυσμό. Οί μουσουλμάνοι θεωρούν ξεκάθαρα πώς δέν ύπάρχει καμμία δυνατότητα για σύναψη συζυγίας με άλλους εκτός τής δικής τους θρησκευτικής κουλτούρας.

Έτούτη ή άποψη έχει σίγουρα τά* άρνητικά της σημεία, γιατί άπομόνωση σημαίνει άποξένωση, και άποξένωση σημαίνει παντελής έλλειψη κοινωνίας, στοιχείο που είναι αντίθετο με την ίδια την φύση του ανθρώπινου όντος, τó όποιο βέβαια είναι κατ' έξοχήν κοινωνικό. Θα πρέπει όμως νά παραδεχθούμε πώς από την άλλη μεριά ή μουσουλμανική αυτή άποψη για τόν γάμο

έγγυάται την όμοιογένεια τών οίκογενειών, και κατά συνέπεια την έπιτυχία αυτών.

Κάτι άνάλογο συμβαίνει και με τούς Έβραίους. Αυτοί παρ' ότι είναι πιο διαθέσιμοι για έπικοινωνία, άπ' ότι είναι οί μουσουλμάνοι, όταν έρχεται ή ώρα νά άποφασίσουν για τόν γάμο τους, συνήθως άποφασίζουν νά μñν άπομακρυνθούν από την δική τους έβραϊκή κοινωνία, που ένώ ζει στην Διασπορά είναι από τις καλύτερα όργανωμένες και πιο σταθερές μειονότητες, όπου κι άν βρίζεται.

Την περίοδο του Πάσχα 1994 ένα τηλεοπτικό κανάλι τής βρετανικής τηλεόρασης είχε παρουσιάσει μιá ένδιαφέρουσα έκπομπή. Τó θέμα της ήταν οί μικτοί γάμοι. Στην έκπομπή αυτή έλάμβαναν μέρος άτομα με έμπειρίες στις μικτές οίκογένειες, αλλά και άλλα που είχαν προσκληθεί ειδικά για νά μεταφέρουν εκεί τις άπόψεις τής δικής τους έθνικο-θρησκευτικής παραδόσεως. Ένα από τὰ άτομα αυτά ήταν και μιá νέα έβραιοπούλα.

Η νέα αυτή κοπέλα, λοιπόν, παρουσίασε χωρίς δισταγμό πολλές πτυχές τής, όχι πολύ μεγάλης αλλά όπως φάνηκε από την συζήτηση, έντονης και έν πολλοίς άτακτης κοινωνικής της ζωής. Όταν όμως τής τέθηκε ξεκάθαρα τó έρώτημα «με τί είδους άνδρα έπρόκειτο νά συνάψει γάμο κοινωνία», αυτή ή κατά τὰ άλλα έλευθέρων ήθών κοπέλα, ή όποία δέν είχε ένδοιασμούς στις σχέσεις της με άτομα άλλων έθνικών και θρησκευτικών παραδόσεων, άπάντησε άπερίφραστα πώς μόνο Έβραίο θα παντρευόταν.

Πιστεύουμε πώς αυτά τὰ παραπάνω παρέρχουν σέ όλους μας πολύ τροφή για σκέψη. Είναι άνάγκη ό,τι άπόφαση κι άν πάρουμε τελικά νά την σκεφθούμε πολύ καλά, και όπωςδήποτε νά μñν αφήνουμε ποτέ έξω από τόν προβληματισμό μας, γύρω από τó υπό έξέταση θέμα, την ιδιαίτερη καταγωγή μας, που μάς χαρακτηρίζει και που συστήνει την ίδια μας την ταυτότητα.

6. Ποιμαντικές προτάσεις άντιμετώπισης του φαινομένου

Τώρα που όλοι μας είμαστε πλούσιοι σέ γνώσεις και έμπειρίες, κι άφου, ούτως ή άλλως, ό καθένας από έμάς σίγουρα γνωρίζουμε στο άμεσο κοινωνικό μας περιβάλλον τουλάχιστον μιá οίκογένεια που είναι μικτή, είτε έπιτυχημένη είναι αυτή, είτε αντίθετα προβληματική, αξίζει νά συλλογιστούμε λίγο και νά δούμε άν μπορούμε νά προτείνουμε κάποιες πρακτικές - ποι-

μαντικές ιδέες και λύσεις, για την καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση, αλλά και αξιολόγηση, του φαινομένου των μικτών γάμων.

Στην σκέψη του γράφοντος υπάρχουν και κυριαρχούν δύο ιδέες:

α. Η Έκκλησία μας εύλογα κατ' οικονομία τους μικτούς γάμους, όταν υπάρχει δεδομένη και εξασφαλισμένη κοινωνική, ή άλλη ανάγκη. Στην περίπτωση αυτή τί μπορούμε να προτείνουμε για να κάνουμε τον γάμο αυτό να επιτύχει;

β. Το εύκτεο θα ήταν οι μικτοί γάμοι να μπορούν να αποφευχθούν. Πώς όμως θα μπορούσε κάτι τέτοιο να γίνει πραγματικότητα, ιδιαίτερα όταν η Έλληνική Ομογένεια της Μεγ. Βρετανίας ζει μέσα σε μια τόσο κοσμοπολίτικη και πλουραλιστική (έθνικα και θρησκευτικά) κοινωνία;

Όσον αφορά την πρώτη ιδέα, και αφού λάβουμε σαν δεδομένη την απόφαση για σύσταση μικτής οικογένειας, πιστεύουμε πως θα συντελούσε τα μέγιστα ή παράλληλη απόφαση του μη Όρθόδοξου μέλους να βαπτισθεί (ή χρισθεί) Όρθόδοξο. Αυτό θα βοηθούσε διπλά, αφού κατ' αρχάς θα έκανε έτσι ώστε και τα δύο μέλη να ήταν ομόδοξα, με κοινές θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές, επίσης δέ, θα αποσοβούσε τυχόν διαμάχες του άνδρουγύνου για το δόγμα που θα έπρεπε να ακολουθήσουν μετέπειτα τα παιδιά.

Θα βοηθούσε πολύ, επίσης, αν το μέλος του μικτού γάμου που δεν είναι ελληνικής καταγωγής δέχονταν να ένταχθεί στην ελληνική κουλτούρα και τον ελληνικό τρόπο ζωής. Αν, για παράδειγμα, μάθαινε την ελληνική γλώσσα και παρακολουθούσε τις όποιες κοινωνικές εκδηλώσεις της τοπικής Έλληνικής Κοινότητάς του, όχι μόνο θα εύχαριστούσε τα ελληνικής καταγωγής πεθερικά του και φυσικά τον ή την σύζυγό του, αλλά θα συντελούσε και στην κατοχύρωση της οικογενειακής γαλήνης και ένότητας.

Το ζήτημα των παιδιών είναι ξεχωριστής και βέβαια σπουδαιότητας σημασίας. Τα δύο ενδιαφερόμενα μέρη θα πρέπει να αποφασίσουν «καθαρά και ξάστερα» (όπως λέει ο σοφός λαός μας) για την τακτική που θα ακολουθήσουν, σχετικά με τα παιδιά, πριν ακόμη συνάψουν γάμο. Αν το αφήσουν για αργότερα μπορεί να έχουν δυσάρεστες εξελίξεις, έσωτερικές διαμάχες και ίσως και χωρισμό.

Τα παιδιά αποτελούν, σε ανθρώπινο και βιο-

λογικό καθαρά επίπεδο, την συνέχεια του ανθρώπου επί γης, συγκεκριμένα την συνέχεια των γονέων και γενικότερα της οικογένειάς τους. Έτσι, όπως είναι φυσικό, ο κάθε γονέας επιδιώκει να διαιωνίσει μέσω των παιδιών του τα ιδιαίτερα δικά του χαρακτηριστικά.

Ακριβώς σ' αυτό το σημείο που επιτελείται μια έναγώνια και υπαρξιακή πάλη μέσα στην οικογένεια, δημιουργούνται πολλές φορές διενέξεις για το ποιά κουλτούρα θα κυριαρχήσει τελικά, και για το από ποιού τις παραδόσεις (του πατέρα, ή της μητέρας) θα «ποτισθεί» περισσότερο κι ουσιαστικότερα το παιδί, ή τα παιδιά.

Πάντως, είναι σαφές, πως τα παιδιά ενώ μπορούν, από την φύση του ρόλου τους, να προσφέρουν σε μια οικογένεια δεσμούς αδιάλυτους, μπορούν επίσης — στην περίπτωση των μικτών οικογενειών — να γίνουν αίτιοι μεγάλων κι άξεπεράστων εμποδίων, με συνέπειες κάποτε δυσάρεστες.

(Συνεχίζεται)

13. Στην Μεγ. Βρετανία οι Έλληνορθόδοξοι κληρικοί χρησιμοποιούν περισσότερο τις παρακάτω εκδόσεις:

α. Μικρόν Εὐχολόγιον — An Orthodox Prayer Book, edited by Fr. N.M. Vaparis, Holy Cross Orthodox Press, Brookline, Massachusetts 1985.

β. Μικρόν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον — The Priest's Service Book, translated by Fr. Evagoras Constantinides, Merrillville, Indiana 1989.

γ. Service Book of the Holy Orthodox - Catholic Apostolic Church, compiled, translated and arranged by Isabel Florence Hapgood, Antiochian Orthodox Christian Archdiocese of North America, New Jersey 1983.

Τα δύο πρώτα Εὐχολόγια έχουν το ελληνικό και το αντίστοιχο αγγλικό κείμενο σε αντικρουστές σελίδες, ενώ το τρίτο (που παρουσιάζει το σλαβικό-ρωσικό τυπικό) έχει μόνο το αγγλικό κείμενο.

14. Αυτό γίνεται έτσι γιατί οι περισσότεροι έτεροδόξοι (ιδιαίτερα οι Διαμαρτυρόμενοι) δεν θεωρούν τον γάμο σαν μυστήριο, αλλά σαν μια άγιαστική πράξη, κι έτσι ο γάμος τους δεν αναγνωρίζεται πλήρως από την Όρθόδοξη Έκκλησία. Όλοι οι έτεροδόξοι όμως αναγνωρίζουν την έγκυρότητα του Όρθόδοξου γάμου, για τούτο αν τελούνταν ο Όρθόδοξος γάμος πρώτα δεν θα υπήρχε ανάγκη να τελεσθεί ο έτεροδόξος κατόπι.

15. Τέτοιοι πρακτικοί λόγοι μπορεί να είναι, ή μακρινή απόσταση από τον Όρθόδοξο Ναό, ή έπιθυμία για χρησιμοποίηση του εκκλησιαστικού όργανου (άρμονιου) του έτεροδόξου Ναού κατά την διάρκεια της έτεροδόξης Ακολουθίας, το πολυπληθές των έτεροδόξων καλεσμένων που μπορεί να είναι μέλη στην ίδια Ένορία με το έτεροδόξο μέλος του γάμου, κ.ά.

16. Anthony M. Coniaris, An Eastern Orthodox looks at mixed Marriage (pamphlet), Minneapolis 1967, p. 6.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Ώς διὰ πυρός

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Δρόμοι καὶ δρόμοι

Οἱ πόλεμοι, οἱ πλημμύρες, οἱ σεισμοί, οἱ φωτιές καὶ παρόμοιοι τύπου καταστροφές θέτουν ἐπὶ τάλητος τὸ ζήτημα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ δεινὰ. Τὶς περισσότερες φορές διασώζεται φεύγοντας χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ πάρει τίποτε μαζί του οὔτε ἓνα μπογαλάκι ροῦχα, οὔτε χρήματα, οὔτε κοσμήματα, τίποτα ἀπ' αὐτὰ πού θεωροῦνται πολῦτιμα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του. Κι εἶναι εὐχαριστημένος ὅταν, μέσα ἀπὸ τοὺς τόσους κινδύνους, καταφέρει νὰ διασώσει τὴν ὑπαρξή του. Τὸ «φεύγε καὶ σώζου» βρῖσκει μιὰ παράδοξη ἐφαρμογή στὴν περίπτωση ἡμῶν.

Θὰ πρέπει βέβαια νὰ τονίσουμε ὅτι μέσα στὴ σύγχυση αὐτῆς τῆς φυγῆς, στὸν πανικό τοῦ ἀνθρώπου πού τὸ μόνο πού σκέπτεται ἐκεῖνη τὴν ὥρα εἶναι τὸ ὅπου φύγει - φύγει, εἶναι δύσκολο νὰ διακρίνει δρόμους διαφυγῆς. Εἶναι σὰ νὰ χάνεται σὲ «δρόμους πού δὲν ὀδηγοῦν πουθενά». Χαμένος στὸ δάσος παίρνει μονοπάτια πού τὸν γυρίζουν πίσω στὸ σημεῖο πού ξεκίνησε κι ἀνήμερος νὰ συνεχίσει, ἂν κάποιος ἄλλος δὲν τὸν συντρέξει καὶ δὲν τοῦ ὑποδείξει ἢ δὲν τὸν παρασύρει πρὸς τὴ σωστὴ κατεύθυνση. Τὸ ἔζησαν πολλοὶ συνάνθρωποί μας ἰδιαίτερα στὶς τελευταῖες φωτιές.

Τὸ τοπίο ἀλλάζει ὅταν ἐπισκεφτοῦμε τὸν ἴδιο τόπο μετὰ τὴν καταστροφή. Καψαλισμένο, χωρὶς τὴν πυκνὴ βλάστηση πού κατεῖχε τὸν τόπο, χωρὶς δέντρα πού ἐμπόδιζαν τὴν θέα, προσφέρει μιὰ παράξενη τοπογραφία. Ἰδεώδης τόπος γιὰ ὄδευση θὰ ἔλεγε, ἂν δὲν σὲ συνείχε ἓνα αἶσθημα φρίκης γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φωτιάς. Ἐκεῖ πού δυσκολευόσουν νὰ σύρεις τὰ βήματά σου, τώρα ἔχεις πλήρη ἐλευθερία νὰ βαδίζεις. Ἀπὸ ψηλὰ τὸ τοπίο φαντάζει σὰν τέλεια χαρτογραφία ὅπου εἶναι ἀποτυπωμένο μέτρο καὶ πιδ μικρὸ χάραγμα.

Ἀνάλογα μ' ἐκεῖνον πού τὸ διάβηκε εἶναι

καὶ τὸ ἴχνος. Ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων χαράσσουν τὸ δικό τους δρόμο ἢ δρομάκι. Διακρίνεις καταικόδρομους (γιδόστρατες) καὶ πιδ δίπλα δρόμους πού ἀκολουθοῦσε ὁ βοσκός τους, δρόμους μεγαλύτερων ζῶων, δρόμους φτιαγμένους γιὰ ὄχημα. Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν διέκρινες πρὶν' ὅλα καλύπτονταν ἀπὸ τὸ πράσινο, τὶς πυκνὲς φυλλωσιές κι ἔπρεπε νὰ μαντεύεις γιὰ τὸ πού θὰ φέρεις τὸ ἐπόμενο βῆμα σου, ἂν μάλιστα δὲν γνώριζες τὴν περιοχὴ. Ἐδῶ καὶ νὰ τὴ γνώριζες δυσκολευόσουν νὰ τὴν διαβείς.

Θυμᾶμαι τὸν πρῶτο καιρὸ πού ἐπισκεπτόμουν τὰ Καλλίσια κι ἤθελα νὰ κόψω δρόμο ὅπως μοῦ εἶχε ὑποδείξει φίλος πού μὲ πρωτοπήγε, δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Ἐπρεπε νὰ ἐπιστρέψω στὴν ἀφεταιρία ἐκκίνησης καὶ ν' ἀκολουθῆσω τὴν πλέον πεπατημένη καὶ κεί πάλι μὲ κίνδυνο νὰ ξαναχαθῶ. Πόσο δίκιο εἶχες, ψυθύριζα, καυμένε Χάιντέγκερ ὅταν μίλαγες γι' αὐτοὺς τοὺς δρόμους στὰ δάση (Holzwege), γιὰ δρόμους πού δὲν ὀδηγοῦν πουθενά, τυφλοὺς κυριολεκτικὰ χωρὶς ἀνοίγματα γιὰ νὰ διακρίνεις πιδ πέρα.

Καὶ τώρα πού διακρίνεις καὶ τὶς πιδ παραμικρὲς λεπτομέρειες, χωρὶς κίνδυνο πιδ νὰ χαθεῖς, λές, ὄχι, καλλίτερα τότε μὲ τοὺς μύριους κινδύνους. Νὰ χαθεῖς χίλιες φορές, καὶ νὰ κο-

Σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας

πιάσεις άλλες τόσες για να βρεθείς στον Άη Νικόλα.

Τὰ θεμέλιά μου στὰ βουνά

Σε πείσμα όμως της φωτιάς ο Άγιος Νικόλαος με τη βοήθεια του ίδιου του Άγίου διασώθηκε, ενώ γύρω του απλώνεται καμμένη γη. Μεγάλες και κρυφές οί βουλές του Κυρίου. Μπορούσε κι αυτόν να τον είχε κατασπαράξει άγριο θηρίο όπως διάβηκε κι από εκεί ή λαίλαπα της φωτιάς. Το μοναστηράκι γλίτωσε όπως γλιτώνουν τουλάχιστον τα θεμέλια ενός σπιτιού όταν καίγεται ολόκληρο το σπίτι. Και ποιός μπορεί ν' άμφισβητήσει ότι αυτά τα κατασπαρμένα έκκλησιαστικά στις κορυφές των βουνών μας δεν είναι τα θεμέλιά μας; Ο πρώτος ψαλμικός στίχος του Β' Αντιφώνου μās τὸ θύμισε στη λειτουργία της Μεταμορφώσεως: «Οί θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἀγίοις».

Ἐδῶ, σκέπτεσαι, ἤλθαν τὰ κάτω ἐπάνω. Καὶ στὴ μεταγραφή τοῦ στίχου ἀπὸ τὸν Ὀδυσσεά Ἐλύτη διαφαίνεται καθαρὰ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Πάνω σ' αὐτὰ τὰ βουνά «ἡ μνήμη καίει ἄκαυτη βάτος», καιομένη καὶ οὐ φλεγόμενη. «Καὶ τὰ βουνά σηκώνουν οἱ λαοὶ στὸν ὄμο τους». Ἄν καὶ καὶ ἡ μνήμη, τότε, ζήτω πὸ καήκαμε.

Αὐτὴ ἡ μνήμη θυμάται τὶς ἀπειρες εὐεργεσίες πὸ ἔχουν διοχετευτεῖ σὸ λαὸ μὲ τὴ συμπάρσταση σπουδαίων καὶ στοργικῶν Γερόντων. Θυμάται τὴ θεραπευτικὴ διακονία αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν πὸ ἐπιτελοῦν ἓνα ἀξιόλογο ἔργο σήμερα. Ἄν ἡ φωτιὰ κατέλυε αὐτὰ τὰ «παρατηρητήρια» ὁ τόπος θὰ πῆγαινε πολλὰ χρόνια πῖ-

σω... Δὲν ἔχει σημασία ἂν θὰ δεχτοῦμε εὐκολὰ ἢ δύσκολα αὐτὴ τὴν ἀποψη. Τὰ κριτήρια πὸ συγκροτοῦν μιὰ «Πνευματικὴ Γεωγραφία» εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα μιᾶς φυσικῆς γεωγραφίας. Μιὰ «εὐφλεκτὴ χώρα» ὅπως ἡ δική μας (Γ. Ἰωάννου) μπορεῖ καὶ καμμένη, ὡς μὴ ὤφλε, νὰ προσφέρει δρόμους ἐπιστροφῆς.

Τοπογραφία ψυχῆς

Αὐτὸ δὲν τὸ λέω μόνο γιατί τώρα ὁ Ἄγιος Νικόλαος εἶναι εὐκολότερα προσπελάσιμος ἐφόσον μετὰ τὴ φωτιὰ οἱ δρόμοι φαίνονται καθαρὰ χωρὶς κίνδυνο περιπλανήσεως. Ἄγιοι Νικόλαοι ὑπάρχουν πολλοὶ ἀνὰ τὴν ἐπικράτεια καὶ θὰ πρέπει νὰ μάθουμε τοὺς δρόμους πὸ ὀδηγοῦν σ' αὐτούς. Ἡ σκέψη πὸ με διακατέχει εἶναι, ὅταν τὴν εἰκόνα τῆς φωτιάς τὴ μεταφέρω στὰ πνευματικὰ καὶ συλλογιστῶ ὅτι γιὰ νὰ ξεκαθαρίσει ἡ τοπιογραφία τῆς ψυχῆς μου πρέπει νὰ καοῦν πολλὰ ἐποικοδομήματα καὶ πολλὰ ξερὰ γιατί μ' αὐτὰ κινδυνεύουν νὰ καοῦν καὶ τὰ λίγα χλωρὰ πὸ ἔχουν ἀπομείνει.

Πολλοὶ χαρακτήρισαν τὸ θέαμα τῆς περιοχῆς ὡς «κρανίου τόπο». Καὶ εἶναι πράγματι. Τὸ θέαμα εἶναι φρικτὸ καὶ σοῦ σφίγγεται ἡ καρδιά ἀντικρῦζοντάς το. «Κάπως ἔτσι δὲν εἶναι καὶ ἡ ψυχὴ μας;» ὁμολόγησε κάποιος στὸν πνευματικὸ του πατέρα ὅταν ἀντίκρισε τὸ τοπίο. Καμμένη γῆ κι ὅμως ἐμεῖς τὴ βλέπουμε θάλλουσα. Ξερή, κατάξερη κι ὅμως κανχόμαστε γιὰ τὴ δροσιά τῆς. Γεμάτη ἀγκάθια κι ὅμως ἐξακολουθοῦμε νὰ τὴν ποτίζουμε νομίζοντας ὅτι καλλιεργοῦμε τριαντάφυλλα. Ἐρημο καὶ νὰ τὴν περνᾶμε γιὰ ὄαση. Παραισθήσεις, αὐταπάτες, φαντασιώσεις; Εἶναι φορὲς πὸ ὁ ἄνθρωπος τὶς ἔχει ἀνάγκη. Τὶς περισσότερες ὅμως φορὲς λειτουργοῦν παραπλανητικά.

Εἶναι μάταιο «νὰ ψάχνεις ἀδιάκοπα μιὰ ἔρημο, χωρὶς ἓνα δέντρο, ἓνα ρίγος νερῶν» (Μ. Ἀναγνωστάκης). Ὁοση γίνεται μόνο ὅταν βρεθεῖς στὴν ὄαση. Καὶ μιὰ τέτοια ὄαση, καί, ὄχι μόνο μιὰ, εὐτυχῶς ἀπέμεινε στῆς Ἀττικῆς τὴν ὀλόμαυρη ράχη. Νὰ ἐλπίσουμε ὅτι μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει μιὰν ἀρχὴ γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τῶν ὄρεινῶν ὄγκων τῆς Ἀθήνας;

Ἄς τὸ εὐχηθοῦμε μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου καὶ τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους!

«Ένας (ἀκόμη) λόγος για τὸ καλοκαίρι» (καταγραφές μνήμης παρωχημένων ἡμερῶν)

Τοῦ π. Κ. Ν. ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ, πρεσβυτέρου

Βαδίζοντας σταθερά, τὰ τελευταῖα σκαλοπάτια τῆς ἀνοιξης, ετοίμαζόμαστε νὰ εἰσοδεύσουμε στὴν ὀλόφωτη καὶ καθάρη αὐλὴ τοῦ καλοκαιριοῦ· ποὺ ἔχει, ἀναμφίβολα, τὴ χάρη του, ὡσὰν ἐποχὴ, ἀλλὰ καὶ παρέχει τὴ δυνατότητα, γιὰ ἓνα διάλειμμα, μιὰ διακοπὴ ἀπ' τὶς φροντίδες τοῦ βίου, τὴν καθημερινότητα, ὅπου γεννᾷ τὴν ἀνία, τὴν ρουτίνα καὶ τὸ ἄγχος, γιὰ φρεσκαρίσματα τοῦ εἶναι καὶ ἀνάκτηση δυνάμεων.

Ὅμως ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸ καλοκαίρι· καὶ γιὰ ν' ἀκριβολογοῦμε, οἱ γραμμὲς αὐτὲς χαράσσονται μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς καταγραφῆς κάποιων θερινῶν στιγμῶν, ἰδιαίτερα τοῦ καιροῦ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τότε ποὺ μὲ ἀθῶα μάτια καὶ λευκὴ ψυχὴ, βλέπαμε καὶ αἰσθανόμασταν τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀπλότητας, τῆς ὁμορφιάς καὶ τῆς ἀξιοπρέπειας.

Ὁρες θερινὲς λοιπόν· πληρωμένες ἀπὸ φῶς καὶ κάλλος· κεντημένες μὲ ἡλιαχτίδες καὶ πάντα φροντισμένες, ὡσὰν τὸ λευκὸ πεζοῦλι, μὲ τὰ φρεσκοποτισμένα βασιλικά, ὅπου κοιτάει τὸ πέλαγο, σὲ ὥρα πρωινή. Ὅσὸσο τὶς στιγμὲς αὐτὲς ἢ μνήμη ξεκόβει δρόμο ἀνάμεσα σ' ἓνα πλῆθος μεριμνῶν καὶ ἐπιστρέφει, σὲ μέρες ἀρχαῖες, πάντα ὅμως ζωντανὲς καὶ νωπὲς· ἐπιστρέφει σὲ καιροὺς παιδικῆς ἡλικίας, ξαναζώντας ἔτσι κάποια καλοκαίρι· ἀπλὰ καὶ ἤρεμα, μοσχομυρισμένα δὲ μὲ ἄρωμα βασιλικοῦ, γαρυφαλιᾶς καὶ ἀρμύρας. Ἐπιστρέφει σ' ἓνα νησιώτικο χωριό, ποὺ ἔμοιαζε μὲ μιὰ χούφτα βότσαλα λευκὰ σπαρμένα σὲ χαλκοπράσινο χαλί.

Τότε λοιπόν τὸ καλοκαίρι ἀρχίζει ἀπ' τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀη-Γιαννιοῦ τοῦ Ριγανᾶ (24 Ἰουνίου, ποὺ ἐορτάζεται τὸ Γενέθλιο τοῦ Ἰω. Προδρόμου). Θεωροῦσε ἀπαραίτητο ὁ ἀπλοϊκὸς χωριάτης, τούτη τὴ μέρα μαζὶ μὲ τὴν ἱαματικὴ ριγανη, ποὺ θὰ μαζέψει, νὰ ρίξει στὸ κεφάλι του λίγο θαλασσινὸ νερό, γιὰ τὸ καλό.

Παράλληλα ετοίμαζόταν ὁ τόπος γιὰ τὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγ. Ἀποστόλου, μὰ περισσότερο,

γιὰ τὸ πανηγύρι τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων (1 Ἰουλίου), ποὺ ἦταν οἱ πολιοῦχοι τοῦ χωριοῦ. Κι ἀνοιγε ἢ καρδιὰ τῶν συγχωριανῶν ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ πανηγυριοῦ, ποὺ ἄπλωνε παντοῦ μαζὶ μὲ τοὺς ἤχους τοῦ βιολιοῦ καὶ τοῦ λαγούτου, ὅταν στὴν πλατεία ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν στήνονταν ὁ χορὸς. Οἱ λευκὲς «τσαμιστὲς» φουστάνες, τὰ καλὰ κεντημένα πουκάμισα καὶ οἱ ὁμορφοκεντημένες γόβες, μαζὶ μὲ τὰ μεταξωτὰ μαντήλια γέμιζαν τὸ χῶρο, τονίζοντας ἔτσι, πὼς εἶναι γιορτὴ καὶ μάλιστα ἢ κατ' ἐξοχίαν γιορτὴ τοῦ χωριοῦ.

Κι ἔρχονταν ὕστερα οἱ μέρες τοῦ ἀλωνάρη. Φωτισμένες ἀπ' τὸ ἐκτυφλωτικὸ ἠλιόφως, ποὺ ἔκανε τὸν τόπον ὅλο νὰ φεγγοβολᾷ καθὼς ἦταν λευκὸς ἀπ' τὸν ἀσβέστη καὶ καθαρὸς ἀπ' τὴ σχολαστικὴ τὴν πάστρα. Ἀντιφέγγιζε δὲ τούτη ἢ λευκότητα στὸ γαλάζιο φόντο τοῦ Αἰγαίου ποὺ τούτες τὶς στιγμὲς εἶναι κεντημένο μὲ ἡλιαχτίδες, ὡσὰν τριμμένη διαμαντόπετρα, μικρὰ νησάκια καὶ λογιῶ-λογιῶ πλεοῦμενα.

Στὴ μνήμη ἀπομένουν πάντα ἐκεῖνα τὰ πλημμυρισμένα ἀπὸ λυρισμὸ καὶ ποιητικὴ ὁμορφία θερινὰ πρωινὰ τοῦ Ἰουλίου μὲ τὰ φρεσκοποτισμένα λουλούδια καὶ κηπευτικά, τὶς νοτισμένες πλάκες καὶ τὶς ὑγρὲς νεογεμισμένες στάμνες, ἀπ' ὅπου ἀναδίνονταν ἢ περιεργὴ ἐκεῖνη μούσχοβολιὰ τοῦ βρεγμένου χώματος. Αὐτὲς οἱ ὥρες, οἱ ὥρες Ἐλύτη (Ἀ. Καραντώνης) μπερδεύονται μέσα μου μὲ φωνὲς τζιτζικιοῦ, ποὺ ὑμνοῦν τὸ θερινὸ μεσημέρι, γλάρων καὶ φυσικὰ παιδιῶν, ποὺ ἀνεβοκατεβαίνουν τὸ καλτερίμι, πασκίζοντας νὰ βροῦν τρόπο νὰ καλύψουν τὸ χρόνο τους, μέχρι νὰ πάνε μὲ τὶς μανάδες τους, στὴ θάλασσα.

Κι ὕστερα, ὅταν ἐρχόταν τὸ δροσερὸ ἀπόβραδο, μαζεύοντας συντροφικὲς-συντροφικὲς οἱ γέροντες καὶ οἱ γερόντισσες τοῦ χωριοῦ στὶς λευκὲς πεζοῦλες τῶν σπιτιῶν, ὡσὰν χοροὶ σ' ἀρχαῖο θέατρο, ἐντελῶς ἰδιότυποι καὶ φυσικοί, δί-

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΙΩΑΣΑΦΑΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Τού Παύλου Μοναχού Λαυριώτου

Μία από τις πιο ιστορικές Καλύβες που αποτελούν το «άσκητικόν χωρίον ή συνοικισμόν»¹ τής Ἱ. Σκήτης Κουσοκαλυβίων είναι καὶ ἡ Καλύβη τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Ἰωασαφαίων). Ἡ Καλύβη αὐτὴ ἀρχικὰ ἐτιμᾶτο στὸ ὄνομα τῆς «θείας Ἀναλήψεως» καί, μετὰ τὴν ἐγκατάσταση κατὰ τὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνος σ' αὐτὴν τῆς ἀδελφότητος τῶν Ἰωασαφαίων, ἀφιερώθηκε στὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου.

Στὴν παρούσα ἐργασία θὰ ἀσχοληθοῦμε συνοπτικὰ μὲ τὴν ἱστορία αὐτῆς τῆς περιωνύμου ἀδελφότητος ἢ ὁποία ἐδέσποσε ἀπὸ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ περασμένου καὶ μέχρι τὴν ὀγδοῦ δεκαετία τοῦ λήγοντος αἰῶνος.

Προεισαγωγικά, μποροῦμε νὰ σημειώσουμε πὼς ἡ ἀδελφότης αὐτὴ, γνωστὴ κυρίως γιὰ τὸ ἀγιογραφικὸ τῆς ἔργο, συμπλήρωσε ἑκατὸ ἔτη,

περίπου, ζωῆς καὶ δράσης. Ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Γέροντα Ἰωάσαφ τὸν Καππαδόκη, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ὁποίου ἐγκαταστάθηκε στὰ Κουσοκαλύβια τὸ 1881 καὶ μὲ τὴν συμπλήρωση ἑκατὸ ἐτῶν ζωῆς, ἔπαυσε νὰ ὑπάρχει μὲ τὸν θάνατο τοῦ τελευταίου αὐτῆς ἀδελφοῦ, μοναχοῦ Ἀντωνίου, τὸ 1990. Βέβαια, ἡ ἱστορία τῆς ἀδελφότητος αὐτῆς δὲν συμπίπτει μὲ τὴν ἐγκατάστασή της στὴ Σκήτη τῶν Κουσοκαλυβίων ἀπὸ τὸν Ἱερομ. Ἀντώνιο, ἀλλὰ προεκτείνεται λίγα χρόνια πρὶν, ὅταν ὁ Γέρον Ἰωάσαφ ὁ Καππαδόκης ἦλθε στὸ Ἅγιο Ὄρος περὶ τὸ ἔτος 1852 καὶ ἐμόνασε στὴν Ἰβηρητικὴ Σκήτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου.

Πολύτιμη ἱστορικὴ πηγὴ γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ παρόντος ἀπετέλεσαν οἱ χειρόγραφες σημειώσεις τοῦ Μοναχοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ Ἱερομ. Ἰωάσαφ, ἀμφοτέρων ἀδελφῶν τῆς ἀδελφότητος

χωρὶς ἴχνος ὑποκρισίας, γιὰ τὸ δικὸ τους ἔργο ἦταν ἢ ἴδια τους ἢ ζωὴ. Κάθονταν σιωπηλοὶ οἱ γέροντες ἀτενίζοντας τὸ πέλαγο ποὺ στολίζονταν τώρα μὲ τὰ φῶτα τῶν γρι-γρι, κάθονταν καὶ δίπλα τους τὰ ἐγγόνια, κοιτάζοντάς τους μὲ κείνο τὸ ἄθῳ βλέμμα ἢ καὶ θρυμματίζοντας κάπου-κάπου τὴ σιωπὴ τους μὲ ἐρωτήματα ὅπως, «παπποῦ κοίτα δῶ...» κ.ἄ.

Ἐρχονταν κάποτε καὶ οἱ σεπτὲς ἡμέρες τοῦ Δεκαπενταύγουστου μὲ τὶς δειλινὲς καμπάνες τῆς Παράκλησης στὴν Κυρία Θεοτόκο, ὅπου ὁ κατανυκτικὸς τους ἦχος συντροφεύονταν ἀπ' τὸ δροσερὸ ἀπομεσημεριάτικο μελτέμι. Τότε, κείνες τὶς μέρες, τὸ χωριὸ μωσοχομύριζε ψημμένο δαμάσκηνο καὶ φρυγανιασμένο χορτάρι. Νῆστευαν οἱ ἄνθρωποι καὶ εὐλαβοῦνταν τὶς μέρες αὐτές. Μάζευαν ὑπομονετικὰ τοὺς καρπούς —σῦκα, ἀμύγδαλα, δαμάσκηνα— ἐνῶ πρόσφεραν στὴ Γιορτὴ τῆς Μεταμόρφωσης (6 Αὐγούστου) τὶς ἀπαρχὲς τῶν καρπῶν τῆς ἀμπέλου, τὰ πρῶτα σταφύλια, νὰ τὰ εὐλογῆσει ὁ ἱερέας, καὶ ὕστερα νὰ τὰ γευτοῦν οἱ πιστοί, εὐχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου.

Κι ὅταν ἔφτανε ἡ μέρα τῆς πάνσεπτης Κοίμησης τῆς Παναγίας, μὲ τὶς εὐλαβικὲς μὰ τόσο

χαρμόσυνες καμπάνες, κινουῦσαν νὰ πάνε οἱ χωρικοὶ στὸ πανηγύρι τ' ἀντικρινοῦ χωριοῦ, στολισμένοι μὲ τὰ καλά τους πάνω στὰ ζῶα τους, ποὺ καὶ αὐτὰ τὰ στολίζαν μὲ καλά κιλίμια. Λαμποκοποῦσε ὁ τόπος καὶ τὰ πρόσωπα ἔδιναν καὶ ἔπαιρναν οἱ εὐχές, γιόρταζε ὁ τόπος καὶ ἐνιωθε τότε τὸ πάντρεμα τοῦ Ἑλληνικοῦ μὲ τὴν Ὁρθοδοξία, καθὼς ὑψωνόταν πάνω ἀπ' ὅλα τὸ ὀρθόδοξο ἑλληνικὸ πανηγύρι.

Τὰ χρόνια πέρασαν ἢ ἡ μνήμη, αὐτὲς τὶς θερινὲς τὶς ὥρες, ἀπομένει ταπεινὸς νοσταλγὸς ἐκείνου τοῦ τόπου, ἐκείνων τῶν εὐλογημένων στιγμῶν. Γιατὶ ἂν πρέπει κάποτε νὰ διατηρηθεῖ στὴ μνήμη κάτι, ἐτοῦτο εἶναι καθαρὰ καὶ ξεκάθαρα ἢ ἀψεγάδιαστη ὁμορφιὰ τῶν παιδικῶν μας χρόνων, ὅταν τὰ πάντα, ἐποχές, γιορτές, ἄνθρωποι, πράγματα ἀξιολογοῦνταν διαφορετικὰ, δίχως τὴν ἐτικέτα τοῦ συμφέροντος καὶ τὸ μαράζι τῆς καχυποψίας.

Δὲν ξέρω, μὰ ὁ παρακάτω στίχος τοῦ ποιητῆ, κάποτε, ὅταν τὰ παραπάνω θυμηθῶ, πολὺ μὲ βασανίζει.

«Κύριε, δός μου πάλι τὴν καρδιά,
ποὺ δάκρυζ' ἀπ' ἀγάπη»
(Π. Β. Πάσχος).

αυτῆς. Ἐπίσης, πολλά στοιχεία γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀδελφότητος λάβαμε καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα ἔγγραφα ποὺ ἀνευρέθησαν στὸ Ἀρχεῖο αὐτῆς² καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλες πηγές.

Ὁ Γέρων Ἰωάσαφ ὁ Καππαδόκης

Ἰδρυτῆς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἀδελφότητος, ὑπῆρξε ὁ Γέρων Ἰωάσαφ ὁ Καππαδόκης. Γεννήθηκε στὶς 12 Δεκεμβρίου τὸ 1832 στὸ χωριὸ Ἀνδρονίκιον κοντὰ στὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας. Τὸ κοσμικὸ του ὄνομα ἦταν Ἰορδάνης. Εἶχε ἑννέα ἀδελφία καὶ οἱ γονεῖς του ὀνομάζονταν Ἀθανάσιος καὶ Δέσποινα. Σέ ἡλικία μόλις 14 ἐτῶν ἐγκαταλείπει τὸ πατρικὸ του σπιτί καὶ ἔρχεται στὴ Σμύρνη τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ, παραμένει 4 χρόνια καὶ μαθαίνει τὴν τέχνη τοῦ ὑποδηματοποιῦ.

«Συλλογιζόμενος δὲ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, ἐγκατέλειπε αὐτὸν σὺν τοῖς γονεῦσιν τε καὶ συγγενεῦσι καὶ πάντα τὰ ἀπατηλὰ αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος κατὰ τὴν δὴν Αὐγούστου 1848»³. Ἀρχικά, μετέβη στὴ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος. Γίνεται δεκτὸς ὡς δόκιμος «κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ μονήρους βίου». Στὴ Μονὴ αὐτὴ παραμένει τρία χρόνια καί, μὴ «ἀναπαυθεὶς», ἀναχώρησε.

Στὴ συνέχεια ἔρχεται στὴν Ἰβηρητικὴ Σκήτη τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ ἐγκαθίσταται στὴν Καλύβη «Ἅγιος Νικόλαος». Ἐκεῖ γίνεται ὑποτακτικὸς τῶν Γερόντων Γρηγορίου καὶ Καλλινίκου. Μετὰ τὴν συμπλήρωση τῆς «ἐνιαυσίου δοκιμασίας», κείρεται μοναχὸς «Σταυροφόρος» μὲ τὸ ὄνομα Ἰωάσαφ. Στὴν Καλύβη αὐτὴ ἔμεινε 5 χρόνια. Σὲ ἰδιόχειρη σημείωσή του ὁ Ἱερομ. Ἰωάσαφ μᾶς δίδει μιὰ ἐνδιαφέρουσα εἶδηση σχετικὴ μὲ τὴν Καλύβη αὐτή. Ἔτσι, ὁ πρῶτος καὶ Γέρων τῆς Καλύβης ὀνομαζόταν Νικηφόρος, ὁ δεῦτερος Ἀκάκιος, ὁ τρίτος Ἰάκωβος, ὁ τέταρτος Γρηγόριος καὶ ὁ πέμπτος Καλλίνικος.

«Παρ' αὐτῶν λοιπῶν τῶν ὁσίων ἀνδρῶν ἐκουρεύθησαν (ἐκάρησαν) μοναχοὶ οἱ τρεῖς ὁσιομάρτυρες Εὐθύμιος, Ἰγνάτιος καὶ Ἀκάκιος, οἱ ὅποιοι καὶ παρ' αὐτῶν στηριχθέντες καὶ ἐνθαρρυνθέντες καὶ τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῶν τῶν εὐλαβῶν Γερόντων, ἔχυσαν τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ αἷμα των. Ὁ δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ Γρηγόριος, ἦταν συνοδοιπόρος καὶ αὐτόπτης τῶν μαρτυρικῶν βασάνων (τῶν ὁσιομαρτύρων). Αὐτὸς ἐκόμισεν ἐκ Κων/πόλως καὶ τὰ μαρτυρικὰ αὐτῶν λείψανα καὶ τὰ κατέθεσε εἰς τὴν ἑαυτῶν Καλύβην (τοῦ ἁγίου

Νικολάου)». Τεμάχια ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων λειψάνων τῶν τριῶν ὁσιομαρτύρων ὑπάρχουν στὴν Καλύβη τῶν Ἰωασαφαίων, τὰ ὁποῖα ἔφερε ὁ Γέρων Ἰωάσαφ μετὰ τὴν ἀναχώρησή του ἀπὸ τὴν Ἰβηρητικὴ Σκήτη.

Ὅμως, «ὁ μισόκαλος ἐφθόνησεν τὴν εἰρήνην τῆς ἀδελφότητος καὶ διήγειρεν ἐν μέσῳ αὐτῆς ταραχὴν καὶ ἀνησυχίαν», προερχομένη ἀπὸ κάποιον ἀδελφὸ αὐτῆς. Στενοχωρούμενος δὲ ὁ Γέρων Ἰωάσαφ γιὰ τὴν καθημερινὴ ταραχή, «εὐρίσκειτο πολλὰ λυπημένος καὶ ἀπαρηγόρητος». Λόγῳ δὲ τῆς ἐξαιρετικῆς εὐλαβείας του πρὸς τὸν ἅγιο Γεώργιο, τὸν παρεκάλει νὰ δώσει λύση «στὴ θλίψη καὶ τὴν ἀνάγκη του» καὶ «ὁ ὅποιος τὸν ἐπαρηγόρησε μὲ μίαν ὄπτασιαν...»⁴.

«Βλέπων λοιπὸν τὰ ταραχάς», ἐζήτησε τὴν εὐλογία ἀπὸ τοὺς γεροντάδες του γιὰ νὰ ἀναχωρήσει. Ἐκεῖνοι, «πολλὰ ἐλυπήθησαν ἀκούσαντες», προτιμοῦσαν δὲ νὰ ἐκδιώξουν τὸν ταραχοποιὸν ἢ «τὸν ἡσύχιον Ἰωάσαφ». Αὐτὸς, μὴ θέλων τὸ κακὸν τοῦ συμμοναστοῦ του, ἀνεχώρησε καὶ ἦλθε εἰς τὸν τότε «φημισθέντα ἐπ' ἀρετῆ καὶ νηστεία Χατζηγεώργιον εἰς Κερασιὰν τῆς Μεγίστης Λαύρας», ὁ ὅποιος ἦταν Γέρων τοῦ Κελλίου «Ἅγιος Δημήτριος».

Ἀφοῦ ἐξομολογήθηκε σ' αὐτὸν «τὰ τρέχοντα καὶ τοὺς λογισμοὺς», ἔγινε δεκτὸς ὡς δόκιμος καὶ ἐκάρῃ Μεγαλόσχημος, διατηρώντας τὸ ἴδιο ὄνομα.

Διατρίβοντας πλησίον τοῦ ὀνομαστοῦ αὐτοῦ ἀσκητοῦ, διαπίστωσε «ὅτι δὲν ἐπέτυχε καθὼς ἐπόθει ἡσυχίαν», διότι ὁ Χατζηγιῶργης εἶχεν ὑποτακτικὸς «ἀπὸ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν καὶ ἔθνη καὶ ἡλικίαν, καὶ (κατὰ φυσικὸ λόγον) ὑπῆρχε πολὺ κίνησις καὶ ἀνησυχία»⁵. Κοντὰ στὸν Χατζηγιῶργη ἔμεινε ἕνα χρόνο καὶ λόγῳ τῆς «ἀκαταπαύστου ἀνησυχίας», ἀνεχώρησε γιὰ τὴ Σκήτη τῆς Ἱ. Μ. Κουτλουμουσίου, «ἐνθα ἠγόρασαν μίαν μικρὰν πτωχὴν Καλύβην τοῦ ἁγίου Νικολάου», μαζὶ μὲ ἕνα δόκιμο. Ἐδῶ διαμένοντες, ἐξοικονομοῦσαν τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν κατασκευὴ σταυρῶν καὶ σφραγιδιῶν. Στὴν Καλύβη αὐτὴ ἔγινε Μοναχὸς ὁ ἐκ Βόλου δόκιμος Κων/νος μὲ τὸ ὄνομα Ἀντώνιος.

Μετὰ ἀπὸ 3 χρόνια ἦλθε ἀπὸ τὴν Ἱ. Μ. Ἰβηρῶν ὁ δόκιμος Ἀθανάσιος, ποὺ τὸν εἶχε γνωρίσει ὅταν διέμεινε στὴν Ἰβηρητικὴ Σκήτη καὶ ὁ ὅποιος μετὰ τὴν ἐτήσια δοκιμὴ του ἔγινε Μοναχὸς μὲ τὸ ὄνομα Χρυσόστομος.

Ἡ ζωὴ τους ἐδῶ ἦταν πολὺ λιτῆ. Ἦσαν πάμ-

πτωχοι. Ἀκόμη καὶ τὶς ἐλιῆς τὶς μοίραζαν μετρημένες. Δὲν εἶχαν ἐνδύματα... «Εἶχαν, σημειώνει ὁ βιογράφος τοῦ Ἱερομ. Ἰωάσαφ, ἕνα «καλί», τὸ ὁποῖον ἐφόρουν μὲ τὴν σειράν...».

Στὴ Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης

Μετὰ τὴν πάροδο ὀλίγου χρόνου, ἀνεχώρησαν «διότι ἠγέρθησαν σκάνδαλα» καί, ἀφοῦ ἔμειναν γιὰ ἕνα ἐξάμηνο σὲ ἕνα Γρηγοριάτικο Κελλί, μὲ τὴν παράκληση «φίλων τινῶν ἀγιαννιτῶν» ἀγόρασαν τὴν Καλύβη τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στὴ Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης⁶, τὸ 1858. Στὴ νέα τους κατοικία «ἠργάζοντο ποικίλας τέχνας, διὰ νὰ οἰκονομήσουν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον»⁷. Ἡ κυριώτερα τους τέχνη «ἦταν τὰ σταυρούδια καὶ σφραγίδια». «Ἐνεκα τῆς πενίας», ὁ Γέρων Ἰωάσαφ ἀσχολοῦνταν, λόγῳ «τῆς μεγάλης τοῦ ἐπιμελείας καὶ ἐνεργητικότητος», μὲ τὴν «τέχνην τῆς καλλιγραφίας».

Κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἀρκετοὶ ἀγιορεῖτες μοναχοὶ καταγίνονταν μὲ τὴν ἀγιογραφία, τὴν ξυλογλυπτική, κ.λπ. καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασία αὐτὴ ἐξοικονομοῦσαν τὰ ἀπαραίτητα πρὸς τὸ ζῆν. Ἔτσι, ὁ Γέρων Ἰωάσαφ καὶ ἡ συνοδεία του ἀπεφάσισαν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀγιογραφία.

Μὲ γλαφυρότητα καὶ παραστατικὴ ἀπλότητα περιγράφει ὁ Ἱερομ. Ἰωάσαφ στὶς ἰδιόγραφες σημειώσεις του τὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Γέρων Ἰωάσαφ καὶ οἱ ὑποτακτικοὶ του ἔμαθαν τὴν ἀγιογραφία, χωρὶς δάσκαλο. Πρῶτα ἔμαθε ὁ Γέροντας καὶ μετὰ «δίδαξε τὴν τέχνην του στοὺς ὑπόλοιπους». Μετὰ τὰ πρῶτα βήματα στὴν ἀγιογραφία, «Θεοῦ βοήθεια», τὰ ἔργα των, τοὺς ἔκαναν γνωστοὺς σὲ πολὺ κόσμο.

Λίγο ἀργότερα, ἀποφεύγοντας «τὰ συνηθισμένα(!) σκητιωτικὰ σκάνδαλα», ἀγοράζει τὸ 1858 τὸ Κελλί «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» στὴν Κερασιά. Ἐδῶ ἡ συνοδεία τους θὰ αὐξηθεῖ κατὰ δύο ἀδελφούς, τοὺς Μοναχοὺς Ἰωάννη καὶ Γεώργιο, οἱ ὁποῖοι ἐκάθησαν τὴν ἴδια ἡμέρα. Στὴ νέα τους ἀσκητικὴ κατοικία, ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀγαπημένη τους ἀγιογραφία μὲ ζῆλο καὶ ἐπίδοση. Παράλληλα, ἐπιδιώρθωσαν τὸ Κελλί μέσα σὲ διάστημα μᾶς δεκαετίας (1864-1874) καὶ ἐξώδευσαν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ 1.000 ὀθωμανικὲς λίρες περίπου. Κατὰ τὸ ἴδιο διάστημα, δύο νέοι ἀδελφοὶ προστέθηκαν στὴ συνοδεία, οἱ μοναχοὶ Εὐθύμιος καὶ Ἀκάκιος.

Ἡ Ἱ. Μονὴ Μεγίστης Λαύρας χορήγησε στὶς 2.4.1868 Ὁμόλογον στὸν Γέροντα Ἰωάσαφ

ἐπὶ Ἐπιτρόπων τῶν Προηγουμένων Γαβριὴλ καὶ Συνεσίου τῶν Λαυριωτῶν⁸.

Ἡ φήμη τῆς ἀδελφότητος συνετέλεσε ὄχι μόνον στὴ διάδοση τῶν εἰκόνων - ἔργων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ στὴν αὐξηση τῶν προσκυνητῶν καὶ ἐπισκεπτῶν ποὺ ἔρχονταν στὸ Κελλί.

Μεταξὺ τῶν ἐπισήμων φίλων καὶ ἐπισκεπτῶν τῆς ἀδελφότητος ἦταν καὶ ὁ τότε Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰωακείμ, ὁ ὁποῖος μετὰ ταῦτα ἐκλέχθηκε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἡ πρώτη ἐπίσκεψη ἔγινε τὸ 1876. Ἦταν δὲ ἡ ἀρχὴ μῆς μακρᾶς καὶ στενῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς ἀδελφότητος ποὺ σημάδεψε τὴν ἱστορία καὶ τὴν πορεία της, ὅπως στὴν συνέχεια θὰ ἐκθέσουμε.

Τὸ πλῆθος τῶν ἐπισκεπτῶν δημιούργησε ὠρισμένα προβλήματα στὴν συνοδεία. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Κελλί καὶ νὰ ἀναζητήσουν ἡσυχαστικότερο τόπο, παρ' ὅτι εἶχαν κατασκευάσει ἕνα ὠραιότατο Κελλί καὶ ἐξώδευσαν ἀρκετὰ χρήματα.

Τὴν 13.10.1880 ἐκοιμήθη ὁ Γέρων Ἰωάσαφ, ὁ ἰδρυτῆς τῆς ἀδελφότητος. Ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἔγινε ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ Βήματος τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀνακομιδὴ μετὰ ἀπὸ 3 ἔτη. Τὰ ὄσα τῶν Γέροντος μεταφέρθησαν στὸ Κοιμητήρι τῆς Ἱ. Σκήτης Καυσοκαλυβίων. Οἱ πνευματικοὶ του ἐπίγονοι ὠνομάσθησαν Ἰωασαφαῖοι πρὸς τιμὴ καὶ δῆλωση τῆς διαδοχῆς του. Νέος Γέρων τῆς ἀδελφότητος ἀνακηρύχθηκε ὁ Ἱερομόναχος Ἀντώνιος.

Ὁ Γέρων Ἱερομόναχος Ἀντώνιος

Μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ Γέροντος Ἰωάσαφ, ὁ νέος Γέρων Ἱερομ. Ἀντώνιος καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἀδελφότητος, βλέποντες τὴν ἀνησυχία ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπισκεπτῶν, τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴ θάλασσα κ.ἄ., ἀπεφάσισαν, «κοινῇ γνώμῃ», νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ Κελλί των στὴν Κερασιά καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν ἀλλαχοῦ.

Ἀφοῦ μετέβησαν στὴ Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης, τὴ Νέα Σκήτη κ.ἄ., τελικὰ μὲ τὴν προτροπὴ τῶν Καυσοκαλυβιτῶν πατέρων Ἰακώβου καὶ Εὐσταθίου, ἀγόρασαν τὴν Καλύβη τῆς «Θείας Ἀναλήψεως», ἀντὶ ποσοῦ 150.000 ὀθωμανικῶν λιρῶν, τὴν 16.2.1881, ἀπὸ τὸν Γέροντα Διονύσιο Καυσοκαλυβίτη. Τὸν Μάιο τοῦ 1882 «ἐκατέβησαν πανοικεῖ ἀπὸ τὴν Κερασιά, ἐκτὸς ἀπὸ ἕναν τῆς συνодίας». Φιλοξενήθηκαν, μέχρι νὰ κτισθεῖ ἡ νέα Καλύβη, στὴν Καλύβη τοῦ Ἁγίου Ἰωάν-

νου του Θεολόγου». Η παλαιά Καλύβη κατεδαφίσθηκε πλήρως και στις 20.10.1883 έτέλεσε τον άγιασμό της νέας.

Σοβαρό πρόβλημα αντιμετώπισε ή αδελφότητα σχετικά με την πώληση του Κελλιού τους στην Κερασιά. Οί Ρώσοι, που ήθελαν να κυριαρχήσουν στην περιοχή, προσέφεραν για την απόκτησή του 2.000 τουρκικές λίρες. Η Μονή της Μεγίστης Λαύρας δέν συγκατατέθηκε στην πώληση αυτή και τελικά την άγόρασε ή ίδια αντί ποσού 600 λιρών, με την υπόσχεση να τους παραχωρηθεί άδεια για να κτίσουν στα Κουσοκαλύβια «νέον σπίτι και νέαν έκκλησιαν όπως θέλουν και όσον μεγάλην θέλουν». Τελικά, τó Κελλι παραχωρήθηκε στη Μεγίστη Λαύρα, ή όποια έθεσε ώρισμένους περιορισμούς σχετικά με την άνοικοδόμηση της νέας Καλύβης.

Ο θεμέλιος λίθος της Καλύβης τέθηκε την 20.10.1881 και ή άνοικοδόμηση ολοκληρώθηκε την 20.2.1882 με την καταβολή πολλών κόπων και θυσιών των αδελφών.

Η άνέγερση του ναού της αδελφότητας

Μετά την άποπεράτωση των κτιρίων - κελλιών της Καλύβης, μετέβησαν οί ύπεύθυνοι της αδελφότητας στη Μεγίστη Λαύρα για να λάβουν την άδεια για να κτίσουν τον ναό της Καλύβης. Ύστερα από πολλές παρακλήσεις και άναβολές ή άδεια δόθηκε δύο χρόνια άργότερα, με τον όρο να κτισθή «εις ώρισμένον μέγεθος». Η θεμελίωση του ναού έγινε τον Όκτώβριο του 1885 και ή ολοκλήρωσή του τον Μάιο του 1886. Τήνιοι τεχνίτες έκαναν τó 1888 την μαρμαρόστρωση του δαπέδου. Στη νέα έκκλησία λειτούργησε ό Γέρον της Καλύβης Ίερομ. Άντωνίος και μετά από δύο μήνες άρρώστησε και πέθανε την 2αν Αύγούστου 1887.

Μετά την ολοκλήρωση της νέας έκκλησίας, άπεφάσισαν να την εγκαινιάσουν. Για τó λόγο αυτό ζήτησαν την εύλογία και την άδεια της Μονής. «Έφάνη, σημειώνει ό Ίερομ. Ίωάσαφ

έτι σκληρότερα» και τó αίτημά τους δέν έγινε δεκτό.

Συνέπεσε τον Ίούλιο του 1887 να επισκεφθή τó Άγιον Όρος, «του άγίου οίκονομια», ό Πατριάρχης πρ. Κων/πόλεως Ίωακείμ Γ', με τον όποιο ή αδελφότητα διατηρούσε πολύ στενές σχέσεις και είχε άλληλογραφία. Ο Πατριάρχης, πληροφορήθηκε την άσθένεια του Γέροντος της αδελφότητας Ίερομ. Άντωνίου και ήλθε για να τον δει. Τότε, άνέφεραν σ' αυτόν «ότι έπιθυμούν να είναι εγκαινιασμένη και αυτός δέν άπεκρίθη ούδέν».

Μετά την πάροδο μερικών ήμερών ό Πατριάρχης ήλθε άκολουθούμενος από πολυπληθή συνοδία άγιορειτών κληρικών και μοναχών και άλλων κοσμικών. Μεταξύ αυτών, ήταν και ό διάκονός του Ίωακείμ Φορόπουλος, ό όποιος άργότερα έγινε Μητροπολίτης Πελαγονίας.

Τά εγκαινία έτέλεσε με βυζαντινή λαμπρότητα ό Πατριάρχης Ίωακείμ στις 27 Αύγούστου 1887 και καθιέρωσε «μεγαλοπρεπώς» τον ναό στον Μεγαλομάρτυρα άγιο Γεώργιο. Έπί της άγίας Τραπέζης έτέθησαν τεμάχια ιερών λειψάνων των άγιων: Γεωργίου, Εύσταθίου, Εύστρατίου και Μάμαντος⁹.

Η αδελφότητα δοκιμάσθηκε τον περασμένο αιώνα από δύο μεγάλες ληστείες. Η μία συνέβη τó Μάιο του 1898, όποτε κινδύνευσε ή Καλύβη να πυρποληθεί. Οί κακοποιοί άπέσπασαν 300 λίρες τουρκικές. Η άλλη έγινε έπίσης τον Μάιο του 1897. Για τή δεύτερη αυτή ληστεία, έγραψε την 21.10.1898 έπιστολή ό Πατριάρχης Ίωακείμ ό Γ', που βρισκόταν τότε έξόριστος στο Λαυριωτικό Κελλι του Μυλοποτάμου, άπαντώντας σε άνάλογη έπιστολή των Ίωσαφαίων, στην όποια μεταξύ άλλων άνέφερε: «...συμβουλευόμεν ύμäs να διεξάγητε τäs ύποθέσεις του κελλιού ύμών μεθ' ύπομονής και να ζητε βίον μάλλον άρμόζοντα τῷ επαγγέλματι τῷ μοναχικῷ...».

(Συνεχίζεται)

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Τό πρωτότυπο κείμενο με μετάφραση

του Μητροπολίτου Σερβίων και Κοζάνης Διονυσίου. Σχήμα 10X14, έκδοση πολυτελής, δίχρωμη, σσ. 96.
Η άνυπέροβλητή θεία Λειτουργία του άγίου Ίωάννου, με την άψογη, εύστοχη και γλαφυρή έρμηνευτική άπόδοση του Σεβ. Κοζάνης κ. Διονυσίου, στην δίχρωμη έκτύπωση και με τετράχρωμο έξώφυλλο, θα άποτελέσει στα χέρια των χριστιανών πολύτιμο λειτουργικό βοήθημα.

1. Εύλογίου Κουρίλα - Λαυριώτου, Ίστορία του Άσκητισμού, σελ. 35, 34.

2. Η Βιβλιοθήκη και τó Άρχείο των Ίωσαφαίων μεταφέρθηκε στη Μονή της Μεγίστης Λαύρας τó 1991, μετά την έρήμωση της Καλύβης.

3. Ίερομ. Ίωάσαφ, Χειρόγραφες σημειώσεις, σελ. 2.

4. Ίερομ. Ίωάσαφ, Χειρόγραφες σημειώσεις, σελ. 2.

5. Ίερομ. Ίωάσαφ, Χειρόγραφες σημειώσεις, σελ. 3.

6. Μοναχού Γεωργίου, Χειρόγραφες σημειώσεις, σελ. 4.

7. Ίερομ. Ίωάσαφ, μνημ. έργ., σελ. 8.

8. Κώδιξ Όμολόγων Ί. Μ. Μ. Λαύρας, σελ. 74.

9. Ίερομ. Ίωάσαφ, μνημ. έργ., σελ. 29.

ΟΙ 45 ΑΓΙΟΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ΠΟΥ ΦΕΡΟΥΝ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ*

Τοῦ κ. ΚΩΝ. Μ. ΚΟΝΤΑΞΟΠΟΥΛΟΥ, Δρος καρδιολόγου - παθολόγου

Ἄλεξανδρος (1 Αὐγούστου).

Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἑννέα μάρτυρες ποὺ μαρτύρησαν στὴν Πέργη τῆς Παμφιλίας στὰ χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Διοκλητιανοῦ (284-304), καὶ τότε ποὺ ἡγεμόνας τῆς Παμφιλίας ἦταν ὁ Φλάβιος Ζαῖλος. Οἱ μάρτυρες αὐτοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἄλεξανδρο ἦταν οἱ ἀκόλουθοι: Λεόντιος, Ἄττος, Κίνδεος, Μνησίθεος, Κυριάκος, Μηναῖος, Κατούνας καὶ Εὐκλεος. Ἄπ' αὐτοὺς ὁ Μηναῖος ἦταν ξυλουργὸς καὶ οἱ λοιποὶ ἦταν γεωργοί. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ χριστιανοὶ ἐπειδὴ εἶχαν πολὺ ζήλο καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν νέα ἀληθινὴ θρησκεία καὶ μίσος γιὰ τοὺς εἰδωλολατρικοὺς θεοὺς, ἀποφάσισαν νὰ μποῦν μιὰ νύκτα στὸ ναὸ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ νὰ καταστρέψουν ὅλα τὰ εἰδωλα ποὺ ὑπῆρχαν μέσα. Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἐπραξάν. Ὅμως καίτοι ἦταν νύκτα ἐγίναν ἀντιληπτοὶ καὶ τοὺς συνέλαβαν. Ὁμολόγησαν μὲ θάρρος τὸν Χριστό, ὡς ἀληθινὸ Θεὸ καὶ ὑποβλήθησαν γι' αὐτὸ σὲ ποικιλόμορφα βασανιστήρια. Τελικὰ ἀποκεφαλίσθηκαν.

Ἄλεξανδρος (21 Αὐγούστου).

Ὁ μάρτυρας αὐτὸς μαρτύρησε στὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δὲν γνωρίζουμε ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ του.

Ἄλεξανδρος (26 Αὐγούστου).

Ὁ μάρτυρας αὐτὸς ἦταν στρατιώτης καὶ μαρτύρησε στὸ Μπέργκαμο τῆς Βόρειας Ἰταλίας. Εἶναι ὁ προστάτης αὐτῆς τῆς πόλης.

Ἄλεξανδρος ὁ ἐν Σολέα τῆς Κύπρου (9 Φεβρουαρίου).

Εἶναι γνωστὸς στὸ ἀγιολόγιο τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας καὶ μνημονεύεται ἀπὸ τὸν ἀρχιμανδρίτη Κυπριανό. Μαρτύρησε στὸν Σολέα τῆς Κύπρου τὸν τρίτο αἰῶνα μαζὶ μὲ τὸ συμμαθητὴ του Ἀμμωνα, στὰ χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Δεκίου. Καὶ οἱ δύο τοὺς ὑπῆρξαν μαθητὲς τοῦ Ὁριγένη.

ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

Ἄλεξανδρος, ὁ Δερβίσης (26 Μαΐου).

Ἦταν ὠραῖος νέος καὶ καταγόταν ἀπ' τὴν Θεσσαλονίκη. Οἱ γονεῖς του τὸν ἔστειλαν στὴν Σμύρνη ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο μήπως στὴν Θεσσαλονίκη μπλέξει σὲ κακὲς παρέες, μὲ κάποιους ὑποπτους Τούρκους τῆς περιοχῆς καὶ πάρει τὸν κακὸ δρόμο. Ὅμως δυστυχῶς τὸ κακὸ ποὺ ἐφοβοῦντο ὅτι θὰ πάθει στὴν Θεσσαλονίκη, τὸ ἔπαθε πολὺ χειρότερο στὴν Σμύρνη, ὅπου εὕρισκόμενος σὲ ἓνα μουσουλμανικὸ περιβάλλον ἐπηρεάστηκε ἀπ' αὐτὸ, ἀλλαξοπίστησε καὶ ἐγινε μωαμεθανός. Καὶ ὄχι μόνο ἓνας ἀπλὸς μωαμεθανός, ἀλλὰ καὶ δερβίσης, δηλαδὴ μοναχὸς τοῦ μουσουλμανισμοῦ. Περιόδευσε πόλεις καὶ χωριὰ καὶ ἐπισκέφθηκε ἀκόμη καὶ τὸν τάφο τοῦ Μωάμεθ στὴν Μέκκα. Ὅμως σὲ λίγο καιρὸ ἄρχισε νὰ τὸν τύπτει ἡ συνειδήσή του γιὰ τὴν ἐξώμωση ποὺ ἔκανε καὶ νὰ τοῦ ἔρχεται ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐπανέλθει στὸν Χριστιανισμό. Ἡ συμπεριφορὰ του καὶ οἱ λόγοι του ἐξερέθισαν τοὺς μωαμεθανούς, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ ἐξηγήσουν πὼς ἓνας μοναχὸς τῆς θρησκείας τοὺς παρεξέκκλινε σὲ τόσο βαθμὸ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς καὶ τὴν παράδοσή της. Ὅταν μετὰ τὴν παρέλευση ἀρκετοῦ χρόνου, ἔφθασε στὴν Σμύρνη, ὅπου εἶχε ὑποστῆ τὴν φοβερὴ πώση ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ πίστη, εἶχε πλέον ὠριμάσει μέσα του ἡ ἀπόφαση τοῦ ἐκούσιου μαρτυρίου. Γι' αὐτὸ καὶ παρουσιάστηκε στὸ μουλά (κριτὴ) τῆς πόλης, τοῦ ἐξέθεσε τὴν ἱστορία του καὶ τοῦ δήλωσε, ὅτι εἶχε ἐπιστρέψει στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ λέγοντας αὐτά, πέταξε μπροστὰ στὸν μουλά τὸ δερβισιάδικο σκέπασμα τοῦ κεφαλιοῦ καὶ ἀντὶ ἐκείνου ἔβαλε ἓνα χριστιανικὸ σκέπασμα στὸ κεφάλι του, τὸ ὁποῖο εἶχε προετοιμασμένο. Οἱ Τούρκοι δυσκολεύτηκαν πολὺ νὰ παραδεχθοῦν, ὅτι ὅσα ἄκουαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ δερβίση ἐκείνου ἦταν πραγματικότητας, τελικὰ ὅμως πείστηκαν, ὅτι δὲν εἶχε χάσει τὰ λογικά του, ὅπως ἀρχικὰ νόμιζαν, γι' αὐτὸ καὶ καταδικάστηκε ὁ Ἄλεξανδρος σὲ θανάτωση. Μεταφέρθηκε λοιπὸν ὁ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητῆς στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου, ἐκεῖ δέ,

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 281 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

μπροστά σὲ πλῆθος κατοίκων τῆς πόλης, ὁ δῆμιος τὸν ἀποκεφάλισε.

ΗΓΕΜΟΝΕΣ

Ἀλέξανδρος ὁ Νέφσκυ (23 Νοεμβρίου καὶ 30 Αὐγούστου).

Ἅγιος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἡγεμόνας τοῦ Νόβγκορόντ (1228-1252), μέγας ἡγεμόνας τοῦ Βλαντιμίρ (1252-1263). Γεννήθηκε τὴν 30ῆ Μαΐου τοῦ 1219 στὴν πόλη Περεγιασλάβλ-Ζελέσσκυ. Στὴν πόλη αὐτὴ ὁ πατέρας του Γιαροσλάβ, ἦταν ἡγεμόνας ἀπὸ τὸ 1219. Ἡ μητέρα του Θεοδοσία ἦταν πολὺ εὐλαβὴς καθὼς καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του. Τὸ 1222 ὁ πατέρας του κλήθηκε ὡς ἡγεμόνας τῆς ἐλευθέρου πόλης τοῦ Νόβγκορόντ. Ἐγκαταστάθηκε ἐκεῖ μὲ ὅλη τὴν οἰκογένειά του, διατηρώντας καὶ τὸ τιμὰριό του στὴν Περεγιασλάβλ. Τὸ 1228 ὁ Ἀλέξανδρος ἐγινε μὲ τὸν πρωτότοκο ἀδελφὸ του, ὀνομαστικῶς, ἡγεμόνας τοῦ Νόβγκορόντ, ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ πατέρα τους, ὁ ὁποῖος κατοικοῦσε στὴν Περεγιασλάβλ. Τὸ 1231 τὸ Νόβγκορόντ δοκίμασε μεγάλο λιμὸ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ὁποῖου ὁ νεαρὸς ἡγεμόνας Ἀλέξανδρος βοήθησε στὸ μέτρο τῶν δυνάμεών του τοὺς λιμοκτονοῦντες. Κατὰ τὰ ἔτη 1237-1239 ἡ Ρωσία κατακτήθηκε ἀπὸ τοὺς Μογγόλους. Ὁ εἰσβολέας δὲν ἔφθασε μέχρι τὸ Νόβγκορόντ, ἀλλὰ ὁ νεαρὸς Ἀλέξανδρος δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀγνοεῖ ὅλες τὶς ταιλαιωρίεις, τὶς ὁποῖες ἡ ὑπόλοιπη Ρωσία ὑπέστη ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Τὸ 1236 ὁ πατέρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, Γιαροσλάβ, κλήθηκε στὸν θρόνο τοῦ Κιέβου καὶ ἄφησε τὸν Ἀλέξανδρο μόνον κύριο τοῦ Νόβγκορόντ, γιατί ἐν τῷ μεταξὺ, ὁ ἀδελφός του εἶχε πεθάνει τὸ 1234. Τὸ 1239 ὁ Ἀλέξανδρος νυμφεύθηκε τὴν ἡγεμονίδα Ἀλεξάνδρα, κόρη κάποιου τοπικοῦ ἡγεμόνα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε ἑννέα τέκνα. Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἔζησε σὲ μία πολὺ ταραγμένη ἐποχὴ γιὰ τὴν Ρωσία, ὅπου οἱ Μογγόλοι ὑπῆρξαν κατακτητὲς τῆς, ἐνῶ οἱ Σουηδοὶ καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ τῆς προσπαθοῦσαν νὰ καταλάβουν καὶ αὐτοὶ διάφορα ἐδάφη τῆς. Παρὰ τὶς φοβερὲς ὁμως δυσκολίες ποὺ συνάντησε, ὁ Ἀλέξανδρος κατάφερε νὰ ἀναδειχθεῖ ἐθνικὸς ἥρωας τῆς πατρίδας του, ἐνῶ συγχρόνως διακρίθηκε γιὰ τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν εὐσπλαχνία του.

Τὸ 1240 ὁ Ἀλέξανδρος χρειάστηκε νὰ ἀντιμετωπίσει μιὰ αἰφνίδια ἐπίθεση τῶν Σουηδῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς μικροῦ στρατεύματος κινήθηκε κατὰ τοῦ πελωρίου ἐχθρικοῦ ὄγκου. Τὴν 15ῆ Ἰουλίου οἱ Σουηδοὶ συνετρίβησαν στὴν συμβολὴ τῶν ποταμῶν Νέβα καὶ Ἰζόρα. Λόγω τῆς μεγάλης νίκης τοῦ στρατοῦ του ἐναντίον τῶν Σουηδῶν στὸν ποταμὸ Νέβα τὸ 1240, τοῦ δόθηκε ἡ ἐπωνυμία Νέφσκυ. Μετὰ ἀπὸ ἓνα πολὺ κουραστικὸ ταξίδι τὸ 1263, ἔχοντας καὶ μία ἀσθένεια ποὺ τὸν βασάνιζε, ἀπεβίωσε κατὰ τὴν ἐπιστροφή του, στὸ Κοροντέτς, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, τὴν 10ῆ Νοεμβρίου, σὲ ἡλικία μόλις 44 ἐτῶν. Πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ ἅγιος ἐνεδύθη τὸ μέγα μοναχικὸ σχῆμα, καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀλέξιος. Ἐνταφιάσθηκε ἐπισήμως τὴν 23ῆ Νοεμβρίου στὸ Βλαντιμίρ. Τὸ 1380 ἀνακαλύφθηκε ὅτι τὸ λείψανό του εἶχε μείνει ἀνέπαφο. Μετὰ τὴν εὐρεση τοῦ λειψάνου του ἀκολούθησε ἡ ἀνακήρυξή του σὲ ἅγιο, στὴν ἐπισκοπὴ τοῦ Βλαντιμίρ καὶ ἡ καθιέρωση τῆς ἑορτῆς του.

Τὸ 1723 ὁ τσάρος Πέτρος ὁ Μέγας (1689-1725) διέταξε τὴν ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του στὴ νέα πρωτεύουσα, τὴν Πετρούπολη, ἡ ὁποία εἶχε κτισθεῖ κοντὰ στὸν τόπο, ὅπου ὁ ἅγιος ἡγεμόνας εἶχε νικήσει τοὺς Σουηδοὺς. Τὴν 30ῆ Νοεμβρίου τοῦ 1624, τὸ τίμιο λείψανό του τοποθετήθηκε ἐπίσημα στὸν ναὸ τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου. Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἁγίου εἶναι στὶς 23 Νοεμβρίου (ἡμέρα τοῦ ἐνταφιασμοῦ του στὸ Βλαντιμίρ) καὶ στὶς 30 Αὐγούστου (ἡμέρα τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου του).

* * *

Ὅλοι οἱ προαναφερθέντες ἅγιοι Ἀλέξανδροι, οἱ πατριάρχες καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ μάρτυρες καὶ οἱ ἱερομάρτυρες, οἱ ὅσοι καὶ ὁ ἡγεμών, διέλαμπαν στὸν κόσμον μὲ τὶς ἀρετὲς τους καὶ τὸ πλούσιο χριστιανικὸ τους ἔργο. Ὁρισμένοι ἀπ' αὐτοὺς ὑπῆρξαν μεγάλοι πατέρες τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐνῶ πολλοὶ ἄλλοι ἔδωσαν τὸ πολυτιμότερο πράγμα γι' αὐτοὺς, τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τους, γιὰ χάρι τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ 45 συνονόματοι, μὲ τὴν θαυμάσια καὶ ἅγια ζωὴ τους καταξιώθηκαν νὰ εἰσέλθουν στὴν χορεία τῶν ἁγίων τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

(Τέλος)

Η ΜΟΥΣΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

Τοῦ κ. ΑΧΙΛΛΕΩΣ Γ. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ

«Διδαχθεὶς ὑπὸ τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἀξιόν ἐστιν, ὡς ἀληθῶς, μακαρίζειν τὴν Θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν, ἐποίησα ᾠδὰς τινὰς καὶ ἕμνους πρὸς αἴνεσιν καὶ ἀνύμνησιν τῆς παναγίας Μητρὸς τοῦ Κυρίου τῆς Γοργοεπηκόου καὶ ταχείας εἰς ἀντίληψιν, βοήθειαν καὶ προστασίαν τῶν ἐπικαλουμένων αὐτήν, καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀπείρου πρὸς Αὐτὴν εὐγνωμοσύνης μου διὰ τὰς πολλὰς πρὸς ἐμὲ Αὐτῆς εὐεργεσίας, ἃς παραπήλαυσα».

Μὲ τὰ λόγια τοῦτα, ὁ θαυματουργὸς «Ἅγιος τοῦ αἰῶνος μας» Νεκτᾶριος Κεφαλᾶς (1846-1920), προλογίζει τὴν, κατὰ τὸ ἔτος 1905, ἔκδοσιν τοῦ πρώτου Ὑμνογραφικοῦ τοῦ ἔργου, τοῦ «Θεοδοκαρίου»¹. Τὸ ποιητικὸ αὐτὸ πόνημα, ἀπ' ἐνὸς μὲν ἐγκαινιάζει «σειρᾶν ὄλην» Ὑμνογραφικῶν ἔργων τοῦ Θείου Πατρὸς², ἀπ' ἑτέρου δὲ συμβάλλει — ὡς «ψηφίδα» μικρῆ — ὥστε νὰ καταρτισθῆ τὸ ἐξαισιο «μωσαϊκὸ» τῆς ἔλλογίμου φυσιογνωμίας τοῦ ἡγιασμένου Ἱεράρχου.

Ἀνάμεσα στὰ πολυπληθῆ καὶ ἀξιοθαύμαστα θεολογικὰ του συγγράμματα, ἐκτεινόμενα σὲ ὄλους σχεδὸν τοὺς τομεῖς τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης³, Δογματικὸ, Ἀπολογητικὸ, Ἐρμηνευτικὸ, Ἱστορικὸ, Ποιμαντικὸ, Κατηχητικὸ, Λειτουργικὸ καὶ βεβαίως Ὑμνογραφικὸ, προβάλλουν βάσιμες οἱ ἐνδείξεις πού μαρτυροῦν εὐγλωττα τὴ σχέση του μὲ «τὴν τοῦ Δαμασκηνοῦ ἱερὰ Τέχνην», τὴν Ψαλτικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τὸν «καθαρὸ ἦχο τῶν ἑορταζόντων» πιστῶν «τῶν βοώντων ἀπαύστως»⁴, «ἐν ἑσπέρα καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρία καὶ ἐν παντὶ καιρῷ»⁵. Καὶ μόνον οἱ χιλιάδες στίχοι πού, πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ ἐν Τριάδι Ἁγίου Θεοῦ, συνέθεσε καὶ «ἐμελοποίησεν»⁶ ὁ ἴδιος, ἀποτελοῦν ἱκανὰ στοιχεῖα, ὥστε νὰ τοῦ ἀποδοθῆ ὁ δεδοξασμένος — τόσο ἀπ' τὸν ἕμνογράφο Ρωμανὸ ὅσο καὶ ἀπ' τὸν μελουργὸ Πέτρο τὸν Μπερεκέτη — τίτλος τοῦ «μελωδοῦ». Ὅντως ὁ Ὅσιος, «ἐν παντὶ ἔργῳ αὐτοῦ ἔδωκεν ἐξομολόγησιν ἀγίῳ Ὑψίστῳ ῥήματι δόξης· ἐν πάσῃ καρδίᾳ αὐτοῦ ἕμνησεν καὶ ἠγάπησεν τὸν ποιήσαντα αὐτόν· ἔδωκεν ἐν ἑορταῖς εὐπρέπειαν καὶ ἐκόσμησεν καιροὺς μέχρι συντελείας ἐν τῷ αἰνεῖν αὐτοὺς τὸ ἅγιον ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ἤχεῖν τὸ ἀγίασμα»⁷.

Οἱ ἐνδείξεις πού παραπάνω μνημονεύσαμε, συνοψίζονται στὰ ἑξῆς:

Πρῶτον· οἱ προθέσεις του ἦταν ἑναρμονισμένες πρὸς τὰ ρήματα τῆς Σοφίας Σειράχ: «καὶ ἔστησεν ψαλμῶδους κατέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ ἠχοῦς αὐτῶν γλυκαίνειν μέλη»⁸. Τίς ἐν λόγῳ ψαλμῶδους ἀνεῦρε ὁ Ἅγιος στὰ πρόσωπα τῶν πνευματικῶν του τέκνων, τῶν ἐν Αἰγίνη μοναζουσῶν ἀδελφῶν, πρὸς

τις ὁποῖες καὶ ἡ ἀκόλουθη χαρακτηριστικὴ νοθεσία: «...Συμβουλευθεὶς ταῖς ψαλλούσαις νὰ μὴ ἐξέρχονται ἀμέσως τοῦ Ναοῦ, πρὶν ἐπανέλθωσι τὰ φωνητήριά των ὄργανα εἰς τὴν φυσικὴν των θερμοκρασίαν καὶ νὰ μὴ ὀμιλῶσιν ἐξερχόμενοι τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ κελλί των ἀμέσως καὶ μετὰ ἐν τέταρτον καὶ πλέον νὰ πίνωσι ἓνα κύπελλον χλιαρὸν νεράκι. Τοῦτο νὰ τὸ κάμνωσι χειμῶνα καὶ καλοκαίρι αἱ ψάλλουσαι, ὅταν ἐγείρωσιν τὸ πρωὶ εἰς τὴν Ἀκουλουθίαν, ἐπειδὴ τῶν ψαλλουσῶν ὁ λαμὸς ἔχει εὐαισθησίαν τινὰ καὶ ἰδρώνει τὴ νύκτα, νὰ βρέχουν τὸ χέρι των καὶ νὰ τὸν δροσιζῶσι. Τοῦτο νὰ τὸ κάμνωσι δύο τρεῖς φορὰς καὶ ἔπειτα νὰ τὸν σκουπίζωσι καλὰ καὶ ἀφοῦ ἀποβάλλῃ τὴν πολλὴν θερμότητά του, τότε νὰ ἐξέρχονται. Δύνανται νὰ κάμνωσι καὶ γαργάραν ἢ μὲ βορικὸν ὄξυ ἢ μὲ ἄλμην ἐλαφράν. Ταῦτα ὅλα τὰ κάμνω καὶ ἐγώ...»⁹.

Μάλιστα προκειμένου ἀρτιότερα νὰ ἐπιτευχθῆ ὁ ἠχητικὸς γλυκασμὸς πού κανοναρχεῖ ἡ Σοφία Σειράχ, φροντίζει ὁ Ἅγιος καὶ ἀποστέλλει «ὀλίγα τινα μουσικὰ βιβλία»¹⁰ πρὸς τὶς μοναχὰς τῆς Αἰγίνης, «τοῦ φωνῆσαι εἰς ἕψος ἐν φωνῇ εὐφροσύνης»¹¹.

Δεύτερον· ἡ σχέση του μὲ τοὺς «μουσικοὺς κύκλους» τῆς ἐποχῆς, καὶ ἡ ἐκτίμησιν πού, πρὸς τὸ πρόσωπό του, ἔτρεφαν οἱ μουσικοδιδάσκαλοι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος μας, ἀποτελοῦν ἐνδεικτικὰ στοιχεῖα περὶ τῆς μουσικότητος τοῦ Ὁσίου. «Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ σημειώνει ὁ ἴδιος σὲ γνωστὴ μουσικὴ ἐφημερίδα τῆς ἐποχῆς — εἶναι γνησίᾳ Ἑλληνικὴ· οἱ δὲ τάναντία λέγοντες ἀπρομελετήτως ἀποφαίνονται. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Μουσικὴ. Ἡ Ἐθνικὴ ἡμῶν Μουσικὴ ἔλαβεν καθαρῶς Ἐκκλησιαστικὸν ἕψος, διότι οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἄλωσην πενθοῦντες αἰεὶ καὶ ἐν μόνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐρίσκοντες παρηγορίαν μόνον τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἄσματα ἔψαλλον μὴ εὐρίσκοντες ἐν ἑαυτοῖς τὴν διάθεσιν πρὸς ἄσματα ἔθνικα, ἅτινα καὶ αὐστηρῶς ἀπηγορεύοντο· τὸ πένθος εἶχε περιβάλλει τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἐντεῦθεν καὶ τ' ἄσματα τῶν ἀσματωλῶν καὶ τὰ λαϊκὰ ἄσματα εἶχον πένθιμον ἕψος. Τὸ πένθος

τὸ ἐκ τῆς ἀλώσεως συνετέλεσεν ἵνα κατὰ μικρὸν τὸ μὲν ὕφος τῆς πολιτικῆς μουσικῆς νὰ ἐγκαταλειφθῆ, νὰ περιοσθῆ δὲ μόνον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὕφος»¹².

Ἐπιπροσθέτως, ἡ — ὑπὸ τὸν Κ. Ἄ. Ψάχον — Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, στὴν ὁποία ὁ διευθυντῆς τότε τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Μητροπολίτης Πενταπόλεως Νεκτάριος ἐκλήθη νὰ διδάξῃ «Λειτουργικὴν, Τυπικὸν καὶ Ἐρμηνεϊαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑμνων» κατωνόμαζε τὸν Ἅγιον ὡς «ἀρωγὸν πολῦτιμον τῆς εὐδοσεως τῆς»¹³. Ἡ σπουδὴ δὲ ποὺ κατέβαλλε γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν μαθημάτων τούτων, διαφαίνεται σαφέστατα μεταξὺ τῶν Κατηχητικῶν τοῦ Ἐπιστολῶν: «Μοὶ γράφεις νὰ σοὶ γράψω συμβουλὰς, ἀλλὰ τὴν αἰτησίην σου ἀδυνατῶ νὰ πληρώσω, διότι δὲν ἔχω καιρὸν πολύν, ἐπειδὴ κατὰ παράκλησιν τοῦ Μητροπολίτου ἀνέλαβον νὰ διδάσκω ἐν σπουδαίῳ, σπουδαιότατον μάθημα εἰς τοὺς Ἱεροψάλτας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ συντάξω τώρα καὶ εἶναι ὁ νοῦς μου ὅλος εἰς τὸ μάθημα»¹⁴.

Τρίτον· οἱ μαρτυρίες ποὺ μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ μαθητῆς τοῦ Ἁγίου, καὶ μετέπειτα ἔγκριτοι καθηγητῆς καὶ κληρικοὶ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ οἱ γνώμες τῶν μελετητῶν τοῦ βίου καὶ τῆς ἐν γένει προσωπικότητός του συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς, πρὸς τὴν πατρῴα μουσικὴν, προσηλώσεώς του, ἀλλὰ καὶ τῆς «μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ κατανύξεως»¹⁵ προσφορᾶς τῶν θείων ὕμνων: «Ὡς Διευθυντῆς [τῆς Ριζαρείου Σχολῆς] — γράφει ὁ μακαριστὸς Ἅγγελος Νησιώτης — παρηκολούθει τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ των ζήλου, παρευρισκόμενος εἰς τὸν ναὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθροῦ καὶ τοῦ Ἐσπερινοῦ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἀκολουθίαν ἴστατο ὄχι εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ εἰς στασίδιον κοινὸν εὐρισκόμενον ἐντὸς τοῦ δεξιοῦ χοροῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ δίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς ὑπόδειγμα ἐκκλησιασμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ καμαρώνῃ τοὺς δύο χοροὺς μὲ 140 μαθητὰς ψάλλοντας ὅλας τὰς ἀκολουθίας»¹⁶.

Κατὰ τὶς μυσταγωγικὰς αὐτὰς στιγμὰς, ὅπου ἡ Ψαλτικὴ «ἐρμηνεύει τὴν τῶν λεγομένων διάνοιαν»¹⁷, τὴν καρδίαν τοῦ «μελωδοῦ» ἱεράρχου ἐδonoῦσε σύγουρα τὸ τῆς Σοφίας Σειράχ: «καὶ ἤνεσαν οἱ ψαλτωδοὶ ἐν φωναῖς αὐτῶν, ἐν πλείστω ἤχῳ ἐγλυκάνθη μέλος»¹⁸.

Ὅσον δὲ ἀφορᾶ στὶς προσωπικὰς του συνθέσεις, τοὺς «πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον» Ὑμνοὺς «τοὺς ὁποίους προσήρμοξε πρὸς τοὺς ἤχους τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς»¹⁹, οἱ μαρτυρίες τῶν μαθητῶν του εἶναι εὐγλωττες: «Ἦτο μέγας ὁ ἐνθουσιασμός του, ὅταν ἤκουε τοὺς Ριζαρείτας, νὰ τοὺς ψάλλουν» (Ἄ. Νη-

σιώτης)²⁰. «Μετρησιοῦτο, ὅταν ἔψαλλε μαζί μας ἐν χορῷ τό: “Ἀνυμῶ, μεγαλύνω Σε, Ἀχραντε”» (Ι. Φ. Κωνστανταράκης)²¹.

Οἱ κατανυκτικὰς αὐτὰς εἰκόνας, ποὺ «διαπνέονται ἀπὸ ἄρωμα εὐσεβείας καὶ δονοῦνται κυριολεκτικῶς ἀπὸ θεῖον ἐνθουσιασμόν»²², μᾶς παραπέμπουν στὸ γραφικόν: «Καὶ ἐγένετο μία φωνὴ ἐν τῷ ψαλτωδεῖν καὶ ἐν τῷ ἀναφωνεῖν φωνῆ μᾶ τοῦ ἐξομολογεῖσθαι καὶ αἰνεῖν τῷ Κυρίῳ»²³.

Τέλος, καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν του στὸν Ἱερὸ Παρθενώνα τῆς Αἰγίνης, «καθ' ἐκάστην μετὰ τὸν Ἐσπερινὸν ἐδίδασκε τὰς ἀδελφὰς εἰς τὸν ἐκτὸς τῆς μονῆς ὑπαίθριον χώρον. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἐπηκολούθει ἡ ψαλμωδία ἐκ τῶν δύο συγγραμμάτων του, τοῦ Θεοτοκαρίου καὶ τοῦ Κεκραγαρίου»²⁴. Ἐκτὸς δὲ τούτων, «μαζὶ μὲ τὰ γράμματα — ὅπως σημειώνει ὁ π. Θεόκλητος Διονυσιάτης — τίς δίδασκε καὶ μουσικὴν βυζαντινὴν, γιὰ νὰ ψάλλουν ἀργὰ στὶς ἀγρυπνίας»²⁵.

Τέταρτον· οἱ ἀναμνήσεις τῶν συγχρόνων του Αἰγινιτῶν, τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ποὺ ἔζησαν κοντὰ του, μίλησαν μαζί του, καὶ λειτουργήθηκαν στὸ Μοναστήρι του, παρασύρουν τὸ χροστήρα ποὺ ἀδράξαμε, νὰ θέσῃ τὴν τελευταία πινελιά στὴν εἰκόνα τοῦ «συνεπῶς καὶ εὐρύθμως»²⁶ ψάλλοντος Ἱεράρχου, ποὺ ἐπιχειροῦμε νὰ σκιαγραφήσωμε.

Ἀπὸ τὶς πολυπληθεῖς, πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆς μαρτυρίες, σταχυολογοῦμε ἐδῶ τὶς πλέον χαρακτηριστικὰς: «Ἐψελνε ὁμορφα. Ἦταν λίγο βροντόφωνος, ἀλλὰ ἔψελνε γλυκά. (Μ. Παυλινέρης)²⁷... Ἐψελνε ὁμορφα. Τὰ ἔλεγε ὠραία καὶ καλά. (Α. Χαλδαίου)²⁸... Καὶ ἡ ψαλμωδία του, θαῦμα ἦτανε (Μ. Σολωμοῦ)²⁹... Κι ἡ φωνὴ του ἦταν γλυκιά. Λειτουργοῦσε πολὺ ὠραία. (Μοναχὴ Ξένη)³⁰... Ἡ λειτουργία παρακαλοῦσα νὰ μὴν τελειώσει! Ἄν κι ἦταν μᾶλλον βροντερὴ ἡ φωνὴ του, ἔψαλε καὶ μιλοῦσε σιγανά, κατανυκτικά. (Εὐ. Μπέση)³¹... Τὶς Γερόντισες... τὶς μάθαινε ψαλτικῆ. Τοὺς ἔδινε κατευθύνσεις... Ὅταν μπαίναμε στὸ Μοναστήρι ἦταν ὑπέροχα. Ἀπὸ κάθε κελλὶ ἀκούγαμε νὰ βγαίνουν θαυμάσιες μελωδίες. Ὑμνοὶ τῆς Παναγίας. (Π. Βότση)³².

Σημειώνοντας σὲ τοῦτο ὁδὸ τὸ συνοπτικὸν ἄρθρον τὶς βασικότερες ἐνδείξεις περὶ τῆς μουσικότητος τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, ἐπιχειροῦμε οὐσιαστικὰ μᾶ ἀδρῆ σκιαγράφηση τῆς μουσικῆς του φυσιογνωμίας, μὲ ἀπώτερο στόχο νὰ ὀριοθετήσωμε τοὺς «ἐστῶτες φθόγους» γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ κινηθῆ μᾶ διεξοδικότερη ἀνάλυση τοῦ θέματος ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἐτοιμάζουμε.

Πρὸς τὸ παρόν, φρονοῦμε πὼς προσεγγίζουμε ἐπιτυχῶς τὰ περὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς φρονή-

ματα του οικουμενικής ακτινοβολίας «μελωδοῦ» Ἁγίου μας, στρέφοντας τὰ ὅλα πρὸς τὴν προτροπὴ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου: «...ἄδε εἰς αὐτὸν [τὸν γεννηθέντα Χριστὸν] ἄσμα καινόν, καθὼς σὲ πα-
ρακινεῖ ὁ Δαβὶδ· ἄδε ὅμως πολλὰ καὶ ἀκρόεστα ἄ-
σματα, καὶ μὴ χόρταινε ἄδων. Ἐὰν οὕτως ἄδῃς, θέλει
σὲ ἐνθυμηθῆ ὁ Κύριος, πρὸς ὃν ἄδεις, καὶ ἔχει νὰ σὲ
ἐλέησῃ, καθὼς σὲ βεβαιώνει ὁ Ἡσαΐας· «πολλὰ ἄ-
σον, ἵνα σου μνεῖα γένηται»³³.

1. Βλ. Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου, *Θεοτοκά-
ριον ἴησι Προσευχητῶν μικρὸν, περιέχον ᾠδὰς καὶ ὕ-
μνους πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν ἡμῶν, Θεοτόκον καὶ
Ἀειπάρθενον Μαρίαν*, Ἀθήναι 1905, σ. γ'.

2. Ἐναν πρῶτο σχολιασμὸ τῆς ὑμνογραφικῆς δραστηριό-
τητος τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου καὶ ἀπαρίθμηση τῶν ὑμνογρα-
φικῶν του ἔργων, βλέπε στὴν ἡμετέρα μελέτη «Δύο χειρό-
γραφα τοῦ Θεοτοκαρίου τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου», Ἀνάτυπον
ἀπὸ τὸ περιοδικὸ *Θεολογία*, Τόμ. ΞΕ' (1994) Τεύχ. Β', σσ.
355-394.

3. Κατάλογο τῶν ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων συγγραμ-
μάτων τοῦ Ἁγίου ἔχει ἐπιτυχῶς ἐκπονήσει ὁ Εὐάγγελος
(νῦν Εἰρηναῖος πρεσβ.) Δελιδῆμος, καταχωρισμένον στὴ Γε-
νικὴ Εἰσαγωγή τῆς μελέτης τοῦ Ὁσίου Νεκταρίου, *Αἱ Οἰ-
κουμενικαὶ Σύνοδοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ μελέτη
περὶ τῶν Ἁγίων Εἰκόνων*, Θεσσαλονίκη 1972, (ἀνατύπωση
ὑπὸ τῶν ἐκδόσεων Βασ. Ρηγοπούλου), σσ. 8-14 (ὁ ἴδιος κα-
τάλογος καταχωρίζεται καὶ στὴ μελέτη τοῦ μοναχοῦ Θεο-
κλήτου Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου ὁ Θανατοῦργος,
Ἀθήνα 1992², σσ. 160-164). Πρβλ. καὶ τὴν ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁ
Πενταπόλεως Νεκτάριος ὡς λόγιος Ἱεράρχης» ἐπιστολὴ τοῦ
Π. Ι. Μπρατσιώτου, δημοσιευμένη στὸν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλεια
τοῦ Τίτου Ματθαίου Τόμο, *Ὁ Ὁσῖος Νεκτάριος Κεφαλᾶς,
Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846-1920)*, Ἀθήναι 1955, σσ.
101-106 καθὼς καὶ τὰ ἀκόλουθα: Θεοδωρήτου Μοναχοῦ, *Ὁ
Ἅγιος Νεκτάριος ὁ Ἱεράρχης, ὁ λόγιος, ὁ ἀσκητής*, Ἀθή-
ναι 1977², σσ. 45-48. Χρυσοστόμου Θέμελι (Μητρ. Μεσοση-
νίας), «Εὐβοϊκὴ ἀγιολογία», *Θεολογία ΝΓ'* (1982), σσ. 408-
409.

4. Πρβλ. τὸ δεύτερο στιχηρὸ ἰδιόμελο τῶν Αἰνῶν τοῦ ὄρ-
θρου τῆς Μ. Τρίτης «Ὁ τῆ ψυχῆς ραθυμία νυστάξας...».

5. Βλ. τὸ δεύτερο στιχηρὸ ἰδιόμελο τῶν Αἰνῶν τοῦ ὄρ-
θρου τῆς Δευτέρας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «*Ἐν ταῖς αὐαῖς
σου ὑμνήσω σε...*».

6. Τὸ γεγονός τοῦτο μαρτυρεῖ εὐλόγητα ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος,
ὅταν σημειώνει στὸν πρόλογο τῆς μνημονευθείσης πρώτης
ἐκδόσεως τοῦ «Μικροῦ Θεοτοκαρίου»: «Τὰς πέντε πρώτας
ᾠδὰς ὡς καὶ τὴν τοῦ Βουλγάρου ἐμελοποιήσαμεν ἡμεῖς,
ἐτόνισε δὲ αὐτὰς ὁ κ. Κ. Ἀ. Ψάχος καθηγητῆς τῆς Βυζαντι-
νῆς μουσικῆς ἐν τῷ Ὡδεῖῳ Ἀθηνῶν». Βλ. Μητρ. Πενταπό-
λεως Νεκταρίου, *Θεοτοκάριον*, ὁ.π., σσ. γ'- δ'.

7. Βλ. Σοφ. Σεिरᾶχ 47,8 καὶ 10.

8. Βλ. Σοφ. Σεिरᾶχ 47,9.

9. Βλ. Τίτου Ματθαίου, Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπό-
λεως Κατηχητικαὶ Ἐπιστολαὶ πρὸς τὰς μοναχὰς Ἱεράς Μο-
νῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, Ἀθήναι 1984, σ. 179, Ἐπιστολὴ
90.

10. Βλ. Τίτου Ματθαίου, ὁ.π., σ. 242, Ἐπιστολὴ 125.

Ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός, δοθέντος ὅτι ἡ ὑπὸ
τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου ἀποστολὴ μουσικῶν βιβλίων πρὸς τὴς
μοναχῆς τῆς Αἰγίνης προϋπέθετε βεβαίως τὴ γνώση τῆς

Ψαλτικῆς τουλάχιστον ἀπὸ τὴν πλευρὰ ὀρισμένων μοναζου-
σῶν καὶ μάλιστα σὲ βαθμὸ ἱκανοποιητικὸ. Οἱ σωζόμενες
πάντως μαρτυρίαι περὶ τοῦ θέματος, σκιαγραφοῦν ὡς δά-
σκαλο τῆς Ψαλτικῆς τῶν μοναζουσῶν τὸν ἱεροψάλτη Νικό-
λαο Βότση: «— Ἐλα δώ!, πάρε τὴν Ὀκτώηχο. Θὰ πηγαίνεις
στὸν ψάλτη τὸ Βότση στὴν Αἶγινα καὶ θὰ παρακολουθεῖς
τοὺς ἤχους στὸ ψαλτήρι. Θέλω νὰ μάθεις νὰ ψάλλεις», ἐδιη-
γεῖτο ἡ μακαριστὴ γερόντισσα Θεοδοσία [Κάτσα], ψάλτρια
τῆς Μονῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἁγίου, μεταφέροντας τὰ
λόγια ποῦ τῆς εἶπε ὅταν πρωτοπῆγε στὸ Μοναστήρι. Ἡ δὲ
κόρη τοῦ ἐν λόγῳ ἱεροψάλτη Πετρούλα Βότση μαρτυρεῖ
πῶς: «Ἔστειλε ὁ Ἅγιος τὶς Γερόντισσες νὰ μάθουν ψαλτικὴ
στὸν πατέρα μου...» καὶ ἀλλοῦ: «Ὁ Ἅγιος ἔστειλε τὶς Μο-
ναχῆς στὸν πατέρα μου ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς
βυζαντινῆς μουσικῆς». Βλ. Μανώλη Μελινού, *Μίλησα με τὸν
Ἅγιο Νεκτάριο [...]*, Α' Τόμος [Ἀθήνα 1987], σσ. 80 καὶ
185-186 ἀντίστοιχα. Γιὰ τὸν Νικόλαο Βότση καὶ τὴν Ψαλτικὴ
παράδοση τῆς Αἰγίνης γενικότερα, βλέπε τὴν ἡμετέρα μελέ-
τη *Ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη στὴν Αἶγινα* (ἀνέκδοτη ἀκόμη στὴν
πλήρη τῆς μορφή· τὸ κυρίως τμήμα τῆς πάντως δημοσιευμέ-
νο στὸ «Γενικὸ Ὁδηγὸ τοῦ 1995» τῆς Ἐκδοτικῆς Πολιτιστι-
κῆς Οἰκονομικῆς Ἐταιρείας Αἰγίνης (Ε.Π.Ο.Α.), «*Γνωρίζε
τὴν Αἶγινα*», Αἶγινα 1995, σσ. 20-24).

Ἵσως δὲν πρέπει ἐδῶ ν' ἀποκλεισθῇ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος
ὡς δάσκαλος τῶν μοναζουσῶν σὲ στοιχειώδεις γνώσεις τῆς
Ψαλτικῆς. Χαρακτηριστικὸ πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ εἶναι
τὸ περιστατικὸ ποῦ διηγεῖται ὁ Μήτσος Παυλινέρης, ἐνθυ-
μούμενος διάλογό του μετὰ τὸν Ἅγιο κατὰ τὴν παιδικὴ του
ἡλικία:

«— Τί θέλεις, Μήτσο, νὰ γίνεις σὰν θὰ μεγαλώσεις;

— Ψάλτης! τοῦ ἀπαντῶ μειαῖς. Τὸν ἀκουγα ποῦ ἐφελνε
στὶς λειτουργίες καὶ μ' ἄρεσε.

— Ἀφοῦ θέλεις νὰ γίνεις ψάλτης, ἔλα νὰ σοῦ μάθω τὸ
τροπάριο τοῦ Ἁγίου Χαλαλάμπου, ποῦ ναι τὸ ἐκκλησάκι
του ἐκεῖ ἀπέναντι. Κάθησε κοντά μου καὶ με ὑπομονὴ ἔλεγε
καὶ ξανάλεγε τὸ τροπάριο, ὥσπου νὰ τὸ μάθω...». Βλ. Μ.
Μελινού, ὁ.π., σ. 24. Πρβλ. καὶ κατωτέρω, ὑποσημείωση 25.

11. Βλ. Α' Παρὰλ. 15,16.

12. Βλ. Μητροπολίτου Πενταπόλεως Νεκταρίου, «Τὸ Πο-
λιτικὸν ὕψος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς», *Φόρμιξ*, Περ.
Β', Ἔτος Γ' (Ε'), Ἀριθμ. 16-17-18, Ἀθήναι 30 Νοεμβρίου -
31 Δεκεμβρίου 1907, σσ. 9-10.

13. Βλ. *Φόρμιξ*, Περ. Β', Ἔτος Α', Ἀριθμ. 13-14, Ἀθή-
ναι 15-30 Σεπτεμβρίου 1905, σ. 4. Ἡ δημοσιευμένη εἰδηση
διατυπώνεται στὴν ἐν λόγῳ ἐφημερίδα ὡς ἀκολούθως: «Τὴν
διδασκαλίαν τῆς Λειτουργικῆς, τοῦ Τυπικοῦ καὶ τῆς Ἐρμη-
νείας τῶν Ἐκκλ. ὕμνων προσφέρεται, ὡς πληροφοροῦμεθα,
νὰ ἀναλάβῃ πάνυ εὐγενῶς ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πενταπό-
λεως κ.κ. Νεκτάριος διευθυντῆς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἐρχό-
μενος οὕτω ἀρωγὸς πολῦτιμος τῆς εὐδωξείας τῆς σχολῆς
ταύτης».

14. Βλ. Τ. Ματθαίου, Ἁγίου Νεκταρίου Πενταπόλεως
Κατηχητικαὶ Ἐπιστολαί... ὁ.π., σ. 85, Ἐπιστολὴ 29. Ταῦτα
ἔγραφε ὁ Ἅγιος πρὸς «τὴν ὀσιωτάτην Μοναχὴ Ξένη» τὴν
5η Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1905. Τὸ «σπουδαιότατον» μάθημα
ποῦ ἐμνημόνευε τότε συνέταξε τελικῶς εἰς ὀγκώδη μελέτη,
συγκειμένη ἐκ δώδεκα κεφαλαίων καὶ διηρημένη εἰς δύο
τεύχη, τὴν ὁποία ἐπιτοφόρησε Ἱερά Λειτουργικὴ. (Τὸ ἔργο
παραμένει ἀνέκδοτο, μετὰξὺ ἄλλων καταλοίπων τοῦ Ἁγίου,
στὰ ἀρχεῖα τῆς ἐν Αἰγίνῃ Ἱ. Μονῆς του). Ἐκφρασε διευκρινι-
στικὴ περὶ τῆς αἰτίας τῆς συγγραφῆς τῶν ἐν λόγῳ μαθημά-
των, «*Τῆς Ἐρμηνείας τῆς Ἱεράς Λειτουργικῆς καὶ τῆς Ἐρ-
μηνείας τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας*» ὁ-

πως τὰ περιγράψει ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τελικῆς ἐκβάσεως τῆς ἀναληφθείσης διδασκαλίας, εἶναι ἡ ἀκόλουθος, λίαν ἐνδιαφέρουσα περὶ τοῦ προκειμένου θέματος, ἰδιόχειρος ὑποσημείωση τοῦ Ἁγίου στὸ προοίμιό τῆς ἐν λόγῳ μελέτης (σ. 1 τοῦ χρογφ), τὴν ὁποία ἐξ αὐτοψίας μεταφέρομε κατωτέρω:

«Τὴν Ἱερὰν λειτουργικὴν συνετάξαμεν τῇ (αἰτήσῃ [σβησμένῳ] ἐντολῇ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Κυρίου Θεοκλήτου ὅπως διδάξωμεν αὐτὴν εἰς τοὺς Μαθητὰς τοὺς ἐν τῷ Ῥαδείῳ σπουδάζοντας τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Κυρίου Κωνσταντίνου Ψάχου μορφουμένους εἰς Ἱεροσόλτας ὅπως ἀναδειχθῶσι ἐγκρατεῖς τοῦ ἔργου οὕτως ἀναλαμβάνουσι τὴν ἐκτέλεσιν. καὶ τὴν μὲν ἐντολὴν ἐδέχθημεν καὶ συνετάξαμεν τὸ Μάθημα ἀλλὰ λόγοι ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεως ἡμῶν ἐκόλωσαν ἡμᾶς νὰ διδάξωμεν αὐτό. εἰς τῶν κωλυσάντων ἡμᾶς λόγων ἦτο ἡ νυκτερινὴ ὥρα τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος. Τὸ ἔργον ἤδη δημοσιεύοντες ἀφιερῶμεν αὐτὸ τῷ (δόντι τὴν ἐντολὴν [σβησμένῳ] Σεβασμιωτάτῳ Κυρίῳ Θεοκλήτῳ Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν τῷ καὶ (προέδρῳ [σβησμένῳ]) ἰδρυτῇ τοῦ διδασκαλείου τῆς Ἱερᾶς Μουσικῆς, ὡς αἰτίῳ τῆς συγγραφῆς» (sic).

[Τὴν ἐπισημάνση τῆς ὡς ἄνω σημειώσεως καὶ τὴ δυνατότητα αὐτοψίας στὸ –φυλασσόμενο στᾶ, ἀπροσπέλαστα ἐν γένει, ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγ. Τριάδος (Ἁγίου Νεκταρίου) Αἰγίνης– χειρόγραφο τῆς ἐν λόγῳ μελέτης τοῦ Ἁγίου, ὀφείλομε στὸν Πρωτοσύγκελλο τῆς Ἱ. Μητρ. Ὑδρας π. Ἐφραίμ Στενάκη, τὸν ὁποῖο καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς εὐχαριστοῦμε θερμῶς].

[Τὴν ἐπισημάνση τῆς ὡς ἄνω σημειώσεως καὶ τὴ δυνατότητα αὐτοψίας στὸ –φυλασσόμενο στᾶ, ἀπροσπέλαστα ἐν γένει, ἀρχεῖα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγ. Τριάδος (Ἁγ. Νεκταρίου Αἰγίνης – χειρόγραφο τῆς ἐν λόγῳ μελέτης τοῦ Ἁγίου, ὀφείλομε στὸν Πρωτοσύγκελλο τῆς Ἱ. Μητρ. Ὑδρας π. Ἐφραίμ Στενάκη, τὸν ὁποῖο καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς εὐχαριστοῦμε θερμῶς].

Σημειώτεον ὅτι ἡ «ἀπουσία» τοῦ Ἁγίου ἀπὸ τὸ «διδασκικὸ προσωπικὸ» τῆς σχολῆς βυζαντινῆς μουσικῆς τοῦ Ῥαδείου, μαρτυρεῖται ἐμμέσως ἀπὸ τὰ ὅσα λεπτομερῶς ἀναγράφονται στὴ μουσικῆ ἐφημερίδα *Φόρμιγξ* (Περ. Β', Ἔτος Β', Ἀριθμ. 5, Ἀθῆνα 15 Ἰουνίου 1906, σσ. 2-3) περὶ τῶν ἐξετάσεων τῆς ἰδίας σχολῆς, ὅπου μνημονεύονται ὡς καθηγητὲς τῶν κατ' ἐκείνου τὸ ἔτος «νεοεισαχθέντων» μαθημάτων τῆς Ἑορτολογίας, Ὑμνολογίας καὶ Λειτουργικῆς, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ «ὕφηγητὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ» Γ. Λαμπάκης (τῶν δύο πρώτων), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ «φιλόλογος» Χρ. Ἀνδρούτσος (τοῦ τρίτου), «ὅστις ὁμῶς διέκοψε πρὶν τοῦ τέλους τοῦ ἔτους τὸ μάθημα τοῦτο ἅτε εἰς Γερμανίαν ἀναχωρήσας» (αὐτόθι).

Πάντως, ὁ Ἅγιος παρίστατο στὶς ἐτήσιες ἐξετάσεις τῆς μνημονευθείσης σχολῆς (βλέπε σχετικῶς *Φόρμιγξ*, Περ. Β', Ἔτος Α', Ἀριθμ. 7-8, Ἀθῆνα 15-30 Ἰουνίου 1905, σ. 6. Ἔτος Β', Ἀριθμ. 5, Ἀθῆνα 15 Ἰουνίου 1906, σ. 2. Ἔτος Γ' (Ε'), Ἀριθμ. 5-6, Ἀθῆνα 15-30 Ἰουνίου 1907, σ. 2), καὶ τοῦτο εἶναι ἀξιοσημείωτο ἀλλὰ καὶ ἐνδεικτικὸ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον του περὶ τῆς προόδου τῶν ἐκπαιδευομένων ἱεροψαλτῶν.

15. Πρβλ. τὸν σε' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης οἰκουμενικῆς Συνόδου (691 μ.Χ.) στὸ Γ. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων...*, Τόμος II, Ἀθῆναι 1852, σ. 478.

16. Βλ. Τ. Ματθαίῃκη, *Ὁ Ὅσιος Νεκτᾶριος...*, ὅ.π., σ. 140.

17. Βλ. Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ψαλμῶν*, Migne P.G. 44,444.

18. Βλ. Σοφ. Σειράχ 50,18.

19. Μαρτυρία τοῦ Ἁγ. Νησιώτου σὲ κείμενο τοῦ τιτλοφορούμενο «Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος Μητροπολίτης Πενταπόλεως» καὶ δημοσιευμένο στὸ Τ. Ματθαίῃκη, *Ὁ Ὅσιος Νεκτᾶριος...*, ὅ.π., σ. 139 κ.έ.

20. Αὐτόθι.

21. Στὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Ὁ Πενταπόλεως Νεκτᾶριος Κεφαλαῶς (1846-1920) “Ὅσα ἡ μορφή τοιάδε καὶ ἡ ψυχὴ”» κείμενο του, καταχωρισμένο στὸ Τ. Ματθαίῃκη, ὅ.π., σ. 168.

22. Αὐτόθι.

23. Βλ. Β' Παραλ. 5,13.

24. Μαρτυρία τοῦ Ἀγγέλου Νησιώτου, ὅπου καὶ παραπάνω, σ. 141

25. Βλ. Θεοκλήτου Διονυσιάτου, *Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος ὁ θαυματουργός*, ὅ.π., σ. 98.

Τούτῃ ἡ μαρτυρία τοῦ Γέροντος Θεοκλήτου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ δήλωσι τῆς Πετρούλας Βότση πού μεταφέρομε κατωτέρω – «Τὶς Γερόντισσες... τίς μάθαινε ψαλτικῆ...» (βλ. ὑποσημείωση 32' πρβλ. καὶ ἀνωτέρω ὑποσημείωση 10) – ἀποτελοῦν τὶς μοναδικὲς μέχρι σήμερα διαπιστώσεις περὶ τῶν μουσικῶν γνώσεων τοῦ Ἁγίου, ἐπαρκῶν πρὸς συστηματικὴ διδασκαλία τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης.

Πιστεῦομε πάντως, πὼς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τηρήσωμε πρὸς τὸ παρὸν ἐπιφυλακτικὴ στάση ἐναντι τῶν ἀνωτέρω διαπιστώσεων –στερουμένων μάλιστα ἰκανῶν καὶ τεκμηριωμένων ἐρευσμάτων– ἕως ὅτου ἡ ἔρευνα πού πραγματοποιοῦμε ὡς πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα, φέρει σὲ φῶς ἰσχυρότερα καὶ ἀδιάσειστα πειστήρια περὶ τοῦ ἀκριβοῦς βαθμοῦ τῶν μουσικῶν γνώσεων τοῦ Ἁγίου. Ὡς τότε, ἀσφαλέστερη θεωροῦμε τὴν εἰκασία ὅτι ἡ μνημονευομένη «διδασκαλία τῆς Ψαλτικῆς» ἐπραγματοποιεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἁγίου μὲ τρόπο «πρακτικόν», ὅπως ἀφήνει νὰ ἐννοηθῇ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Μήτσου Παυλινέρη πού παραπάνω παραθέσαμε. (Βλ. ὑποσημ. 10.).

26. Πρβλ. Νείλου τοῦ ἀσκητοῦ, *Τὰ ὄνγ' κεφάλαια περὶ προσευχῆς*, καὶ συγκεκριμένα τὸ κεφάλαιο πβ'. Migne P.G. 79,1185.

27. Βλ. Μανώλη Μελινοῦ, *Μίλησα μὲ τὸν Ἅγιο Νεκτᾶριο. Συνεντεύξεις μὲ 30+1 ἀνθρώπους πού τὸν γνώρισαν*, Α' Τόμος, [Ἀθῆνα 1987], σ. 33.

28. Βλ. Μ. Μελινοῦ, ὅ.π., σ. 149.

29. Βλ. Μανώλη Μελινοῦ, *Μίλησα μὲ τὸν Ἅγιο Νεκτᾶριο. Συνεντεύξεις μὲ 30+1 ἀνθρώπους πού τὸν γνώρισαν*, Β' Τόμος, [Ἀθῆνα 1989], σ. 60.

30. Βλ. Μ. Μελινοῦ, ὅ.π., Α' Τόμος, σ. 89.

31. Βλ. Μ. Μελινοῦ, ὅ.π., σσ. 62-63.

32. Βλ. Μ. Μελινοῦ, ὅ.π., σ. 188.

33. Βλ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἑορτοδρόμιον ἤτοι Ἑρμηνεῖα εἰς τοὺς ἀσματικὸς κανόνας τῶν Δεσποτικῶν καὶ Θεομητορικῶν ἑορτῶν*, Βενετία 1836, σ. 68.

Ἄρχμ. Γεργασίου Ραπτοπούλου

ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

καὶ οἱ κακοδοξίαι τοῦ Παπισμοῦ.

Σειρὰ «Θεωρία καὶ πράξις», ἀριθ. 10. Ἀθῆνα 1994, σχῆμα 11X17 ἑκατ., σσ. 252.

Η ΙΓ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τού κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου

ΙΘ. Ἀφοῦ ἀνεζήτησεν ὁ ἅγιος Κύριλλος τὴν ἀκριβῆ θέσιν τοῦ τάφου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος (τάφος) εὐρίσκειτο πλησίον τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, καὶ ἐτεκμηρίωσε τὴν θέσιν του διὰ παραθέσεως πληθῆος χωρίων ἐκ τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, χωρεῖ κατόπιν εἰς ἀπαριθμησὶν πλείστων ὄσων συμβουλῶν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς κατηχομένους. Ὁ λόγος τοῦ ἁγίου λαμβάνει χαρακτηριστικὰ λυρικόν, ἠθικολογικόν, συμβουλευτικόν καὶ ἐποικοδομητικόν. Νουθετεῖ τοὺς κατηχομένους εἰς τὸ νὰ κάμνουν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὑπενθυμίζων εἰς αὐτοὺς τὰς δωρεάς, τὰς ὁποίας δύναται νὰ προσκτιῶνται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐλέους, τὸ ὁποῖον ἀπορρέει ἐκ τῆς σωτηριῶδους θυσίας τοῦ Θεανθρώπου.

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἅγιος πατὴρ ζητεῖ ἀπὸ τοὺς κατηχομένους νὰ μὴ ἐντρέπωνται νὰ ὁμολογοῦν τὸν Ἑσταυρωμένον²⁷⁴. Δι' ἐκφράσεων, αἱ ὁποῖαι γέμον ὑποτροπῶν καλολογικῶν στοιχείων καὶ ὀρθόδοξον πνευματικότητος ζητεῖ νὰ κάμνουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν μετὰ παρηγορίας διὰ τῶν τριῶν δακτύλων²⁷⁵, νὰ πράττουν δὲ τοῦτο πρὸ παντὸς ἔργου. Ἐν συνεχείᾳ λέγει ὅτι πρέπει οὗτοι νὰ σταυροκοπῶνται πρὸ τῆς βρώσεως τοῦ ἄρτου ἐν ταῖς τραπέζαις καὶ τῆς πόσεως τοῦ οἴνου, ὅταν εἰσέρχονται εἰς τὰς οἰκίας των, ὅταν ἐξέρχονται ἐξ αὐτῆς, πρὸς τῆς νυκτερινῆς κατακλίσεως, ὅταν εὐρίσκονται ἐν τῇ κλίνῃ καὶ ὅταν εἶναι ἐν καταστάσει ἐγρηγόρσεως, ὅταν περιπατοῦν καὶ ὅταν κáθηνται. Ζητεῖ δὲ οὗτος νὰ πράττουν αὐτό, καθ' ὅσον ὁ Σταυρὸς ἀποτελεῖ μεγάλην ἀσφάλειαν δι' ἐκείνον, ὁ ὁποῖος μετὰ σεβασμοῦ ἀσπάζεται καὶ τιμᾷ τούτον, ὁ ὁποῖος παρέχει τὴν χάριν καὶ εὐλογίαν εἰς τοὺς πτωχοὺς δωρεὰν καὶ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, χωρὶς οὗτοι νὰ καταβάλλουν εἰδικὸν σωματικὸν κόπον. Συμβαίνουν δὲ ταῦτα, διότι ἡ χάρις, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τοῦ Σταυροῦ, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀπορρέει ἐξ Αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ δὲ σημεῖον πιστῶν καὶ φόβον δαιμόνων. Ὡς δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν Σταυρὸν «ἀπεκδυσάμε-

νος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρηγορίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ»²⁷⁶. Ὁ ἅγιος Κύριλλος προσθέτει ὅτι, ὅταν οἱ δαίμονες ἴδουν τὸν σταυρὸν, ἐνθυμοῦνται τὸ Πρόσωπον τοῦ Ἑσταυρωμένου, ὁ Ὅποῖος διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν συνεφιλίωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος μετὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποστατήσει ἐξ Αὐτοῦ ἕνεκα τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ Προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Τοιοῦτοτρόπως ἔλαβε χώραν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προεφητεύθη ὑπὸ τοῦ Ψαλμωδοῦ: «σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος, ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι»²⁷⁷. Ἡ σύστασις τοῦ ἁγίου πατρὸς εἶναι ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταφρονῶμεν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἢ νὰ μὴ σταυροκοπώμεθα ἐνώπιον ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς εἰρωνευθοῦν περὶ αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἡ χάρις τοῦ Σταυροῦ ἀποτελεῖ δωρεὰν προσφερομένην εἰς πάντα χριστιανόν. Ἀντιθέτως πρέπει νὰ τιμῶμεν τὸν Ἐυεργέτην Χριστόν, ὁ Ὅποῖος διὰ τῆς σταυρικῆς του θυσίας ἔσωσε τοὺς ἀνθρώπους συντριψίμας τὴν δύναμιν τοῦ Διαβόλου.

Ὁ ἅγιος Κύριλλος λέγει ὅτι, ἐὰν οἱ κατηχομένοι διαλεχθοῦν μετ' ἀπίστων καὶ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς διαλεκτικῆς ἐπιχειρηματολογίας, διὰ νὰ καταδείξουν τὴν ὀρθότητα τοῦ χριστιανικοῦ των «πιστεύω», τούλάχιστον ὡς κρατοῦν ἐδραίαν τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἑσταυρωμένον Χριστόν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν. Ἐὰν ὁμως εἶς ἐξ αὐτῶν ἐκτὸς τῆς εἰς Χριστόν πίστεως ἔχη καὶ θεωρητικὴν κατάρτισιν εἰς τὰς θεολογικὰς ἀληθείας, οὗτος δύναται νὰ ἀναιρῇ τὰς ἀπόψεις περὶ Χριστιανισμοῦ τῶν μὲν Ἰουδαίων διὰ τῆς παραθέσεως τῶν προφητειῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, αἱ ὁποῖαι ἐπληθεύθησαν εἰς τὴν Καινὴν καὶ αἱ ὁποῖαι ἦσαν γνωσταὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τῶν δὲ εἰδωλολατρῶν τὰς ἀπόψεις δύναται οὗτος νὰ ἀναιρῇ διὰ τῆς παραθέσεως τῶν μύθων, τοὺς ὁποῖους οὗτοι ἐπρέσβευον καὶ οἱ ὁποῖοι ἦσαν πλήρεις ἀντιφάσεων καὶ γελοιοτήτων²⁷⁸. Οἱ εἰδωλολάτραι, λέγει ὁ ἅγιος, προσκυνοῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πληγῇ ὑπὸ

των κεραιών και ως εκ τούτου έχουν περιέλθει εις ἔκστασιν. Οὗτος ἀσκῶν κριτικὴν ἐπὶ τοῦ ἀνορθολογισμοῦ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς θρησκείας παρατηρεῖ ὅτι ὁ κεραινός, ὅταν πίπῃ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν, δὲν ἐκπέμπεται ἀκριτῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. Κατὰ συνέπειαν, ἐὰν οἱ εἰδωλολάτραι δὲν ἐντρέπωνται νὰ προσκυνοῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπλήγησαν ὑπὸ κεραιῶν καὶ οἱ ὁποῖοι εἶναι θεομίσητοι, κατὰ πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ ἐντρέπωμεθα νὰ προσκυνῶμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος εἶναι Ἑγαπημένος εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ ὁ ὅποιος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ἡμῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀναφέρει ὁ ἅγιος ὅτι ἐντρέπεται νὰ ὁμιλήσῃ περισσότερον περὶ τῶν ὑποτιθεμένων θεοτήτων, τὰς ὁποίας ἐλάτρευον οἱ εἰδωλολάτραι καὶ παραλείπει ταῦτα, διότι ἐξ ἄλλου κωλύεται ὑπὸ τοῦ χρόνου, τὸν ὁποῖον διαθέτει διὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν κατηχήσεων. Περὶ αὐτῶν δύνανται νὰ ὁμιλήσῃ οἱ εἰδικοί γινώσκοντες τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς θρησκείας. Ὡσαύτως οἱ αἰρετικοὶ πρέπει νὰ ἀναιρῶνται ὡς πρὸς τὰς πεπλανημένας διδασκαλίας αὐτῶν ὑπὸ τῶν πεπαιδευμένων χριστιανῶν. Ὁ ἅγιος ἀναφέρεται εἰδικώτερον εἰς τὴν αἴρεσιν τῶν Δοκητῶν²⁷⁹. Ἐὰν ἰσχυρισθῇ τις ὅτι ὁ Σταυρὸς εἶναι τι τὸ φαινομενικόν, πρέπει νὰ ἀποστραφῶμεν αὐτόν²⁸⁰. Οἱ κατηχούμενοι πρέπει σαφῶς νὰ φεύγουν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ψευδῶς ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρώθη κατὰ δόκησιν. Διότι, ἐὰν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶχε σταυρωθῆ κατὰ φαντασίαν καὶ δεδομένου ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπρόκειτο νὰ πηγάζῃ ἐκ τῆς Σταυρικῆς Θυσίας Αὐτοῦ, τοῦτο θὰ συνεπήγετο αὐτομάτως ὅτι καὶ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων εἶναι τι τὸ φανταστικόν. Ἐὰν δὲ ὁ Σταυρὸς τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τι τὸ φανταστικόν, θὰ πρέπη νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ πραγματικὸν γεγονός καὶ ἡ Ἀνάστασις Αὐτοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ εἶχεν ἰσχὺν ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν»²⁸¹. Ἐὰν ἦτο ὁ Σταυρὸς τοῦ Ἰησοῦ τι τὸ φανταστικόν, θὰ ἔπρεπε συνακολουθῶς νὰ ἦτο κατὰ δόκησιν καὶ ἡ Ἀνάληψις Αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἐγένετο κατὰ δόκησιν ἡ Ἀνάληψις Αὐτοῦ, συνεκδοχικῶς θὰ πρέπη νὰ εἶναι τι τὸ φανταστικόν ἡ Δευτέρα Παρουσία Αὐτοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ πρέπη ὅλον τὸ γεγονός τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος νὰ εἶναι ἀνυπόστατον ὡς στεροῦμενον ἱστορικότητος, ἀληθείας καὶ γενικῶς ἀντικειμενικότητος.

274. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 168,28.

Πρβλ. καὶ Ματθ. 10,32 («πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»). Πρβλ. καὶ Α' Κορ. 2,2 («οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον»).

275. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 168,29.

Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων μ.Χ. ἀποδίδεται τιμὴν εἰς τὸν Σταυρόν. Βλ. καὶ ἐν Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία: «Ὁ σταυρὸς ἀπαντᾷ ὑπὸ τρεῖς μορφάς, ὡς αὐτοτελὲς ἀντικείμενον, ὡς σύμβολον ἀπεικονιζόμενον ἐπὶ τοίχων, σκευῶν, κοσμημάτων καὶ ἐνδυμάτων, ὡς χειρονομία γινομένη ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ στήθους. Ἐκαμον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ κατὰ τὰς εἰσόδους καὶ ἐξόδους τῶν ναῶν καὶ τῶν οἰκιῶν, τὴν πρωΐαν καὶ τὴν ἑσπέραν πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγητόν καὶ κατὰ τὴν δι' ὕπνον κατάκλισιν» Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀστήρ», Ἀθ. καὶ Ἐ. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1948, σελ. 110).

276. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 168, 34-35, Κολ. 2,15.

277. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 168, 36-169,1, Ψαλμ. 73,13.

278. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 3-6.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι αἱ ἀνωτέρω θέσεις τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων «καὶ ἐὰν εἰς συζήτησιν ποτε ἐμπέσῃ καὶ μὴ τοὺς λόγους τῆς ἀποδείξεως ἔχῃς, ἡ πίστις ἐδραία μενέτω παρὰ σοί. μᾶλλον δὲ πολυμαθὴς γενόμενος Ἰουδαίους ἐπιστόμιζε ἐκ τῶν προφητῶν καὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς μυθολογουμένων» (ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 3-6), κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἀπλὸς χριστιανὸς ἐξαρκεῖται εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὁ δὲ πεπαιδευμένος τοιοῦτος ὡς γνωστικὸς χωρεῖ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ πιστευτέου, μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τὴν προβληματικὴν τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέου ἐκφραζομένην ὡς ἔξῃς: «ἡ μὲν οὖν πίστις σύντομος ἐστίν, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατεπιγόντων γνώσις, ἡ γνώσις δὲ ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρελημμένων ἰσχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει εἰς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ μετ' ἐπιστήμης καὶ καταληπτόν παραπέμπουσα. καὶ μοι δοκεῖ πρώτη τις εἶναι μεταβολὴ σωτηρίου ἢ ἐξ ἐθνῶν εἰς πίστιν, ὡς προείπον, δευτέρα δὲ ἢ ἐκ πίστεως εἰς γνώσιν ἢ δέ, εἰς ἀγάπην περαιουμένη, ἐνθὲνδε ἤδη φίλον φίλῳ τὸ γινώσκον τῷ γινωσκομένῳ παρίσθησιν» (Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς Ζ', ἐν ΒΕΠΕΣ τ. 8, σελ. 271,38-272,4).

279. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 12-13.

Περὶ τῶν αἰρετικῶν Δοκητῶν ἀναφέρει ὁ Β. Στεφανίδης: «ἐδέχοντο ὄχι πραγματικὴν, ἀλλὰ φαινομενικὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅποια ἦσαν αἱ ἐμφανίσεις τῶν ἐθνικῶν θεῶν καὶ αἱ τῶν ἀγγέλων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης» (Β. Κ. Στεφανίδου, ἔ.ἀ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀστήρ», Ἀθήναι 1948, σελ. 52).

280. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 13-14. Βλ. καὶ Α' Ἰωάννου 4,3 («καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογῇ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη»).

281. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 17, Α' Κορ. 15,17.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Και στα δικά μας!

Μία από τις μεγαλύτερες τράπεζες στην Κίνα, άποφάσισε να θέσει τέρμα στις βρισιές και άλλους κακούς τρόπους που χαρακτηρίζουν το προσωπικό τραπεζών και άλλων επιχειρήσεων. Έτσι, με εγκύκλιό της προς το προσωπικό των υποκαταστημάτων της ή Βιομηχανική και Έμπορική Τράπεζα της χώρας, απαγόρευσε τη χρήση 66 φράσεων, όπως «Δέν ξέρω», «Δέν είναι δουλειά μου», «Άν έχετε παράπονα πηγαίνετε στο Διευθυντή», «Περιμένετε. Δέν βλέπετε πώς είμαι άπασχολημένος;», «Πότε θα παύσετε να διαμαρτύρεστε;» κ.ο.κ.

Η τράπεζα επίσης απαγόρευσε τη χρήση βωμολογιών και διέταξε το προσωπικό να όμιλεί με ευγένεια και στα κινεζικά, όχι σε τοπικές διαλέκτους. Τώρα ή τράπεζα λαμβάνει έπιστολές από εκατοντάδες άλλες επιχειρήσεις που ζητούν αντίγραφο της εγκυκλίου της για να την εφαρμόσουν στο προσωπικό τους.

Ένδεχομένως οι όδηγίες θα μπορούσαν να μεταφραστούν και στα ελληνικά, έ;!

— Και στα δικά μας!

Δράμα Βαλκανίων

Τα παιδιά των Βαλκανίων είναι ταυτόχρονα τα παιδιά της Ιστορίας. Κανένα άλλο μέρος του κόσμου δέν έπηρεάστηκε τόσο πολύ στη διάρκεια του αιώνα μας, από τις γενικότερες εξελίξεις. Σε κανένα άλλο μέρος του κόσμου δέν βασανίστηκαν τόσο πολύ οι άνθρωποι από τα πειράματα της Ιστορίας.

Έδώ στα Βαλκάνια γεννήθηκε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος.

Έδώ έγιναν οι πιο σκληρές συγκρούσεις.

Από εδώ πέρασε ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, εδώ έκαναν ρεκόρ θηριωδίας οι Ναζί. Έδώ ξεσπασαν οι σκληρότεροι εμφύλιοι πόλεμοι, αποτέλεσμά της έλευσης του Ψυχρού Πολέμου.

Γι' αυτό λέμε ότι όταν μιλάνε τα παιδιά των Βαλκανίων, μιλάει ή ίδια ή Ιστορία. Άκούμε το παράπονο εκείνων που είδαν τους γονείς τους να αλέθονται ψυχικά ή και σωματικά από τη μυλόπετρα της ιστορικής εξέλιξης... Άκούμε το βογγητό των άδολων πλασμάτων που γνωρίζουν στην καθημερινή τους ζωή τη βία της Ιστορίας. Άκούμε τους φόβους και τις έλπίδες εκείνων που δέν κατευθύνονται άκόμη από το μίσος και τους ύπολογισμούς.

Τα παιδιά της Ιστορίας μας δείχνουν με όσα λένε τις προκλήσεις που έχουμε μπροστά. Θα συνεχίσουν τα Βαλκάνια να άποτελούν την πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης, όποτε θα σταματήσει να ισχύει και ή ελληνική εξαίρεση των σαρανταέξι χρόνων (1949-1995) ειρηνικής πορείας και βελτιώσεως του βιοτικού επιπέδου; Ή θα μπορούσαμε να τα μετατρέψουμε σε ζώνη ειρήνης και συνεργασίας των λαών;

Γιατί καταφεύγουν τα παιδιά στα ναρκωτικά;

Η άπάντηση είναι δύσκολη. Μπορούμε μόνο να άπαριθμήσουμε μερικούς παράγοντες που έπηρεάζουν κατά την περίοδο της έφηβείας. Ο έφηβος άναζητώντας την ταυτότητα και την άυτονομία του περνά από διάφορα στάδια ψυχολογικών και συγκινησιακών συγκρούσεων και σε πολλές περιπτώσεις ή χωρίς ευελιξία και ευαισθησία αντίδραση των γονιών του, τον σπρώχνει στην άπομόνωση και στις λύσεις φυγής. Άλλοι παράγοντες που συνηγορούν, είναι ή δομή της σύγχρονης οικογένειας, που χάνει όλο και περισσότερο τα κύρια χαρακτηριστικά της και τις βασικότερες λειτουργίες της. Επίσης ή άνασφάλεια, ή άνταγωνιστικότητα, ή έπιρροή της ομάδας των συνομηλίκων έπιβάλλει προσαρμογή στα δικά της πρότυπα, άλλιώς τον άπορρίπτει. Η ύπερπροστασία των γονιών, που με το πρόσχημα της προφύλαξης μετατρέπονται σε σκιές του παιδιού τους, κάνουν για λογαριασμό του ότι εκείνο πρέπει να κάνει και σπεύδουν να το άπαλλάξουν από κάθε δυσκολία και έπιλογή. Έτσι κάποια στιγμή το παιδί βρίσκεται σε σταυροδρόμια να πάρει μόνο του άποφάσεις, άλλά φοβάται και κνηγάει τη φυγή. Μια παρόμοια προέκταση έχει και ή άμετρη ύποχωρητικότητα άπέναντι στα παιδιά. Με τη νοοτροπία της ύπερκατανάλωσης και του ευδαιμονισμού, όπου το κνηγι για καλύτερη άπόλαυση γίνεται σκοπός και περιεχόμενο ζωής, με τί έπιχείρημα θ' άποτρέψει ξαφνικά ο γονιός το παιδί να δοκιμάσει κι άλλους τρόπους άπολαύσεως; Άλλος παράγοντας είναι ο έλεύθερος χρόνος, που σπαταλιέται σε δήθεν ψυχαγωγίες που κάποια στιγμή γίνονται άνιερες όπως τηλεόραση, ποδοσφαιράκια, μηχανάκια, UFO, ντίσκο κ.ά.

Οι παράγοντες είναι πολλοί και οι άπαντήσεις άκουμπάνε την άκρη του προβλήματος. Τα κύρια έρωτήματα παραμένουν. Γιατί αυτά τα παιδιά βγαίνουν

στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής; Γιατί μισούν κυριολεκτικά την κοινωνία; Άλθθεια γιατί μισούν όλους; Άραγε ακούμπησε κάποιος πραγματικά κοντά τους, την καρδιά τους, με αγάπη; Άραγε, ή υπόλοιπη κοινωνία τους αφήνει να ακουμπήσουν τις αλήθειες της ζωής; Ποιοί είναι αυτοί οι άδηλοι δολοφόνοι, που όχι μόνο δεν αγάπησαν τους νέους μας, αλλά δεν τους άφησαν να ακουμπήσουν τον Χριστό;

Αυτός ο τόπος φοβάται να μιλήσει για τον Χριστό, γιατί θέλει να είναι «άξιοπρεπής»!... Φοβάται να μην προσηλυτίσει κανένα. Και οι νέοι μας τρυπιούνται στα Έξάρχεια και στις γειτονιές, χωρίς στόχους και χωρίς αγάπη, γιατί κανείς πραγματικά δε τους αγάπησε.

Άχρειαστο να 'ναι!...

Φάγατε ποτέ... «Φρίσκis», από αυτά που τρώνε οι γάτες ή κουλουράκια μέ... ναφθαλίνη; Φάγατε ποτέ πατάτες πασπαλισμένες μέ... «Τάιντ», φασολάκια κοκκινιστά μέ... λαδομπογιά ή σαλάτα μέ... άπορρυναντικό πλυντηρίου πιάτων;

Άλευρώσατε ποτέ τα κεφτεδάκια μέ... γύψο; Βάλατε ποτέ στο γάλα του μωρού... ρακί αντί νερό; Ήπιατε ποτέ τον καφέ σας με σκόνη σιδήρου για γαρδένες; Πλύνετε ποτέ τα δόντια σας με άλοιφή... για τις ψειρες; Βάλατε ποτέ στα μαλλιά σας... άποτριχωτική κρέμα;

Άν δεν έχουν συμβεί τα παραπάνω σ' έσας, έχουν συμβεί σε πολλούς και δεν είναι άνεκδοτα!

Το Κέντρο Δηλητηριάσεων, που γιόρτασε τις προάλλες τα είκοσι χρόνια της λειτουργίας του, έχει τόμους όλόκληρους από τέτοια περιστατικά...

Άπό το 1975 που άρχισε να λειτουργεί το Κέντρο Δηλητηριάσεων —το μοναδικό στη χώρα μας— στο Νοσοκομείο Παίδων «Άγλαΐα Κυριακού» ως φέτος έχει άσχοληθεί με 430.000 περιστατικά δηλητηριάσεων, από τα όποια τα μισά περίπου άφορούσαν δηλητηριάσεις μικρών παιδιών. Ός την ηλικία των πέντε χρονών, την πρωτιά στις δηλητηριάσεις την έχουν τ' άγόρια.

Το τηλέφωνο του Κέντρου Δηλητηριάσεων είναι 7793777, και άχρειαστο να 'ναι.

Παράδοση άνευ όρων

Άποτελεί κοινό πιά μυστικό, πώς αν ο κόσμος σήμερα σύρεται στην άλόγωση και ή άνθρωπότητα βυθίζεται στην πλάνη και την αίρεση, είναι γιατί δεν θέλησε να ακουμπήσει με καθαρότητα και διάθεση άλλαγής πάνω σ' αυτόν τον γρανιτένιο βράχο της έλπίδας και της ζωής, που όνομάζεται ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ. Δεν μπόρεσε να πλησιάσει, έλευθερωμένος από τις

άρπαγές των σκοτεινών δυνάμεων —που μαεστρικά και επικίνδυνα προσεγγίζουν τις άνήσυχες καρδιές, για να «σπείρουν» το δηλητήριο της πλάνης και τον πικρό καρπό της άπάτης— τον φωτόμορφο αυτό χώρο του καθημερινού άγώνα της άνυσταχτης άγωνίας του άγιασμού και της σωτηρίας. Τόν χώρο, όπου ή Χάρη του Θεού ένισχύει άδιάκοπα και γίνεται μυστικός, δυνατός και έλπιδοφόρος πίδακας, «ύπέρ της του κόσμου ζωής και σωτηρίας».

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ δεν είναι έργο και πνοή άνθρώπου. Είναι το ίδιο το άφθαρτο και αίώνιο Σώμα του Θεανθρώπου, το όποιο βηματίζει μέσα στην έναγχο καθημερινότητα, με τα πόδια των Άγίων και προσκαλεί σ' ένα δειπνο ζωής όλόκληρο τον κόσμο. Ταυτόχρονα προσκαλεί σε άυτογνωσία, άλλαγή πορείας, μετάνοια και ταπεινώση των καθένα μας. Έτσι ο άνθρωπος —αυτό το εύτελές δοχείο μέσα στο όποιο φυλάσσεται ή πνοή του Θεού— φωτίζεται από την άδυτη Χάρη των Άγίων Μυστηρίων, χαριτώνεται, ήμερεύει, λογικεύεται και παραδίδεται «άνευ όρων» στην σωτήρια άγκαλιά του Θεού.

Ήουχα και άπλά...

Η Όρθοδοξία άπευθύνεται σ' όλόκληρη την άνθρωπότητα και καλεί όλους σε βηματισμούς σωτηρίας. Τα χέρια του Θεανθρώπου παραμένουν άπλωμένα στο Σταυρό, για να μάς διαβεβαιώνουν πως ή αγάπης Του είναι το ίδιο ζωτική και ζωντανή, άπέραντη και είλικρινής, όπως τότε. Έχει τη δυνατότητα και την διάθεση να άγκαλιάσει άπλόχερα τον καθένα, που με είλικρίνεια έπιστρέφει ξανά στη ζωηφόρο άγκαλιά Του.

Τώρα, λοιπόν, που ζούμε στην κορύφωση της άγωνίας, της άπελπισίας και της άβεβαιότητας του άνθρώπου, άς ακούσουμε τον μυστικό λόγο της Όρθόδοξης Έκκλησίας μας. Είναι λόγος Θεού και παρουσία Θεού σε μιá παράλογη και «κατειδίωλη» κοινωνία. Δεν έχουμε πιά περιθώρια για πειραματισμούς και άφελείς αίχμαλωσίες.

Πίσω όλοταχώς στη ζωή της Έκκλησίας μας. Μέσα από τη λειτουργική άναβίωση και την μυστηριακή ζωή, θα γνωρίσουμε την αλήθεια, θα ζήσουμε την έλπίδα, θα τραφούμε με την δυναμογόνο πνοή της έλευθερίας, θα φωτισθούμε και θα χαρούμε πραγματικά, τίμια, ολοκάθαρα. Η ζωή μας θα έχει στόχους, νόημα και σκοπό. Θα σβήσει ο άστατος κυματισμός της άγωνίας, ο άτίθασος προβληματισμός του φόβου, ή άβεβαιότητα της περιπέτειας, ή διχαστική άνησυχία και το τραγικό άνικανοποίητο.

Μέσα μας και γύρω μας θα μιλάει ο Θεός. Ήουχα και άπλά.